

JIŘÍ POLÁK

PONDĚLÍ PO SEZÓNĚ A JINÉ ÚČTY

ÚVOD

Pouť

Svět je kulatý, říkala babička, a vůbec tím nemínila opakovat pravdu Koperníkovu, Galileou a Kolumbovu.

Jako bych to neviděl! nechápavě jsi potřásal hlavou nad babiččinou všepečetící průpovědí. Ovšemže to víš, od mléčných časů chrastítek a bambulek na všem možném to víš, od časů těch kulatých trapností mužů nedůstojných a jim protivných. A proto ti tak byla protivná i ta babiččina průpovídka, kulaté razítko na konci výtek a ponaučení, a moc tě trápila, zejména proto, že babičku jsi měl rád nejvíce ze všech, dokonce ještě víc než svého ohromného kamaráda medvěda Eduarda, a tahle chrastitkovitá a bambulkovitá věta zavínila, že ti začala být protivná i Eduardova kulatá hlava.

Pak ovšem přišla zima a Vánoce a zářící barevné koule na vánočním stromku a hroudy sněhových bitev a báječní sněhuláci, a s úžasem jsi objevil skrytý smysl babiččina tvrzení o kulatosti světa a s úlevou jsi shledal, že ses v babičce nemýlil, a od té doby jsi ji měl ještě víc rád, než když jsi měl rád nejvíce ze všech.

Minula zima, utichly bitevní vřavy koulovaček, umřel poslední sněhulák, a ty jsi podpatkem hloubil první jarní důlek kuličkové ligy této ulice a tohoto roku. A zase jsi nechápavě potřásal hlavou. Měl jsi dokonalý přehled o akcích skleněnek na kuličkové burze, znal jsi, jak ruka hazardu ledově svírá hrdlo, když pěšácké hliněnky prohrány a do rozhodující zteče v zoufalství vržení rytíři skleněné urozenosti, důvěrné známá ti byla úzkost poslední kuličky, jež o vlas mívá důlek. Tak co ti kdo

bude vyprávět o kulatosti světa, kampak na tebe babička se svou omšelou moudrostí.

A taky jsi myslel na kulatý modrý balonek, který ti plul nad hlavou, když tě vzal táta na matějskou pouť a jak jsi tam objevil autodráhu a vykřikl, táto, autíčka! a vzrušením jsi pustil šňůrku a modrý balonek ti uletěl, stoupal vzhůru, byl menší a menší, až se docela ztratil v té nesmírné jarní modři. A ty jsi za ním pořád hleděl, a poprvé jsi záviděl ptákům, a poprvé jsi pocítil i podivné mrazení v šíji.

Pak byl tvůj svět nadlouho kulatý především míči a míčky, měl zelenou barvu fotbalového hřiště a červenou barvu antuky tenisového kurtu, babiččinu moudrost jsi vyznával jako nejvyšší zákon, koule, to je přece tvar, dokonalost sama, svět byl najednou jasný a smysluplný, jak pak by ne, když se tak nápadně podobá mičudě.

A mičuda Země se kutálí vesmírným hřištěm a je nezadržitelná, jako je nezadržitelný čas.

Zase je tu jednou jaro a matějská pouť, a tebe už dávno nezajímají skleněnky a balonky, velmi tě teď zajímá střelnice a maličká kulička v hlavní vzduchovky, puška, to je přece něco pro muže. Tajíš dech a míříš na tu nejčervenější růži, a tlak v plicích vzrůstá s každým úderem srdce, míříš a trvá to dlouho, trochu se ti taky chvějí ruce, neboť jsi ostře sledován párem uhrančivých očí, s podivným mrazením v šíji tiskneš kohoutek, přetlakový ventil v plicích povoluje, proud vzduchu žene kuličku z hlavní a není síly, která by ji vrátila zpět. A nejčervenější růže padá, díky, malinká kuličko, jež jsi proměnila úzkostnou nejistotu v šarlatový triumf, podáváš růži dívce uhrančivých očí, a ty oči lesknou uznáním a obdivem a ještě čímsi, co tě znovu podivně zamrazí v šíji.

A kulička Země letí střelnicí vesmíru a je nezadržitelná, jako je nezadržitelný čas.

Puška, to je něco pro muže! Že ne? Že odvoláváš? Že bereš zpět tu frajeřinu pouťového střelce? Málo platné, je tu povolávací rozkaz, kadeře padají k zemi a zmírají, cožpak to jednou nestačilo, Josefe Kajnare?, a tvá lebka se pojednou silně podobá balonku z poutě a kopacímu míči a hlavě dávného přítele Eduarda. Ale ještě ani nestačí pořádně uschnout rajony

a ztajená slzička v plynové masce, dva roky se překulí a zase stojíš v civilu před branou kasáren, a zanic bys teď neodvolal, přes veškeré svízele, přes všechny zaťaté ruce i zuby, nic nebereš zpět, ano, bylo to něco pro muže.

A tak se vracíš domů a zjišťuješ, že jisté černé oči jsou i nadále uhrančivě zahleděné do jisté nejčervenější růže a že ta růže neuvadla, neboť je papírová a věčná, je ti, jako bys právě objel svět a jako první dokázal, že je kulatý, a co na tom, že babička to věděla dávno.

Nu, a zas přijde čas chrastítek a bambulek, zas přijde medvěd Eduard s kulatou hlavou, ohromný kamarád Eduard, toho jména druhý. A ty si povzdechneš, jak je ten svět kulatý, a vůbec si nevšimneš, že tvůj potomek, jenž právě podpatkem hloubí první jarní důlek kuličkové ligy této ulice a tohoto roku, nechápavě potřásá hlavou.

Nevšimneš si, protože v té chvíli pocítíš váhu tohoto světa na svých ramenou a podivně tě zamrazí v šíji.

A tak ti přeji, kamaráde, aby po každé pouti, po každé sezóně vždy přicházelo nadějně pondělí.

(1979)

Pondělí po sezóně

Poslední turnus odjel ráno. Z večírku na rozloučenou zůstal nevyvětraný kouř, pach potu, útržky konfet a nedopité láhve s nakyslým vínem. Karneval skončil. Na pláži zametal vítr poslední stopy léta.

Klid opuštěnosti, do něhož se pohroužila vysoká, tmavá budova pod nízkou, šedivou oblohou, rušil jen muž v kanceláři v přízemí. Hleděl oknem na hromadu složených zahradních stolů a židlí a na taneční parket pokrytý navátým pískem, zmačkanými papíry a pohárky od piva.

Pro muže sezóna ještě neskončila. Ležely před ním archy s nekonečnými sloupci čísel. Na stole svítila lampa. Kužel narudlého světla zápasil s šerem pozdního zářijového odpoledne. Papíry pokryté čísly měly téměř oranžovou barvu.

Na vařiči začala vřít voda. Muž vstal, nalil ji do šálku s kávou a znovu se vrátil k číslům, která pro něho znamenala léto. Kartóny cigaret, desítky lhaví vína, hektolitry piva, stovky kilogramů masa, léto plné čísel. A muž je sečítal, dělil a násobil.

Přestože bílá tableta, kterou si vzal před chvílí, ještě nestačila zcela odstranit stopy včerejšího karnevalu, měl muž dobrou náladu. Zítra skončí sezóna i jemu, dobrá sezóna, moc dobrá sezóna, a on se vrátí k podobným číslům do hotelu ve městě. Říká se, že čísla jsou šedivá a nudná. Pro něho nikoli, je přítelem čísel, přesných strohých, jasných. Čísla jsou dobrá, když výsledek je dobrý, a jeho čísla dávají vždy dobrý výsledek, proto i jeho život je pokojný a dobrý. Zítra mu skončí sezóna, takový je život - včera karneval, zítra čas dušičkových dešťů. Jen čísla jsou neměnná a věčná, a to je dobré, je dobré být přítelem čísel.

Muž sečítal, násobil a dělil.

Zítra mu skončí sezóna. A co víc a co především - zítřek je také dnem jeho čtyřicátých narozenin.

Čtyřicítka.

Muž se lehce zasní. Čtyřicítka. Ne, není třeba vzdychat, není proč vzdychat. Je to nejkrásnější věk. Věk bohudík stejně

vzdálený pošetilým zmatkům, bezzubým revoltám a trapným vzplanutím mládí, jako kornatění, netečnosti a nemocen stáří. Je to věk zralý a vyrovnaný, doba železná a zlatá, čas mužů. A ženy to dobře vědí. Muž se pousmál. Představil si svou pečlivou manželku v naškrobené zástěrce, která již dnes peče, vaří a smaží, ta dobrá duše. Muž ji v té chvíli téměř miloval.

Je to opravdu nádherný věk, ta čtyřicítka.

Znovu se pousmál a napil se kávy. Přes okraj sálku zahlédl venku cosi bílého. V první chvíli nemohl rozeznat, co to je, viděl jen, že se to pohybuje.

Zhasl lampu.

Nejprve ho napadlo, že je to dítě některého z rekreantů. Ohromní rodiče. Klidně si odjedou a zapomenou tu dítě. To je neuvěřitelné. Vzápětí si představil Petříčka, a ta představa ho hluboce sklíčila. Petříček se teď jistě učí básničku. Básničku k tačkovým narozeninám. Viděl Petříkovy velké, tmavé, hluboké oči. Oči zrosené zklamáním a bolestnou výčitkou. Tačka nepřijede. Tačka bude daleko. Tačka se bude někde trmáčet s nějakým zatraceným neukázněným spratkem, bude bůhví kde hledat jeho mizerné rodiče.

Je po narozeninách. Tohle mu sakra ještě scházelo.

Tak to tedy zase ne. Nikam s tím usmrkaným fakanem nepojede. Nikoho nebude hledat. To není jeho věc. Od čeho je tady Veřejná bezpečnost. Jen ať to mají povedení páni rodičové se vši parádou. Ať mají ostudu. On je z toho vytahovat nebude.

To ovšem znamená, že musí zatelefonovat na VB. A to také znamená vysvětlování dohadování, zdržování a možná dokonce nějaký protokol, co on ví... To všechno prostě znamená komplikace a to je velmi, velmi nepříjemné, on vůbec nemá rád komplikace.

Muž chraplavě povzdechl, ztěžka se zvedl od stolu a přistoupil k oknu. Teprve teď zřetelně viděl chlapcovu tvář. S ulehčením, které se mu hřejivě rozlilo všemi cévami, si uvědomil, že toho světlovlasého chlapce v bílém tričku a modrých texaskách tady po celé léto vůbec nespatriil. Všechny děti rekreantů přece dobře znal. Ohromně si s nimi rozuměl, byl jim starším kamarádem. Chodily si k němu pro bonbóny a žvýkačku - on to s dětmi umí, pro každé má vždycky něco

dobrého na zub. Má děti rád a děti mají rády jeho. A jejich maminky to dovedou ocenit. Ví to velmi dobře. Není tu přece první sezónu.

Ne, tohohle kluka nezná, určitě tady nikdy nebyl. To je jistě nějaký místní, nejspíš z městečka nedaleko odtud.

Petříček se přece jen taťky dočká.

Se silným pocitem úlevy muž znovu usedl ke své práci.

Chlapec řezal velikým loveckým nožem kus dřeva.

Co to má za rodiče, pomyslel si muž. On by Petříčka nikdy nenechal hrát s takovým nožem. Nikdo neví, co se může stát. Nůž není žádná hračka. Ostatně co jemu je do toho, jeho dítě to není.

Pokrčil rameny, rozsvítil lampu a dal se do počítání.

Chlapec zatím došel k hromadě stolů a židlí. Jednu židli vyprostil, rozložil ji a posadil se. Sevřel dřevo mezi kolena a soustředěně pokračoval v práci. Světlo v okně mu nevadilo. Možná že si ho vůbec nevšiml.

Měl dřevo a nůž.

Čísla jsou náhle kostrbatá a nepoddajná, unikají jak voda mezi prsty. Muž si promnul oči. Pak vstal, otevřel skříňku s lékárníčkou a vzal si další tabletu. Znovu zhasl lampu a pozoroval chlapce za oknem.

Bude tak starý jako Petříček. Měl by být už dávno doma. Za chvíli bude večer. Jak je možné, že ho nechají tak dlouho venku. Tím to začíná - touláním po večerech. On tak být jeho otcem!

Čísla naléhají. Muž opět rozsvěcuje.

Třeba nemá otce. Matka je možná rozvedená, možná nebyla nikdy vdaná, chce ještě něco užít, chlapec jí překáží. Což nezná takové ženy? Což nezná - Markétu?

Tužka čmárá po papíře. Za spleti čar se jako z mořských vln vynořuje jakýsi prastarý koráb.

Muž přestal myslet na čísla.

Myslí na Markétu.

První láska. Jediná láska. Láska zpovzdálí.

Nebyl nikdy na holky. Všichni se mu smáli. Ale to bylo ze závisti, to jistě bylo ze závisti. Ve škole byl nejlepší. Nejdříve to někam dotáhl.

Markéta.

Když se vrátil z vojny, byla už rozvedená a měla dítě. Všichni už dávno měli něco s děvčaty, jen on ne. A Markéta chtěla ještě něco užít. On nemusí mít výčitky. Chtěla to sama. On ostatně Markétu miloval. Chtěl si ji dokonce vzít. I když byla rozvedená a měla dítě. On věděl, co se sluší a patří. Co je jeho povinností. Jenomže když se o tom zmínil doma - a potom otec. Ach, otec. - Všichni ho varovali. Všichni mu radili. Všichni to s ním mysleli dobře. Cožpak mohl neuposlechnout? Cožpak někdy v něčem neuposlechl? Dobře, měli to mít. Přísahal, že se nikdy neožení. Zůstane věrný Markétě. Zůstane neoblomný. Zůstane sám. Sám se svou osudovou, nikým nepochopenou, trýznivou láskou.

Jenomže čas plynul a jednou přišla na návštěvu manželka náměstka ředitele cukrovaru. Měla hodnou a slušnou dceru. A on byl hodný a slušný hoch. Podruhé už s ní přišla Marie. Nebyla rozvedená a neměla dítě. Měla silné brýle a vlasy do copu. Měla byt, perské koberce a nový nábytek. A on už tehdy dost vydělával.

Vlastně nakonec udělal dobře. Život nejsou sentimentální sny. Co na tom, že Marie je o čtyři roky starší. Je to milá a hodná žena. Mají spolu milého a hodného syna. Mají byt, perské koberce, ještě novější nábytek, auto a chatu. Nic jim neschází. Mají se dobře.

Může snad za to on, že Markéta se už nevdala?

I ona má ostatně auto. Tak co. Tak co.

Mezitím chlapec pozorně zasunul nůž do koženého pouzdra na opasku. Dřevo se v jeho ruce proměnilo v lodičku. Mezi papíry na tanečním parketu pro ni našel ještě plachtu. pak způsobně složil židli a dal ji na své místo.

Markéta má také syna. Petříčkovi by nikdy nedal do ruky nůž. Zítra má čtyřicáté narozeniny. Marie peče, vaří a smaží. Bílá naškrobená zástěrka. Nemusí mít výčitky. Markéta chtěla ještě něco užít. Petříček se učí básničku. Čtyřicáté narozeniny.

Muž zmačkal papír s kresbou a pohlédl na hromádku archů na stole. Povzdychl si a odešel umýt šálek od kávy. Nesnášel neumyté šálky. pak přistoupil k oknu, aby se ještě jednou podíval na neznámého návštěvníka.

Chlapec byl pryč.

Muž zůstal nerozhodně stát. Vlastně by si měl chvíli odpočinout. Celý den sedí nad čísly. Pořád jen samá čísla. Rozhodně si potřebuje odpočinout. Měl by se trochu projít. Měl by si vyjít na čerstvý vzduch. Čerstvý vzduch je nad všechny prášky.

Sako oblékal v chůzi. Z budovy téměř vyběhl.

A pak si to přiznal.

Nejde se projít. Nechce si odpočinout. Nepotřebuje čerstvý vzduch. Chce nalézt toho chlapce. Chce ho vidět zblízka. Chce s ním mluvit. Chce slyšet jeho hlas.

Na okamžik se ještě zarazil.

Je to ovšem holý nesmysl. Čirý nerozum. Hloupost. Má před sebou spoustu práce a zdržuje se nějakým klukem. Proč? Co je mu do něho. Co si s ním bude povídat. Přece jenom by se měl vrátit. Zítra chce odjet brzy domů. Zítra má narozeniny. Petříček se učí básničku. Marie -

A potom muž učinil, co dosud nikdy.

Mávl rukou a šel. Šel, aniž patřičně zvážil důvod. účel a smysl svého jednání, dokonce aniž to vše vůbec znal, prostě šel, šel za chlapcem.

Přes pásmo keřů ho uviděl dole u jezera. Šel k němu a hledal slova. Stále je nenacházel. Přesto šel dál. Třebaže mu to připadalo absurdní, myslel na to, že chlapec má v ruce nůž a že třeba nemá otce. A přitom cítil, že to není ani obava, ani soucit. Bylo mu, jako by se navracel z daleké cesty.

Jezero se ukrylo za hradbou keřů. Muž nyní chlapce neviděl, ale věděl už, co mu poví. Slova se vynořila z temných tůní času.

Máš krásný nůž, řekne mu, máš nádherný, ostrý nůž. Jako kluk jsem po takovém toužil. Představoval jsem si, že budu rytířem i zálesákem, náčelníkem Apačů i mušketýrem, že budu silný a nepřemožitelný, že budu opravdovým mužem, když budu mít takový nůž. Dlouhé týdny jsem strádal korunky na zmrzlinu a na biograf a na svačiny do školy. Konečně přišel ten den, vysypal jsem plnou kapsu drobných a odnášel jsem si vysněný lovecký nůž, na jehož ostří tančilo slunce. Byl jsem veliký, silný a nepřemožitelný, u mých nohou ležel svět a já stál pevně rozkročen, měl jsem svůj meč i kord, měl jsem svůj nůž.

Doma mi ho vzali.

Řekli, že jsem ještě malý. Řekli, že nůž není hračka pro děti. Řekli, že chtějí jen moje dobro. Abych si raději hleděl učení, řekli.

Už nikdy mi ten nůž nevrátili.

Ty jej ale máš. Chraň si jej. Buď na něj opatrný,. Nenech si ho vzít. Nikdy si ho nenech vzít. Keře se rozestoupily. Odkryly šedivou hladinu jezera a pláž jako pohaslé jeviště.

Muž udělal ještě několik kroků. Zastavil se na okraji pláže. V dálce ještě rozeznával bílé tričko a chumáč světlých vlasů. Modré texasky už splynuly s tmou lesa na protější straně.

Muž stál mírně nachýlen. Jako by se s někým loučil. Jako by za někým volal.

Na pláž nevstoupil.

Od jeho nohou se táhly drobné stopy. V dálce šel po pláži chlapec.

Muž se pomalu odvrátil. Zahlédl ve vodě u břehu dřevěnou lodičku. Vylovil ji. Voda byla velmi studená. Chvilí se na lodičku díval. A potom se dlouze rozmáchl a s hluboko ukrytým smutným vztekem hodil ten kousek dřeva daleko, daleko do jezera. Se sklopenou hlavou se vracel k vysoké budově na návrší. U dveří se zastavil. Na západě, nízko při obzoru, zářil v šedi oblohy jasně oranžový pruh. Budova a břízky za ní měly lehce růžovou barvu. Jako mizerná kulisa ochotnického představení, pomyslel si muž.

Včera karneval, zítra čas dušičkových dešťů, řekl nahlas.

Opřel se hlavou o stěnu.

Karneval, zašeptal. Jenomže já nikdy žádný karneval neměl. Můj karneval se nekonal!

Prudce otevřel dveře.

Nikdy jsem neměl karneval! zakřičel do tmy.

Zastavil se na prahu.

Co mi schází, řekl tiše. Vždyť jsem spokojený. Nic mi neschází. Nic mi neschází.

Dveře zaskřípěly. Měl by je namazat olejem.

Mávl rukou.

Už nikdy se nevrátím. Je pozdě. Všichni odešli. To všechno už je pryč. Dobrá sezóna. Čtyřicáté narozeniny. Doba železná a

zlatá. Nic mi neschází. Jsem spokojen. Bože, jak já jsem spokojený.

Toho večera se světlo v okně už nerozsvítilo. V noci se spustil déšť. Bylo po sezóně. První pondělí po sezóně.

(1975)

Blues pro rozladěný piáno

I.

Do Tomášova odjezdu zbajvalo ještě moře času. Potloukali jsme se po trochu rušnějších ulicích, kde je na co koukat, a vedli řeči, nejvíc o holkách. Jenomže trochu rušnějších ulic je v tomhle unaveném městě pomálu, takže nakonec nezbejvalo, než udělat poslední zoufalej pokus a prohrabat kapsy ještě důkladnějc než na nádraží, kde jsme se skládali Tomášovi na lístek. Když jsme spočítali ty žalostný zbytky, přišlo se na to, že máme suma sumárum akorát na čtyři sodovky a jedny sirky. Desetník, co zbyl, jsme hodili s mostu do řeky Tomášovi pro štěstí. Evžen vzal k sobě naše těžký prachy a šli jsme vyhledat nějakěj lepší podnik. A Tomáš pořád mlčel.

Žádnej z kluků, co znám, si zaboja nemůže vzpomenout, jak se Tomáš mezi nás vůbec dostal. Možná ho někdo přived a řek Tohle je Tomáš; možný přišel sám a řek Tomáš, jméno mý; a taky je docela dobře možný, že jsme ho někde zmerčili a řekli si To je přece Tomáš. Zkrátka tu najednou byl a připadalo nám to dočista samozřejmý. Jen zkraje jsme se dozvěděli, že Tomáš dodělal konzervatoř, a nedodělal filozofii. Ovšem nebylo tak úplně jasný, který nástroje na konzervatoři študoval, doved hrát na kdecu, od hřebenu po parní varhany. O filozofii jsme se nezajímali. Tak se Tomáš zčistajasna objevil a nikdo si toho ani nevším. Uchytil se ve zdejší hudebce, mezi okresníma hudebníma velikánama a starejma pannama, co s neutuchající rozkoší třískají šmytcem dětičky přes prstíčky, mezi zkušenými hudebními pedagogy.

Tomášova hvězda v tomhle městě začala stoupat kosmickou rychlostí roků šedesátejch; zakrátko byl náramně oblíbeněj, náramně žádoucí, náramně nepostradatelnej, nikde a při ničem nesměl chybět. Kdopak to cituplně brnká na klavír při vítání nejmladších občánek? Kdopak to optimisticky tahá měch harmoniky při pionýrské besídce? Kdopak to bolně duje večerku nad rakví prastarého hasiče? Samozřejmě Tomáš, kdo jiný, prosím vás? Nezaměstnané maminky houfně objevují hudební

talent svých předškolních ratolestí a trhají se o Tomášovy soukromé hodiny, hlavně dopolední. Mladé učitelky se překotně zříkají vedení mičurinských, výtvarných, chemických a jiných školních zájmových kroužků a horečně zakládají hudební kroužky s Tomášovou odbornou účastí. Upocenému bigbítu vrací novou mizu popularity Tomášův tenorsaxofon. Tamburaši a zpěvácký spolek Česká píseň pojednou nemají problémy s nábořem dívek okolo dvaceti, třiceti a čtyřiceti let.

Teda řeknu vám, bejt to někdo jinej než Tomáš, tak mu to mezi klukama, co znám, jaktěživo nemohlo projít, tohle zobou slepý husy, my ne. Jenomže Tomáš po tom všem přicházel mezi nás navečer k řece, přicházel s kytarou a bendžem a hrál nám písničky, který jsme znali a měli rádi, a taky písničky, který jsme neznali a který jsme měli ještě radši. Moc kluků se tehdy začalo učit na kytaru. Po nocích svlíkal piáno z dřevěnejch šatů, obnažoval struny a klapky a vykládal nám příběhy džezovýho tatíka J. R. Mortona a Vévody Ellingtona, nám, frenetickejm poddanejmu Beatles a plápolajícím modloslužebníkům Rolling Stones, nám, decibelovejmu batolatům šedesátejch let. Moc kluků to tenkrát začalo zkoušet na piáno. Někdy k ránu, když celý město už spalo, nás zaved do sklepa a tam, uprostřed špíny, rezu a pavučin, nám vypůjčenou trubkou svěřoval kvílivý a vzlykavý a šepotavý poselství jistýho Josefa Krále Olivera a taky nějakýho pana Bunka Johnsona a samozřejmě Ludvíka Armstronga. Netrvalo dlouho a pár kluků si pořídilo trubku.

Náramně se nám to líbilo, to se ví, tyhle večery, noci a rána s Tomášem. Tím víc nám ale vrtalo hlavou, proč se sakra zahazuje s místní smetánkou, proč maří čas s harantama zdejší honorace, která je dává do hudebky stejně jenom proto, aby z nich nakonec byli stejný trpaslíci, jako je sama. Nemohli jsme pochopit, proč Tomáš nejde dělat něco užitečnějšího. Tomáš ale tvrdil, že jsme ignoranti, že o těch věcech nemáme vůbec páru, že mezi jeho školáčkama je hodně takovejch, co za to stojí, aby se jim o kokos otloukala bayerka a lámal šmytec. A pokud jde o ty dospělý, že i tam je pár férovejch nadšenců, který jsou úplně trop z muziky, co provozujou. Samozřejmě, mraky jich zase nejsou, příčinlivejch kejklířů je víc. No a co, on se nějak živit musí, každej se živí, jak umí, a tohle není ještě nejhorší. Je to

ostatně i nehynoucí fór, tahat za šňůrky notový osnovy všelijaký hlavouny, důležitáky a neukožený maloměstský sólistky. Bejt šaškem je koneckonců počestná profese.

Takhle nám, to jednou navečer Tomáš vysvětlil, odmlčel se a chvíli se koukal přes řeku do protějších strání. Potom legračně pokejval hlavou a řek Tak tak, kdo ví, co bude zejtra, a což teprve pozejtří. Nakonec mávnul rukou a podíval se, jestli už je sluníčko dost nízko nad obzorem. Bylo, a tak jsme se přesunuli do hospůdky babky Brouků, co nám odjakživa nalejvala na sekyru.

Už nikdy víc jsme se Tomáše neptali.

II.

Tomášův raketovej společenskej sešup začal v sobotu 6. března Večerem Beethovenových sonát, kterej slavně vešel do obecnýho povědomí jako Mejdan starejch panen. Zkraje to vypadalo dočista nevinně. Tomáš se usnesl, že vnese do naftalínovejch životů učitelek zdejší hudební školy krapet vzruchu, a to na úrovni minimálně světový, jak u něho bejvalo dobrým zvykem. I obrátil se na příslušný místa a příslušný činitele s návrhem uspořádat pro všechny ženy ve městě k MDŽ zmíněnej beethovenskej kulturní podnik s tím, že účinkovat budou výhradně ženy-učitelky hudební školy, něco jako ženy ženám a podobně. Od činitelů se Tomášovi dostalo požehnání, jakož i uznalýho poklepání na rameno. Hudebka z toho byla na větvi. Okamžitě se začalo zkoušet, všude plno tetelivý nervozity a sladký trémy ze „zdařilého průběhu této významné kulturní, ano i společenské akce“ (řed. lid. šk. um. Řeřicha Václav).

V sobotu šestýho března večer byl Národní dům narvanej jak dělnickej autobus. Dámy přišly div ne s vlečkama, pánové zas po letech oprášili černý obleky do rakve. Akce byla skvělým hudebním svátkem. Beethoven shledán nesporně nadaný, jeho melodie zdařilé, provedení citové, potlesk neutuchající. Pýřící se učitelky několikráte vyvolány před oponu.

Bylo to správně slaměný trpasličí show. Tomáš byl v zákulisí na mrtvici; brunátněl a lehce se dusil. Rozparáděný publikum pak začalo jak na manifestaci skandovat jeho jméno a musel

taky před oponu. Každá z učitelek ho cudně líbla na tvář. A to byly poslední, nejzávratnější vteřiny Tomášovy kariéry v tomhle městě.

Strhujícím úspěchem dočista vyhladovělý hudební pedagožky se po vystoupení vlomily do salónku Národního domu, kde jim Tomáš zorganizoval královskou baštu – mraky obložené chlebíčků, šunku, uherák, saláty, zákusky, ovoce a tak, aby se jednou parádně poměly, chudinky z herbáře. Chvíli se jak se sluší a patří upejpaly, polykaly naprázdno a navzájem se bděle střežily. Pak nejmladší z nich povolily nervy, za všeobecného pohoršení zobla do šunky a dala tak signál k nelitostný genocidě slavnostně načinčaná tabule. Když bylo občerstvení úspěšně dovršený, objevila jedna z vestálek místního hudebního školství ve vedlejší místnosti fungl nový koncertní křídlo, ledva vyloupnutý z prkennáho futrálu. Všem beethovenskejm hvězdám se pojednou silně zachtělo recitálů. Draly se ke klavíru jak slepej Hanuš do orloje, ale nic z toho nebylo, moc rychle zhasínaly, jejich jam session neměl žádnou výdrž. Chyběla tomu šťáva – adrenalin a žluč. Šiřitelky hudební osvěty byly mírumilovně nadlábnutý.

Zábava skomírala jak svíčka na hrobě tchyně. Nový obrátky nebrala, až když Tomáš vyčaroval dva bachratý demižóny pálavského vína, který mu přivezli kluci, co jezdí s kamiónekm dálku. Učitelky nejdřív srkaly víno jak evangelický dětičky při konfirmaci. Sotva ale dohlídly ke dnu třetí skleničky, zasvítily jim oči plamínkem neřestný touhy, zeleným majáčkem pokušení. Zarputilý strážkyně hudební neposkvrněnosti se zčistajasna počaly zříkat bohů veškerý klasiky a vemlouvavým jazykem padlejš andělů škemraly na Tomášovi, aby jim hrál džez.

Tomáš ďábelsky zaržál, hráb do kláves zděšenýho koncertního nástroje a začal netpělivejm slečnám citovat paní Ellu a paní Mahalii, co že to s těma dámama dělá, když celičkou noc v pokoji úplně nahoře slyší za doprovodu Alexandrova ragtimovýho tělesa mašírovat svatý, nebo když dole u řeky zoufale volají po fáru, který by je odvezlo pryč, domů, daleko od trablů, co viděly a který nikdo jinej nezná.

Vínem, muzikou a Tomášovým chraplavým zpěvem se slečny učitelky začaly rozsvěcovat jak plynové lampy smrákáním. V popelu dávnejch příběhů, zapomenutejch i velmi pečlivě ukrejvanejch v poslední zásuvce prádelníku mezi několika zažloutlejma fotografiema, pod tuzexovejma svetříkama a vkladníma knížkama trpělivýho snu značky Trabant, zasvítily netušený řeřavý uhlíky. Vytríbený hudební cítění shodilo nóbl kvádro zábran, probudily se dřímající hříchy. Některý kór změkly voskovky se zdejchly a za moment přikutálely ze svejch staropanenskejch kvartýrů dobře utajený desky na milión otáček. Z gramofonu Národního domu pak šuměla Inka Zemánková a Václav Irmanov, Rudolf Cortés a Jiří Vašíček, prastarý šlágry se rozpouštěly ve víně houslí a cimbálů moravský země a chutnaly mládím ještě nevybledlým a touhou ještě neokoralou. Nakonec zvláčněly i ty nejzkamenější kalafuny, mhouřily oči, tenký rty řasily do všechápavýho úsměvu a nostalgicky kejvaly hlavama, jaký jen to tenkrát bejvaly mírný a ušlechtilý melodie.

Demižóny povážlivě vysychaly, na okno zaťukalo nový datum a hudební škola se řítila po kluzkejch kolejích noci a přes nestřežený výhybky morálního pádu jak Orient expres. A pekelnej mašinfíra Tomáš znovu prohráb černobílej rošt, odhoukal si sólo a kolejištěm času prohnal Ramónu, Kristýnku, Dajánu, Marinu, Tinu Marí i dívku, která má jméno Pygmalion, jak hejno zdivočelejch jisker. A ty jiskry nalítaly pasažérkám sentimentálního rychlíku do očí a ne a ne zhasnout, neutopil je ani příval vláhy, co se začal drát ven.

Vypukla děsně duhová idyla. Citová výchova Červený knihovny dělala pravý divy. Tomáš byl najednou zahrnutej něžnou péčí svejch kolegyň, který ho ještě včera milovaly jak žlutou zimnici. Včera je ale strašně dávno, tak dávno, že to už ani není pravda. Kolegyně nenápadně šoupaly židlema, aby byly co nejbliž tomu sladkému, úchvatnému bezbrannému chlapci, kterému právě začínaly přicházet na jméno. Ale to jméno asi moc dobře neslyšely, ani jednu z těch zardělejch rapsodií nenapadlo, že už hezkejch pár minut sedmýho března má Tomáš svátek. Zato se kolem Tomáše stahoval lačně žebrající kruh. Svíral se jak španělská bota, jak chapadla chobotnice, jak

závity hadího těla, tak hermeticky, že by jím neproklouzlo ani dvoučárkovaný ef. A přesto učitelky nemohly na Tomáše nějak dosáhnout. Hrál, zpíval, smál se a neslyšel náhle a překotnej trysk malinkejch srdíček pod slušivejma kostýmka, neviděl ruce, který se k němu třepetavě vznášely jak houf nervózních bělásků, neviděl hrdla stažený vlnou vzedmutý nevidaný touhy, neslyšel mámivý ševelení žadonicích hlásků, bezstarostně unikal mucholapkám sladce se lesknoucích zraků. Hrál a zpíval, jako by si vůbec nevšim, že hraje a zpívá v papiňáku.

Uvnitř kruhu bylo setsakramentsky dusno. Tomášům zpěv se už nezdál úchvatnej a okouzlující, byl najednou cize nevšimavej, ledově necitlivej, rozmarně krutej k horoucí něze dokořán, drásal předivo jemnýho citu a křehký duše. Za jinejch okolností by to křehký duše Tomášovi jaksepatří osolily, tuhle pokořující lhostejnost. Teď ale byla výjimečná chvíle jeho naprostýho hájení, teď byl prostě sladkej hoch a šmytec! Jejich vulkanickej hněv se musel vehnat do jinejch koryt.

Bouřkový mraky citovýho napětí přetekly, city změnily pól a hodily jiskru. Vzňala se dušená hádka, kterou křižovaly blesky plamenejch obvinění za příkoří, ústrky a křivdy spáchaný na Tomášovi něžným sborem lidový školy umění. Každá z těch hladomoren vyprahlý touhy teď ovšem byla ta jediná nevinná, jediná spravedlivá. Slečny učitelky všech věkovejch kategorií zurčely svatým rozhořčením. A protože Tomášův příjemně drsnej zpěv ustavičně přilejval olej a síru, chopil se jejich hněv klacků, který Tomášovi naházely pod nohy ty druhé, ty zlé a závistivé, a načechral svátečně naondulovaný frizúry. Přitom bylo okolo Tomáše plno náramnýho veselí a zvonivýho smíchu, takže si chudák snad ničeho ani nevšim.

Slavnou bitvu nakonec vyhrála mladá buchtička, která nedávno nastoupila do hudebky s harfou a nevývratným přesvědčením přechodnosti tohoto působiště. Zrovna ta, co jí nad šunkou povolily nervy. Teď dojedla bůhvíkolikátou porci, a nejen šunky, hřbetem ruky si otřela mastnou bradu, na jeden záťah vyzunkla skleničku vína a rozhlídla vůkol. Vůkol byl podle ní akorát Tomáš, tak ho sezobla a připadalo jí to úplně normální. Vyčkala Tomášovy slabý chvíly nutkavejch kapalin, počíhala si na něho přímo před dotyčnejma dveřma, položila mu

prst na pus, popadla ho za ruku a odvedla si Tomáše do svého podnájmu s harfou.

Závěr Večera Beethovenových sonát zaznamenaly lékařský chorobopisy a protokoly Veřejný bezpečnosti. Z neochotnejch útržků, který pronikly na veřejnost, bylo ovšem patrný, že tyhle dokumenty hovoří spíš o nevinný a ušlechtilý zábavě, při níž došlo k několika drobněm nedopatřením. Jak jinak u takovejch jemnejch hudebních dušinek, to se rozumí. Takže vlídná ruka zákona dvě tři nejzuřivější ovečky bezpečně provedla chapadlami paragrafů, něžně je postrčila před laskavej tribunál komise ochrany veřejného pořádku městského národního výboru a tím to zhaslo. Oficiálně. Neoficiálně se město rozzářilo senzací, která zrychlila tep pavlačovejch reportérek i nejzasloužilejších pamětníků.

Tamtamy líčily, jak Tomášovo náhlý zmizení z Národního domu zažehlo požár naftovejch polí. Nepřítomnost malý harfenistky nestálo vládkyním Parnasu za pozornost, a tak se nejdřív začala přetrásat otázka viny za Tomášův nenadálej odchod – podle všeobecně přijatýho soudu znechucenej a roztrpčenej. Při nejlepší vůli se však nenašel žádněj obětní beránek, žádněj dobráček, kterýmu by se dal šikovně přihrát černej Péťa. Přistoupilo se tedy k výměně názorů na hudební a pedagogický kvality zúčastněnejch. Kritický příspěvky byly neobyčejně otevřený a vřele destruktivní. Rozprava vyvrcholila vzájemným zveřejňováním příhod z oblasti citový a sexuální. Nato mezi hudebníma estétkami zavládla hrubá síla, zvlášt dobrý prej byly klavíristky. Personál Národního domu pak povolal příslušníky VB, který oslavu MDŽ pro tento rok ukončili.

Privátní šetření v lidový škole umění uvalilo tíhu morální odpovědnosti na Tomáše. Učitelky se dozvěděly, kde Tomáš tý osudný noci spal. Nejdřív si popadaly do slzavý náruče, následovalo vzájemný generální odpouštění, a pak se pod korouhví společně utrpenýho pokoření zformovaly do neslitovnýho šiku, kterej tvrdě udeřil na ředitele hudebky. Namontovalo se do toho pár galantních ochránců z kruhů místní honorace, řed. lid. šk. um. Reřicha Václav ze všeho dostal slabší infarkt a Tomáš za pár tejdnu padáka.

III.

Tohle všechno mi znovu letělo hlavou, když jsme překračovali práh ulepený putyky u nádraží. Původně jsme chtěli jít k babce Brouků, ale Tomáš si to na poslední chvíli rozmyslel. Babka totiž měla Tomáše ráda jak vlastního. Vždycky vyšťrachala v kuchyni odřenou a zajímavou harmoniku po svém nebožtíkovi a Tomáš musel hrát starý šífařský písničky, který slýchala jako mladá holka v šífařský hospodě svého tatíka dole na Vltavě, na druhým konci Čech a života. Na tu samou harmoniku je hrál kudrnatej šífař s červeným puntíkatým šátkem okolo krku a očima jak nablejskaný saze. Ne, fakt to nešlo jít dneska k babce Brouků. Tady bylo to správný místo, v tyhle zaplivaný knajpě s jásavým hlaholem notoráků, s odérem zvětralýho piva a pozvracenejch záchodů, tohle byla pravá dvorana Tomášovy pohaslý slávy, tahle úschovna použitejch a partiovejch existencí. Tak se to sluší a tak to má být.

Usadili jsme se v jednom z popraskanejch vikslajvantovejch boxů, který by jistě pamatovaly mýho dědečka, kdyby bejval bydlel v tomhle přitroublým městě. Rozvalili jsme se, jako bychom tam byli jen pro klid přecpanejch šrajtoflí, který v zájmu svého zdraví potřebujou odčerpat něco dlouhejch peněz. Evžen u jedný utrápený servírky objednal sodovky, ale podle toho, jak to říkal, bych soudil, že jde přinejmenším o láhev pětihvězdičkovýho francouzskýho koňaku. To už jsme moc nemluvili, jenom jsme každej co nejpomalejc srkal tu svou trošku krkavý vody. Tupě jsem rentgenoval bublinky ve sklenici, stoupaly vzhůru jak stříbrný balónky, tiše a neodvratně mizely. Něčím mi připomínaly jednotlivý etapy Tomášova krachu v tomhle městě, jenomže ty byly rychlejší a měly opačnej směr.

Že by ale okolo Tomáše bylo nějak kór moc vzruchu, tak to se zase říct nedá, za to přece nikomu nestál, v týhle zeměpisný šířce se prostě snoubí šarm s elegancí. Takže žádný práskání dveřma, žádný hysterióny, nic, jen glazé úsměvy, chápavě pozdvižený obočí, nanejvejš ruce bezmocně rozhozený. Tomášův padáček byl utkanej z nejjemnějšího hedvábí. Že Tomáš nedělal potíže, oceněno šlechetným kádrovým

posudkem. Rozchod dojemný, zrak vlahý, stisk ruky pevný a povzbudivý. Jak taky jinak, roky šedesátý se slibně naplňují, starý zvyky převlíkají nůbl kvádra nového stříhu a na soukromejch zahrádkách, který střeží trpaslíci, se pilně pěstuje osvícenost.

No nic, život a Tomáš šli zas o krám dál. Ve vinárně se zavírací hodinou ve tři ráno ani moc neprahli po nějakým krasořečným posudku, Tomáše okamžitě zaměstnali a ještě oblízli všech šest prstů. Přes den hrával lehkou náladovou hudbu pro povzbuzení chutě a příjemný zažívání; doprovázel na klavír houslistu Ťoupalíka, kterej se nějak nemoh smířit s důchodem a jehož aristokratický rysy a stříbrná hřiva stále ještě účinně vyrážely dech dámám nad sachrem a černým kafičkem. V noci Tomáš střídal piáno a elektrický varhany v kapele podivuhodný sestavy – housle, kytara, basa, harmonika, bicí a teď ještě to piáno a varhany. Celej orchestr čítal čtyři duše, pokud se kdy všechny dostavily, takže fůra nástrojů chronicky pauzírovala. Vedle černobílého úvazku ve vinárně Tomáš pozdvíhoval stříbrnou monstranci svého saxofonu o bítovějch čajích nedělních odpolední. Jeho čas se třepil kvaltem. Stojatej poklid Tomášovy zašívárny v hudebním školství vzal s pohoršlivým zasyčením prudkej konec v doutnajícím ohňostroji nočního života místních světáků, okresních plejbojů, notoráků dlouhejch tratí a životních hazardérů těsně před vojnou.

Na čas a zabíračku to bylo fakt hustý. Zato prachy se žluťounce líhnuly jako kuřátka v inkubátorech velkodrůbežárny. Takže Tomáš málem ani nezaregistroval, že jistý finanční přítoky nezadržitelně vysychají. Děti, co jim dával soukromý hodiny, začaly houfně ztrácet hudební sluch. Fungovalo to perfektně jak epidemie spalniček. Co vím, tak vylitý perka z hudebky Tomáše moc netlačily. Když mu ale dennodenní nočněnoční rachotou konečně došla ta náhlá hluchota usmrkánků, šeredně se ušklibl a místo očí měl škvíry jak žiletky. – Ty smradi nafoukaný, ty hajzlíci uslintaný, ty myši zbabělý! skřípal zubava. Zkraje jsme z toho byli dost na větvi, jak je k těm prekům nespravedlivej, ale jen do chvíle, než jsme zjistili, že bychom potřebovali otevřít hlavu dlažební kostkou. Ze všeho

nejmíň šlo o prachy. Pravda, kdysi to byly dost zajímavý přítoky, ale co teď mizelo a vysychalo, to byly nepatrný mřenkové potůčky, dešťový stružky, šňůrky slziček. Proud Tomášovejch finančních možností nabral dech veletoku. Teda aby zas nevzniknul mylnej dojem, že takovej barovej pianista může z útrpnosti každý Vánoce posílat Karajanovi pod stromeček fungl novej tryskáč. Nad kolíbkou Tomášovýho platu spolehlivě bděla sudička číšníků a kadeřnic, a ta věděla o životě svý. Především to, že Tomášovu externí kasičku budou plnit drobný noční strádalové, co nutně potřebujou slyšet nejposlednější hit nebo šlágr epochy flašinetu – podle generace a promilí. Málokdy to bejvali kvalifikovaný santusáci, těm stačila huba v louži a konec zvonec. Před kapelu chodívali poklepávat nožkou a zvedat ručku nad hlavu spíš příležitostný a občasný zalejvači duší, nanejvejš kvartálníci.

Speciálně Tomáše navštěvovali zajímavý strejčkové. Nejdřív se osmělili takový, co v životě nepřerostli ani futrál jeho saxofonu, nuly, před který nikdo jaktěživo nepřipíše žádný numero a který si předtím netroufaly k Tomášovi ani přiblížit. Teď ho ovšem oceňovaly sotva na dvacku – flašíček na mindráky skoro zadarmo. To tatíkové nešťastně ohluchlejš robátek byli přece jen o pár pater větší grandí, když přišla jejich chvilka. Ovšem skutečný Tomášovi mecenáši, to byli doopravdovský magnáti, to teda klobouk dolů. Ti náramně dobře věděli, komu a proč otvírají štědrou dlaň, když jim trochu zmoklo fiží. Byli to hudební znalci. Jejich slovo požívalo ve zdejší lidové škole umění úctu a vážnost. Ti přece dovedli ocenit Tomášův talent. A nebyli v tomhle městě sami. Tomášovy schopnosti a obětavost ocenili i tamburaši a zpěváckej spolek Česká píseň. Při jeho odchodu z obou uměleckejch těles mu věnovali dvě překrásný Čestný uznání, který speciálně pro tuhle příležitost zhotovil místní malíř a grafik Jiří Jan Sádlo. Rovněž on byl autorem Čestného diplomu, kterej Tomášovi udělilo za zásluhy o rozvoj hudební výchovy mládeže ředitelství ZDŠ na konci školního roku.

Tomáš hrál ve vinárně do prázdnin. Kdosi usoudil, že taneční lokál není pro umělce Tomášovu formátu, dokonce někdejšího učitele hudební školy, přiměřeně důstojný prostředí. Stalo se

krátce poté, co jeden ze zdejších důležitáků chytil kvartální slinu, spočinul v náruči slzavý opičky, dal si ve vinárně patnáctkrát zahrát Akáty bílé a domů přiskotačil s polovinou vejplaty. Tady jsou holt lidi citlivý. Vidět učitele hudby v barový kapele, to člověka někdy dokáže rozlítostnit.

Pracovní poměr opět rozvázán nehlučně, dohodou. Kapelník opsal s krvácejícím srdcem posudek z hudebky, dokonce i s pasáží, kde stojí černý na bílém, že Tomáš netradičně a neformálně vštěpoval mladé generaci lásku k hudbě.

O prázdninách to ještě šlo. Bigbítu, co v něm Tomáš foukal ságo, nabídli, aby pětkrát tejdně hrál rekreantům v letovisku kousek odsud. Nebyl to sice žádný zlatej důl, ale hrálo se od sedmi do dvanácti večír a přes den měl Tomáš volno. Takže vzal na pár hodin denně místo ve Sběrnejch surovinách. O prázdninách tam stejně nebylo do čeho píchnout, a nějakou tu korunu to přece jen hodilo. Pořád to docela šlo. Na taneční večírky v rekreačním středisku se začali sjíždět kluci a holky ze širokého okolí. Když Tomáš pozdvih saxofon k sólu, přestali křepčit a poslouchali. Už se skoro zdálo, že Tomášova hvězdička opět začíná mihotavě svítit.

Jednou takhle koncem srpna Tomáš zase pozdvih saxofon k sólu. Bylo poslední. Trvalo čtvrt hodiny a na parketě tý letní dupárny bylo ticho jako v katedrále. Zvuková aparatura bigbítu patřila závodnímu klubu pracujících zdejší sklárny, pod jehož hlavičkou skupina vystupovala. Bez Tomáše hrát mohla. Sice mizerně, ale mohla. Bez aparatury ne. A bez Tomáše hrála v rekreačním středisku až do konce sezóny (rekreanti teď měli taneční večírky zase jen pro sebe), pak ještě několikrát na nedělních čajích a po Vánocích se rozpadla. To se ale Tomáš nikdy nedozvěděl, tou dobou už byl dávno pryč.

Poslední Tomášovou štací v tomhle městě byla dechovka staříků, zralejch tak pro kostkatý bačkory a metr dlouhou fajfku. Právě koncem srpna pochovali první křídlovku a Tomáš zaskočil. Vědělo se, že je to dočasný, že až najdou za Tomáše náhradu, zas ho pustí k vodě. Tomáš s tím byl smířenej. Stačilo mu, že je to vůbec muzika a že v ní hraje. Dechovka působila převážně po okolních vesnicích, a my jezdili s ní. Tomáš nás vždycky na poslední chvíli propašoval do dejchavičného

nákladářku s nástrojema a na zábavu jsme se dostali zadarmo, protože Tomáš řek chasníkovi u kasy, že jsme technickéj personál.

Záskok v dechně trval dva měsíce. Za tu dobu stačil Tomáš vystřídat ještě trombón a druhěj klarinet. Tohle dechový sanatorium mělo vysokou úmrtnost. Nakonec se dědouškům se přece jen podařilo doplnit stav, my měli po vesnickejch vejletech a Tomáš definitivně po muzice.

Ještě nějakej čas dělal ve Sběrnejch surovinách, dávno už na celej pracovní úvazek, a po večerech hrál pro nás. Dobře jsme věděli, že bez kapely nebo školy to pro něho nemá vejšku. Takže jsme se ani moc nedivili, že to vzdal. K drátěnému plotu sběrný si zvykli chodit nejrůznější čumilové, který vydrželi napjatě sledovat, jak se Tomáš dře s metrákama rezavýho železa a jak vidlema přehazuje smradlavý kosti. A tak to Tomáš jednoho dne zabalil. K pochybný cti tohohle všivýho města budiž připočtený, že i poslední Tomášův pracovní poměr skončil dohodou.

IV.

V sodovce nezůstala jediná bublinka. Nešlo to protahovat donekonečna. S odporem jsme dopili zteplalou vodu a zachrastili drobnejma. Viki ještě něco říkal o nohách tý utrápený buchty, co nás obsluhovala, připomínaly mu myslím dráty do železobetonu, ale už to nebylo ono, už to bylo cítit sádrou a lepenkou. Vypadli jsme do drobnýho ledovýho deště, zvedli si límce u kabátů a mlčely jak zařezaný, jenom jsme odpalovali jednu cigaretu od druhý. Pak Tomáš řek, že ještě musí vrátit klíče svý bejvalý bytný. Možná to tušili i ostatní, ale já věděl nabeton, že jde o něco kapánek jinýho.

V Tomášově bejvalým kvartýru se mělo druhěj den malovat. Nábytek, jestli se to tak mohlo vůbec nazvat, byl vystěhovanej na chodbě. Uvnitř zůstalo jen piáno a nějaká stará bedna. Byl už navečír, obloha jak špinavej hadr a elektrika vypnutá, takže v tom kvartýru svítily jen bílý klávesy. Tomáš někde splášil kus svíčky, zapálil ji a postavil na piáno. Potom si přitáh tu bednu blíž a tak jak byl, v kabátě, mokrej a rozcuchanej, s cigaretou v puse, začal hrát. Hluboko dole, nejniž, jak vůbec moh, a do

toho pár trylků na nejvyšších klávesách, jako by po nejčernějším nebi opatrně rozvěšoval hvězdný lucerničky. Temný mollový dunění i klinkání malejch stříbrnejch zvonečků. Ty hluboký akordy rozechvěly všechny kosti na mojí bolavý lebce a v zádech mě začalo mrazit. A Tomáš pomalu sestupoval kaskádou nekonečnejch septakordů do vznešenýho, triumfálního blues.

V tom okamžiku to přišlo.

Všechno se zdejchlo, kvartýr, kluci, Tomáš i piáno, a před očima nebo před čím se mi honily nemilosrdný obrazy. Nějaký špinavý ráno a přeranej spánek, vyhaslý kamna a studený dlaždice, předsín na tři kroky a kapající výlevka jak metronom funusů. Pak osm hodin nic, co by stálo za řeč, a odpoledne jak vyklizený bojiště a barvotiskovej západ slunce, co se na něj chodím idiotsky koukat, a večír s cukrovou vatou uhozenejch radovánek. A zase předsín s oknem do světlíku a oprejskaný umyvadlo a hrubá deka a zoufalej zápas myšlenek do usnutí a konečně spánek, o kterým ale už napřed vím, že bude beznadějně přeranej plechovým řinčením. Tak dokola, pořád dokola, bez zastavení. Tohle jsem viděl a chtělo se mi z toho zvracet a řvát jako malýmu klukovi. A Tomáš to dával pěkně pomalu, po kapkách, jako nějakěj vzácnej, spasitelnej, ale ohavně hořkej lék. Teď začal potichu, jakoby pro sebe zpívat:

Oh, I hate to see

The evening sun go down...

Všichni jsme seděli na podlaze. Evžen se opíral hlavou o zeď, měl přivřené oči a mrtvolně civěl na odchlípnutou omítku na protější stěně. Viki měl ruce složený na kolenou a na nich položenou hlavu. Něco viselo ve vzduchu toho zatuchlýho kvartýru. Něco jako obrovskej zelenomodrej krystal, zavěšenej na tenký, ale pevný červený nitce, co se na ni pamatuju z dětství, měla tenkrát svý místo ve slaměným košíčku s ornamentama, všechno mělo tenkrát svý místo, tenkrát u babičky. Kde jsem ale viděl ten krystal, to už dneska nevím, nepamatuju se, nevzpomínám si, někde jsem ho ale přece musel vidět, protože ho znám.

Z veliký dálky, a přitom hluboko v sobě jsem slyšel ten Tomášův něžně chraplavej zpěv, pokornou, tichou elegii. Ne, vlastně neslyšel, takovej zpěv se neslyší, takovej zpěv se nějak záhadně vnímá, se vzduchem se dejchá, všema pórama se pod kůži prodírá.

Vidím vysoký tmavý domy a déšť, na popelnici sedí malej zmoklej kluk a bezútěšně klátí nohama, v ruce má nakřáplou flašku od piva, jak lodní dalekohled ji co chvíli pozdvihne k očím, ale marně hledá slunce. Už rozeznávám jeho podobu a vidím, že to není nikdo jinej než já, dole v suterénu slyším tlumenou hádku a nahore na poslední pavlači ženskej hysterickéj smích, co nemůžu vystát. Tak tam sedím na popelnici, a přitom odněkud odcházím, odchody jsou nejtěžší, když prší, a ani cigareta nechce hořet, tak ji táta vztekle odhazuje a navždycky mizí v dešti.

Tomáš zpíval tiše, jako se šeptají důvěrný tajemství, piáno ozvěnou vracelo vzdálený hřmění a jemný klinkání stříbrnejch zvonečků. A já slyšel zvonky polednic a klekánic, vánoční zvony a rolničky na postrojích koní, znovu se mi otvírá tajemnej svět brouků, slepýšů a čolků, zázračnej svět, ve kterým je tráva zelená a sníh bílej, slyším zazvonění kladiva o kovadlinu a podkovy o kámen, cinkání babiččinejch svátečních hrníčků – u babičky byl svět plnej zvonů. Nakonec slyším umíráček a zvonečky ministrantů a dunivý rány mokrejch hrud země na babiččinu rakev. A navždycky řezavej hlas zvonku dětskejch domovů.

V místnosti se najednou rozsvítilo, nad piánem se třepotavě rozzářila žárovka obalená novinama. Nahluchlá bytná konečně uslyšela muziku a zapnula proud.

Vstal jsem a sfouknul svíčku.

Podíval jsem se na Tomáše. Měl přivřený oči jako Evžen, ale to asi bylo z toho nenadálýho světla nebo od kouře z cigarety, co mu hořela na kraji piána. Teď zahrál jednou rukou kratičkou melodii na nejvyšších klávesách, dal si ještě jednoho šluka a vyhodil vajgl oknem. Pak znovu zaduněly mohutný hluboký akordy a rozběhl se černobílým schodištěm vzhůru, přivalila se nová vlna a ještě jedna a další, zdálo se, že teď hrajou všechny klávesy najednou, piáno se chvělo skoro varhaním chorálem

nanebevzývání. Tomáš se napřímil, trhnul remenama, jako by se sebe svlíkal těžkej, mokrej, slizkej, odpornej kožich, zvednul hlavu, odhodil vlasy s čela a zpíval dál, ale ne už tiše, ne už pokorně, teď už zpíval nahlas, čistě a jasně, pro sebe, pro nás, pro deštivej večer, pro žhavej vlásek v žárovce s papírovým lustrem z novin, i pro okno otevřený celýmu potměšilýmu městu. Zdálo se mi, že se tak trochu směje, ano, docela jistě se směje, takovým sotva znatelným lišáckým smíchem se směje, a zpívá.

A obloha, kterou jsem viděl, se začíná jasnit, lidi zahazujou deštníky, otvírají se kytky a okna, ulice jsou umytý a holky krásný, ještě se mi po prokouřený noci špatně dechalo a rty mám rozpukaný, a co na tom záleží, vzduch voní heřmánkem a jitrocelem, určitě taky objevím studnu s pramenitou vodou a touhle slunnou ulicí dojdu k řece bez regulace a vykoupu se v ní. Tak to vidím – průzračnou řeku, slunce proti stříbrný hladině. Můj život je najednou přehlednej jak školní sbírka motýlů a čitelněj jak dětskej památník.

Všichni vstáváme z podlahy, stojíme okolo Tomáše a usmíváme se, Tomáš dozpíval a ze všeho zůstal jen jedinej chvějivej tón vysoko nahoře.

V.

Přesně si vzpomínám, jak Tomáš tenkrát odjížděl.

Pinglovi v nádražní restauraci střelil hluboko pod cenou rakouskej zapalovač a v kiosku se suvenýrama koupil obyčejnou foukací harmoniku. Nastoupil do vlaku, stáh okno na chodbiče a z něj nám hrál na tu foukací harmoniku takovej radostnej dixieland, Návrat domů se jmenuje.

Jak dneska to vidím.

Vlak se rozjíždí a my běžíme s ním, řveme a hulákáme, a je nám do breku. A Tomáš, ten nesmrtelnej kluk, ten nezničitelnej muzikant, ten úžasnej kamarád, nám z okna vagónu naposled hraje na mizerou foukací harmoniku jásavej tradicionál.

Vlak nabírá na rychlosti, už mu nestačíme, vzdaluje se, ztrácí se mezi opršelejma předměstskejma činžákama za železničným mostem, a my pořád ještě slyšíme tenoučkej hlas foukací

harmoniky, zdá se nám, že se vrací, že sílí a mohutní a stoupá vzhůru, že se vznáší nad tímhle městem záludnejch kopanců a jedovatejch slin a setřásá na ně první vločky zimy, bělostný chmýří, který pohladí jizvy a něžně přikryje otevřené rány.

Takhle Tomáš odjížděl.

A my, co jsme tu zůstali, jsme šli z toho bezútěšného nádraží rovnou k babce Brouků, co nám odjakživa nalejvá na sekyru, a marně jsme se pokoušeli opít.

Už nikdy jsem Tomáše neviděl. Akorát o něm jednou mluvil Vikiho brácha, co jezdí po montážích. Potkal se s ním v nějakým městě, kde Tomáš zrovna začal dělat metodika osvětový besedy. To ale bylo někde úplně jinde, než kam tenkrát jel.

(1976)

Zátiší s vajíčkem

Říkají o nás, že jsme jako pes a kočka. Říkají, že jsme jako oheň a voda. Jako noc a den. Jeden hot, druhý čehý. Mají pravdu. Můj někdejší spolužák, místní básník Slavomír Koráb, v kadeřnictví, kde jinak působí, známější pod občanským jménem Oskar Koudelka, s hloubavostí lidového psychologa tvrdí, že jsme jako žloutek a bílek v přetěsném vajíčku. Má pravdu. Vejce se jmenuje manželství. Má žena miluje detektivky, mně z nich naskakuje kopřivka. Žena zas uléhá se žlučnickým záchvatem, když si pustím v televizi sport. Hraji dost slušně košíkovou, žena u ochotníků skřítky a trpaslíky. Žloutek a bílek v přetěsném vajíčku. To vejce se jmenuje také garsoniéra + k.k. Tato zkratka prý v inzerátech znamená kuchyňský kout. U nás krvežíznivý konflikt. Krupičnou kaší nelze nadívat kuře. To vejce se jmenuje i trabant. Pro mých sto devadesát centimetrů nástroj práva útrpného, pro mou ženu limuzína marnotratných rozměrů (na rozdíl od své ženy navíc nevlastním řidičský průkaz). A tak je to se vším. Žloutek a bílek. Vejce. Není tedy divu, že právě vejce zasáhlo jednoho slunného nedělního rána naši domácnost jako ruční granát.

V sobotu večer má maličká žena dočetla tlustou detektivku, jak na žloutkovém věnečku si smlsla na kriminálním příběhu v televizi a plna dobrých předsevzetí se rozhodla, že místo původně a nezvratně plánovaných jahodových knedlíků, po nichž mi rovněž naskakuje kopřivka, výjimečně uvaří k nedělnímu obědu vepřovou pečení s mým milovaným a většinou odpíraným bramborovým knedlíkem. Kde se to v mé neústupné ženě vzalo, nevím, nevěřím v katarzi toho, co vyhovuje jejímu pokleslému čtenářskému a diváckému vkusu. Sobotní večer se tak nicméně stal vlídným předznamenáním neděle, navíc zdaleka ještě neskončil, když zhasl obrazovky svit, a bylo nám spolu dobře.

Jenže v neděli ráno mi žena s pláčem na krajíčku sdělila, že bramborové knedlíky nemůže uvařit, neboť v naší domácnosti není jediné vajíčko.

Zprvu se mi ta zpráva nezdála tak závažná, znepokojivá, alarmující. Má roztržitá žena si vajíčko vypůjčí u sousedů a v pondělí jim je vrátí. Co je na tom složitého? Nejspíš jsem ale takto uvažoval ještě v polospánku, jinak bych nemohl své nepořádné ženě přisuzovat tak přízemní řešení případu chybějícího vajíčka, ta je zběhlá v daleko rafinovanějších detektivních šarádách. Má plné právo se urazit.

Nemysli si, že půjdu žebrať po sousedech, vřískne svým sopránkem, který jiným lidem připomíná loretánskou zvonkohru, ještě by o mně řekli, že jsem roztržitá nebo dokonce nepořádná!

Babička říkávala: Forota je, holenku, pán. Toho pána však má žena nezná. Rovněž strýček Příhoda není jejím strýčkem. Zbývá jediné řešení: navštívit mou starší sestru, vedoucí větší ze dvou samoobsluh v našem městě. Má flegmatického manžela, dceru na gymnáziu, auto hodné toho jména, chatu, chladničku ke stropu a spíž jako sklad té menší samoobsluhy. Pan Forota je u ní doma, strýček Příhoda je její nejmilejší příbuzný. Jistě by nám mohla nabídnout úplný sortiment vajec, včetně velikonočních. Toto řešení je však ryze teoretické, má žena ji nesnáší a dlužno říci, že tento čistý cit je opětován. Výjimečně se ženou souhlasím. Proto ji teď nemohu, ani nechci poslat k mé sestře pro vajíčko, proto se raději smírů s jahodovým osudem.

Žena semkne rty, mezi tenkým obočím se jí objeví silná vráska, neklamná známka úporného přemýšlení, pak odhodlaně vysune drobnou bradu a tónem Mistra Jana před koncilem kostnickým praví: Půjdu pro vajíčko k tvé sestře kupcovce. Ať si o mně říká, co chce. Dneska budeme mít k obědu bramborové knedlíky.

Teď se pro změnu postavím na zadní já. Ke kupcovce nepůjdeš, i kdyby vypukl hladomor. To raději budu mít k nedělnímu obědu suchý chleba. A třeba i jahodové knedlíky.

Protože se můj hlas opřel do poněkud vyšších rejstříků, i má vrtkavá žena začne ječet. Já to vejce musím mít, i kdybych si je měla sama snést!

Ta představa mě pobavila, ale současně jako by mi ušní bubínky prořízla cirkulárka. Takže opět přispěji k rozmluvě. Ty

si snášeš, co chceš, ale já nesnesu, abychom za pár knedlíků museli být vděční nějaké hokyni!

Protože jí závidíš! já sá má zlomyslná žena. Závidíš jí dceru na gymnáziu, auto, chatu, chladničku ke stropu a spíž jako sklad menší samoobsluhy! radostně oznamuje otevřeným oknem celému světu.

Naše utěšené nedělní rokování nabírá obrátky. Jistě už jsme probudili celý dům, všechny sousedy, kteří by si o mé ženě mohli třeba pomyslet, že je roztržitá a nepořádná, kdyby si k nim přišla vypůjčit jedno vajíčko...

Samozřejmě, žádné manželství se občas nevyhne vzrušenější výměně názorů. Zatímco ale jiní vedou zanícené manželské rozpravy o věcech důležitých, významných, závažných – ke kterému moři pojedou na dovolenou, zda dát vyučit syna číšníkem nebo lékařem, koho z příbuzenstva pozvat a koho nepozvat na dceřinu svatbu, jak sdělit babičce, že půjde do domova důchodců a nepřijít o její vkladní knížku – my se tu hádáme o jediné pitomé vajíčko, chocholy našich vojů jsou ze slepičího peří. A patří nám to, příliš brzy jsme si začali hrát na tatínka a maminku, měla nám ještě stačit panenka a dřevěná šavle, měli jsme poslechnout rodiče. Ale to my ne, kdepak my, nad nás nebylo, tomu nikdo nerozuměl, nikdo nás nechápal, dejte si za klobouk ta svá omšelá kolovrátková ponaučení o krátkodechosti prvních lásek, pro nás to neplatí, my jsme jiní, výjimeční, nám to prostě vyjde a šmytec! Já měl za sebou teprve dva semestry techniky, ona měla rok do maturity a problémy s uvaděčkami v biografu. Na svět jsme mžourali jak právě prohlédnuvší štěňata na sluníčko, láska pro nás byla ohňostrojem, jenž nikdy neměl zhasnout. Když jsme byli spolu, každý den v týdnu byl nedělí. A podívejme se, to nám to uteklo! Dnes je doopravdy neděle, a dávno, dávno již doznělo bělounké hrdliččí cukrování, z hnízdečka lásky slyšet jen krákání hysterických vran. Milá maminko a tatínku, odpusťte, že jsme neposlechli, my už to víckrát neuděláme.

Mezi pomlčkami ženina obočí se znovu objeví hluboká myslitelská vráska. Je to neuvěřitelné, ale na chvíli se u nás rozhostilo ticho. Nejspíš před novou bouří.

Už to mám, rozzáří se žena posléze, vezmeme nějaký starý chleba, a pro vajíčko si dojedeme k paní Smolíkové.

Bouře se nedostavila a úspěch nedělního oběda se zdá být zaručen. Paní Smolíková je velkoodběratelka veškerých zbytků z naší kuchyně, pro její slepice, kachny, husy, ovce, vepřika i psa Kulíška ve sklípku shromažďujeme ztvrdlé zbytky chleba, vaječné skořápky a jiné pozůstatky našeho jídelníčku. Jednou za čas všechno naložíme do trabantu a odvezeme zvířectvu paní Smolíkové. Prostě se nám přičí vyhazovat zbytky potravy do popelnice. Takhle to samozřejmě dělá spousta lidí a vůbec bych o tom nemluvil, kdyby nebylo třeba objasnit, že k paní Smolíkové si pro jedno vajíčko můžeme dojet bez uzardění.

Bez uzardění též buším do vrat stavení na okraji města. Rány, které by probudily egyptskou mumii, však zůstávají dlouho bez odezvy. Už už se chystám jít na louku za domem, neobrací-li tam paní Smolíková seno, když se za vraty ozvou šouravé kroky, vrata se neochotně otevřou a v nich se objeví tvář převážně zakrytá černým vlněným šálem.

Nepřicházíme právě nejvhodněji. Z huhlání do šálu vyrozumíme, že paní Smolíkovou bolí zub...

Chudák paní Smolíková, proč ji osud tak pronásleduje? Celý život dřela na nepatrném hospodářství a několika nudličkách kamenitých polí. Jedno dítě jí zemřelo při porodu, druhé krátce po něm. Není divu, říkali lidé, však se podívejte, jak je zedřená. Teprve třetí dítě zůstalo, dcera. A pak i syn, který se narodil o rok později. Zdálo se, že osud k manželům Smolíkovým konečně obrací přívětivější tvář. Děti byly hezké, zdravé, dobře se učily. Obě šly studovat. Dcera krátce po maturitě emigrovala. Zaplaťbůh, máme ještě syna. Je to hodný a chytrý syn, naše chloubka, naše pýcha, moc dobře studuje medicínu, víte, bude panem doktorem. Doktor Smolík zemřel na rakovinu půl roku po promoci. Do roka ho následoval otec. Paní Smolíková zůstala sama. A sama žije v neúprosně pustnoucím stavení přes dvacet let. Víte, pane inženýr, svěřila se mi jednou, já musím pořád dělat, abych nemohla moc myslet. A taky musím bejt obklopená živejma tvorama, který mě potřebujou...

Chudák paní Smolíková. A ještě jí ke všemu bolí zuby, to jediné, co jí osud zachoval. Nejrady bych se otočil na podpatku

a utekl někam hodně daleko, když si pomyslím, jak závažný problém pro nás představuje jedno vejce do bramborových knedlíků...

Mou čínorodou ženou však takovéto pocity zřejmě nezmítají. Nic se nebojte, paní Smolíková, šveholí přičinlivě, to vás přejde, uvidíte, zajedeme domů pro prášky, heřmánek asi máte, že, a co kdybyste zatím zkusila hřebíček, ovšemže koření, to je starý osvědčený prostředek, ale pozor, nekousat, jenom cucat, a jestli vás do odpoledne bolest nepřejde, zavezeme vás na pohotovost do Hradce, dneska už se vyspíte, paní Smolíková!

Zatmí se mi před očima. Kvůli jedinému vajíčku se tu producíruje v monologu milosrdné samaritánky. Netroufám si ani představit, jak asi působí její pronikavý hlas na okostici paní Smolíkové. Jedno však vím: paní Smolíková má teď docela jiné starosti, než jít ohledávat slepice. A řekne-li si má neodbytná žena o to pitomé vejce, třísknu jím o zápraží tohoto stavení a s ní se dám rozvést.

Má cílevědomá žena si však o vajíčko zatím neřekne, musí napřed učinit dramatické gesto, hupsne do trabantu, ani nečeká, až se složím na vedlejší sedadlo, a odfrčí sama, nechá nás tu stát s otevřenými vraty a ústy. Paní Smolíková se vzpamatuje dřív. Propánajána, já vás tu nechám stát před vraty, pojdte přece do sednice! Posadí mě k bytelnému dubovému stolu, jehož povrchovou úpravu obstarává rejžák, a když odmítnu kávu, kamsi se odšourá, a pak cosi přinese v sáčku od mouky: Tak si aspoň vezměte pár vajíček... Co je vám, pane inženýr, neměla bych otevřít okno?

Z mých ztuhlých úst konečně vyklopýtají slova díky, sáček se dvěma zlatými klasy zvenčí a nejméně pěti vajíčky uvnitř opatrně uložím do tašky. Pomohu paní Smolíkové uskladnit obsah papírového pytle, který jsme přivezli. Užasnu nad hustým rounem jejích ovcí. Pochválím vepříkovu obezitu. Vyplaším milované slepice. A pak už venku zachrchlá trabant.

Má podnikavá žena položí na vydrhnutý stůl krabičku sedoloru a pro jistotu přidá sáček heřmánku a hřebíček v majolikové kořence po mé prababičce. Oči nad horizontem vlňáku se zalesknou vděčností. Této vláze třeba postavit přehradu, vděčností jsme povinni my, vajíčka paní Smolíkové

nám zachránila nedělní oběd a manželství. Nepostavím přehradu, žena mě zmrazí pohledem, jimž obdařuje hladová krajta bílou myšku, a najednou je plna spěchu, snad jsem na nic nezapomněla, paní Smolíková, v každém případě se tu odpoledne ještě zastavíme, a teď už musíme jít, popadne mě za rukáv, vyveče mě ze světnice i vrat a nasouká do trabantu, překotně nastartuje, trabant bolestně zavije a několika skoky vyrazí kupředu. Neřítí se ale moc daleko, jen za nejbližší zatáčku a dál se ubírá obvyklým kolonádním krokem.

Má nevypočitatelná žena se usmívá trochu tajemně, trochu vítězně. Náhle její úsměv pochopím, i ten horečný spěch, pochopím všechno. Tedy i skutečnost, že to nakonec budu já, kdo bude muset dlouho a pracně vysvětlovat, že si o ta vajíčka v sáčku neřekl, a kdo je stejně bude mít věčně na talíři. V této chvíli mi to ale nevadí. Vztek, který mnou u paní Smolíkové tak urputně cloumal, vyšuměl jak sodovka na rozžhavené pláži a odkudsi z nesmírné dálky a odněkud z převeliké hloubky se valí mocná vlna, jež rozmetává všechny nepřístupné hrady a nedobytné pevnosti postavené z písku skřípajícího mezi zuby. A musím svou ohleduplnou a obětavou ženu neprodleně políbit, alespoň na tvář, nic nedbám, že leknutím vypískne, ručička tachometru ostatně lenoší na třicítce. Potom má taktní žena zastaví naše dvoutaktní vozidlo docela, to dělá vždycky, když mi chce něco říci, ještě nesvede zároveň řídit a mluvit, pustí se volantem a spráskne ruce. Jsem já to ale truhlík, zapomněla jsem říci paní Smolíkové o to vajíčko! Mne už ale neošálí, už znám tajemství jejího úsměvu. A čert vem všechna vejce světa, dneska se u nás vařit nebude!

Obejmu ženu kolem útlých ramen a zašeptám jí do ouška: Netrap se, má milá, v restauraci místního hotelu uvařili za tebe. Zvu tě na oběd, ano?

Ne, odpoví mi žena rovněž šeptem, do žádného začouzeného lokálu nepůjdu. Jedině snad do zahradní restaurace V aleji, kde se dá jíst na čerstvém vzduchu.

To máme ale spoustu času, pokračuji vemlouvavě, co kdybychom si udělali malý výlet autem?

To tak! zhrozí se má šetrná žena, obědvat v restauraci a ještě plýtvat benzinem! Nanejvýš teď zajedeme do cukrárny, blýskne se svou osobitou logikou.

Dám se do tichého smíchu. Náš život se vrací do obvyklých kolejí, a ty jsou vždy dvě, každý máme svou, ale úhrnem je to spolehlivá trať. Pokračujeme v nikdy nekončícím škorpivém dialogu, ale vždy je to dialog, nikdy to nejsou dva hluché monology. A smíchem teď zakrývám rozpaky, že si náš život bez toho dialogu už neumím a nechci představit. A smíchem teď zakrývám úžas, že svou roztržitou, činorodou, nepořádnou, popudlivou, ohleduplnou, šetrnou, obětavou, nevypočitatelnou maličkou ženu stále miluji. Ach, dávno už ne tak jako tenkrát, na povážlivě zeleném počátku! Avšak lépe. Kvalifikovaněji. Odpovědněji. A vlastně víc.

Říkají o nás, že jsme jako pes a kočka, jako oheň a voda, jako noc a den. Měřím sto devadesát centimetrů, má žena hraje u ochotníků skřítky. Naše dítě by mělo být tak akorát.

Bude to holka.

Ne, řekne má žena, bude to kluk.

A šmytec!

(1986)

Revize jízdenek

Autobus městské hromadné dopravy byl poloprázdný. Vrcholil čas dovolených i páteční odliv chatařů a chalupářů, podle hodinek měl být podvečer, ale slunce pálilo, jako by dnes nehodlalo vůbec zapadnout, kdo by touhle dobou cestoval po městě. Proto jsem si obou dědulů ihned všiml. Nabízelo se jim mnoho jiných volných míst, a oni si vybrali sedadlo vyhrazené pro invalidy, ačkoli i opodál vrnícímu nemluvnátku muselo být jasné, že k invaliditě mají stejně daleko jako jeho kočárek k dvanáctispřeží lipicánů.

Dědula sedící blíže k uličce měl sněhobílé vlnité vlasy, dělené geometricky nekompromisní pěšinkou. Neméně bělostné kalhoty decentně koketovaly s džínovým střihem, zajisté byly šité na míru. Barvě nevinnosti něžně sekundovala nebeská modř košile s nárameníky, četnými kapsami, patkami a třpytivým souhvězdím perleťových knoflíků. Tvář i paže s vyhrnutými rukávy byly reklamou na čokoládu. Pružná štíhlá postava se patrně stále ještě týrala v bazénu, na tenisových kurtech i lyžařských sjezdovkách a každý týden v sauně. Byl to zkrátka dědula frajer, dědula manekýn, playboy v důchodu.

Druhý dědula, ten u okna, byl v každém ohledu jeho negativem. Řídké, i když dosud převážně černé vlasy mastně přiléhaly k lebce jak koupací čepice. V upoceném šedožlutém obličejí s póry jako menší měsíční krátery přitahoval pozornost okurkovitě bachratý nos a pichlavě černé oči. Ošoupané manšestrové sako si uchovávalo původní barvu již jen ve vzpomínkách, stejně jako oblýskané kalhoty s vytlačenými koleny. Hřmotná postava víc než naznačovala, že je hromadným hrobem piva. Na klíně měl dědula odřenou školní brašnu svého tatínka. Už na první pohled bylo zřejmé, že se nevrací z plovárny. Vzhledem k podvečerní hodině bych soudil, že si k důchodu přivydělává jako vrátný, nejméně na dvanáctihodinovou šichtu rozhodně vypadal, spíše ale na čtyřadvacítku. Dceruška či synáček staví dům, a to by tak hrálo, aby ještě celkem zdravý dědeček složil ruce v klín. Anebo je velmi nákladný sám provoz pivního hřbitova.

Byla to prostě malebná dvojice postarších junáků a první kulhavá babka měla svaté právo vyhnat je holí ze sedadla pro invalidy. Pochopitelně neušli vlídné pozornosti ostatních cestujících, poloprázdný autobus byl plný přívětivých úsměvů, kéž bychom i my na stará kolena byli takoví kabrňáci.

Jenom mně nebylo dopřáno náležitě vychutnat bizarnost obou dědulů, jenom mně nebylo do úsměvu. Je mi dvaatřicet let a rozvádím se. Sedm roků jsem bydlel v přepychové vile v Braníku, a teď si hledám podnájem. Dosud byl můj plat jen mým kapesným, a nyní bude jediným zdrojem veškeré mé obživy. Po sedmi letech otylých přicházejí roky vychrtlé.

Nedlouho po promoci jsem se přičlenil do blahobytné rodiny řezníka Bartáska, zatím posledního z řeznické dynastie toho slavného jména. Jediná dcera Alenka sice měla k zulíbání červené tvářičky řeznických dcerušek, avšak i jakýsi výtvarný talent, a tak nekráčela v otcových mastných šlépějích. Na druhý, už mnohem bedlivěji připravený pokus byla přijata na grafickou průmyslovku. Díky – řekněme – kondicím jistého grafika dost význačného jména se proháčkovala k maturitě, po ní dala zbourat a zasklít část střechy otcovského domu a pořídila si ateliér, jež by jí mohl závidět ne jeden zasloužilý umělec. Pak přišla na pořad dne volba životního partnera. Padla na mne. Tatíček Bartásek by sice pod částečně prosklenou střechou své vily býval raději viděl doktora medicíny než filozofie, těch jsou mraky, nakonec mi ale své požehnání přece jen dal, co by ostatně neudělal pro drahou, nyní již předrahou dcerunku, a také si kalkulačkou ve své hlavě vedoucího osvědčené prodejny masa a uzenin rychle spočítal, že v povolání nakladatelského redaktora mohu přispět k Alenčinu ilustrátorskému uplatnění, což ovšem formuloval mnohem jadrněji: schrástí jí kšefty.

Tak začalo mých sedm tučných let. Nevím, jak se žádá o novomanželskou půjčku, nevím, jak se po částech zařizuje byt, nevím, jak se šetří na auto. Nábytek nám tatíček Bartásek dílem koupil (rakouský a španělský a finský), dílem dal zhotovit na zakázku (podle návrhu velmi žádaného architekta), starožitné doplňky (renesanční sekretář, barokní komoda, porcelán od rokoka po secesi) uvolněný z fondu vytvořeného pílí všech generací tatíčků Bartásků a díky jejich obezřetnosti uchráněného

poryvů historie. Nové auto, vždy pochopitelně zvučné cizí značky, nám tatíček Bartásek dodával každé tři roky, naposledy jsem jezdil Fordem Escortem. Po studiích v jediných džínách, v nichž jsem se bál ohnout, neboť byly tak seprané, že hrozilo akutní nebezpečí jejich prasknutí (a co víc jsem mohl chtít na mamince, vdově, která na naše živobytí a má studia vydělávala v čistírně), jsem měl pocit Jaromila, zrovna když k štěstí přišel. Najednou jsem si žil jak v buržoazním filmu, a to i s dovolenou v Řecku a na Riviéře. Konzumní způsob života se mi převelice líbil. Zvlášť milé bylo, že svůj plat nakladatelského redaktora jsem mohl utrácet za tabákové výrobky firem Dunhill a B&H. Na značková vína starších ročníků sice už nestačil, ale to neznamenal, že bych si jich nedopřával, co ráčilo mé hrdlo. Měl jsem se jak kotě v mlékárně. Nechybělo mi vůbec nic. A takto výživně bych si žil až do nejdelší smrti. Navzdory všem knihám závistivě nebo naopak velmi výnosně planoucím proti konzumní morálce a sírou malujícím její důsledky, knihám, které jsem redigoval s obzvláštním potěšením. Takto spokojeně bych si užíval radostí života až do konce svých dnů a svým dětem bych ochotně a rád vyprávěl o jejich zázračném a laskavém dědečku Bartáskovi. Jenže tady byl právě kámen úrazu: nebyly žádné děti. A můj sladký život začínal hořknout: tatíček Bartásek je požadoval. Zprvu nepřímou, v jemných žertovných narážkách, s přibývajícimi léty přímo a stále naléhavěji, nakonec tvrdě a neúprosně. Chápal jsem ho. Sám měl jen dceru, mimořádnou jistě, hotový šperk rodu, ale málo platné, perly k uzvenému neuvaříš, k uzvenému je nejlepší hrách. A kdopak se bude starat o hrachové políčko, generacemi Bartásků s pílí obdělávané a s láskou rozšiřované, až on tu nebude, když skvělá dcerunka si dokáže nanejvýš vetknout hrachový kvítek do vlasů? Tatíček Bartásek zkrátka potřeboval dědice, následníka trůnu, pokračovatele dynastie. Byl tím ostatně povinován nejen majetku, ale i předkům.

Jeho děd Bartásek I. ještě hnětl jaternicový prejt vlastníma rukama a sám se počátkem století zapřahal do dřevěného vozíku, jímž se svými výrobky uctivě rachotil po kočičích hlavách nuselských. Teprve první světová válka z něho udělala bohatého muže. Díky požehnanému hladu širokých vrstev, i když podstatnější pro něho byl hlad vrstev užších a vyšších, se stal

Bartáskem I., řezníkem a velkouzenářem. Pravda, v říjnu osmnáctého roku se trochu třásl, zda jeho štěstí nevezme náhlý konec, ale záhy se mu ulevilo, i v nových poměrech směl zůstat zámožným vlastencem a lidumilem. Pro potěchu duše, ještě nedávno trápené obavami, si postavil vilu, pro jistotu v Břevnově, na druhém konci Prahy, kde ho nikdo neznal.

Bartásek II., syn zakladatele rodu a otec tatíčka Bartáska, rodinnou firmu zvelebil, zmodernizoval, rozšířil o mimopražské pobočky a navázal obchodní spojení se zahraničními odběrateli. Právem už slyšel na lichotivé oslovení pane továrníku. Byl znalcem a mecenášem umění. Věhlas znalce dosvědčovaly obrazy, šperky, koberce, starožitný porcelán a nábytek, štědrost mecenáše herečky, zpěvačky a tanečnice. Bartáska II. sklátila mrtvice v roce 1950, krátce poté, co jeho podnikům přibylo do firemního štítu osudové slůvko národní a z břevnovské vily se stala mateřská škola. Jistou úlevu v těžké hodině skýtalo Bartáskovi II. vědomí, že většinu uměleckých sbírek se podařilo včas a bezpečně ukrýt.

Tatíček Bartásek ještě dlouho ne toho jména třetí, začínal zase od píky (i když nikoli s holýma rukama, ale to musel téměř půldruhého desetiletí bděle a ostražitě tajit), začínal v holešovických jatkách, což ovšem za přidělového systému a chronického nedostatku masa na začátku padesátých let nebylo tak úplně marné. Tatíček Bartásek (i když ještě dlouho ne tatíček) si toho dovedl vážít. A z vděčnosti chodil na brigády, pilně se účastnil veřejných schůzí, školení a manifestací, sbíral staré železo, papír, léčivé rostliny i záškodnického brouka mandelinku bramborovou, zpíval masové písně a jásal v prvomájových průvodech. S čínorodostí jeho rodu vlastní našel ještě tisíc a jeden způsob jak ze sebe postupně smýt dědičný hřích třídního původu. V závěrečné fázi svého společenského přerodu vedl v dílně tabulku údernického hnutí a ve škole pionýry. Nová společnost dokázala takové úsilí ocenit. Tatíček Bartásek však skromně odmítl funkci mistra i nabídku dálkového studia potravinářské průmyslovky, spokojil se s místem vedoucího masny. A byl zase doma. V krámě. Tam, kde byl jeho rod doma přes půl století.

Léta plynula a v kanceláři vedoucího Bartáska přibývalo diplomů s titulem Vzorná prodejna. Léta plynula a na třídní

původ tatíčka Bartáska už se docela, ale docela zapomnělo. Léta plynula a vlastnictví hmotných statků přestávalo být ohavným buržoazním přežitkem, naopak televizory, pračky, ledničky se staly symbolem pokroku. Tatíček Bartásek ještě nějaký čas vyčkal, než se jím staly také osobní automobily, chaty, víkendové chalupy a rodinné domy. Tehdy přišla jeho chvíle. Oženil se, počal dceru a postavil vilu. Pro jistotu v Braníku, na druhém konci Prahy, kde ho nikdo neznal. V ní mohl konečně zveřejnit rodový majetek, až dosud ukryvaný v bezpečných depozitářích. Kdepak, pokrok je pokrok a na Bartásky je každá revoluce krátká.

Teď už měl tatíček Bartásek jen jediný životní úkol: dohlédnout, aby rod měl pokračovatele a majetek příštího vlastníka.

Chápal jsem ho a z duše rád bych mu vyhověl, ale dítě se pořád ne a ne dostavit, ačkoli jsme se o to horlivě snažili. Nakonec došla tatíčku Bartáskovi trpělivost a dohnal nás na příslušné lékařské vyšetření. Ukázalo se, že vina je na mně. Osvojení cizího dítěte nepřicházelo u Bartásků vůbec v úvahu, a tak jsem byl vyhnán z Bartáskovic ráje, a to s holým zadkem, neboť na vše, co mi po sedm roků vrchovatě zpříjemňovalo život, vlastnil a svědomitě opatroval účty tatíček Bartásek. Takže je mi dvaatřicet let, nic nemám, rozvádím se, hledám podnájem a nemohu mít děti. Moc pěkná životní bilance. Přicházejí roky vychrtlé. A dva dědulové, na něž je upřena vlídná pozornost spolucestujících, ztělesňují alternativy mého stáří: takhle fajnově bartáskovsky bych na stará kolena vypadat mohl, kdybych..., a takhle ošumělé, avšak bez oné chlapácké hřmotnosti, nejspíš vypadat budu. Žádný důvod k úsměvu.

Z neveselých myšlenek mne vytrhl pozoruhodný zvuk. Autobus se právě chystal opustit zastávku a v dvojhlasu se zavírajícími se dveřmi kdosi mocně zafuněl. Ohlédl jsem se a zjistil, že malebným dědulům přichází konkurence.

V mnoha směrech, hlavně však do šíře, to byl muž monumentální. I jeho zdobil úctyhodný pivní pomník, dílem nadouvající džíny značky Lee, dílem nepřehlédnutelně kostkovanou pošli. Pod rovníkem byl obkroužen širokým opaskem s ohromnou pochromovanou sponou. Z košile ráže nejméně pětáctyřicet čněla šíje, která by nedělala ostudu ani

koridě. Nesla hlavu, vedle níž by kopací míč trpěl pingpongovým komplexem. Pokrývalo ji tmavohnědé rouno krátkých tuhých vlasů. Ze snědé tváře svítily oči jako drobné jantarové knoflíky, nad nimi se plazily dvě tlusté štětinaté housenky obočí. Mamutózní postavě chyběla k dokonalosti už jen kytara. Neboť tento muž byl evidentně tramp. A to nikoli jen tramp pubertálně dočasného opovrhování civilizací, přechodného rodokapsového pomnutí smyslů. Ne. Tenhle chlapík s tváří uzenu kouřem nesčetných táborových ohňů byl tramp genetickým kódem, světovým názorem, životním programem, tramp zaměstnáním, povoláním a posláním, tramp profesionál.

Ohledně jeho poslání jsem se nepříjemně mýlil.

Nebyl to tramp.

Byl to revizor.

Než odhalil pravý účel své přítomnosti, vytáhl z kapsy kostkované košile jízdenku, zasunul ji do děrovacího strojku a pozorně do ní vykrojil příslušnou konstelaci otvorů. Pečlivě je prozkoumal a s jistou námahou pak sáhl do zadní kapsy pro žlutočervený odznak své funkce. Zálibně jej přeštil o flanelový rukáv, odkašlal si a oslovil cestující:

„Příjemný podvečer, dámy a pánové. Jménem Dopravních podniků hlavního města Prahy vás prosím, abyste si připravili své cestovní doklady. Provedu jejich revizi. Zároveň vás prosím, abyste v tom nespátkovali výraz mé osobní nedůvěry, nýbrž pouze mou povinnost bdít nad dodržováním dopravního řádu. Děkuji vám za pozornost a pochopení.“

S vyleštěným odznakem v jedné a zaručeně platnou jízdenkou v druhé ruce se ten lidový komik vydal důvěřovat cestující veřejnosti. Styl ovšem měl. Každý správně označený lístek odměnil zřetelnou, nikoli však poníženou úklonou, nad každou řádně vyplněnou známkou na předplatní jízdence rozvlnil štětiny housenkovitého obočí, každému počestnému cestujícímu věnoval chlapecky bezelstný úsměv Roda Steigera. Tím obdařil i nemluvně v kočárku, přestože jeho vozidlo žádný cestovní doklad nepotřebovalo, a miminko revizorův úsměv opětovalo, protože z toho ještě nemělo rozum. Maminka, jejíž kulatící se břicho prozrazovalo, že děťátko bude za nějaký čas vypuzeno mladším sourozencem, z toho rozum měla a odvděčila se revizorovi

překrásně jedovatým ušklíbnutím. Podobně, i když zdaleka ne tak líbezně, se na revizora tvářil kompletně odžínovaný mládenec s obličejem zjizveným prvním holením i hubený dlouhán, který nyní i budoucí maminku galantně pustil sednout, ačkoli okolo bylo plno volných míst.

Většina cestujících po krátkém oživení revizorovou vstupní scénou opět upadla do mdloby horkého podvečera. Přes všechn svůj dramatický talent a upřímnou snahu jej uplatnit procházel revizor kolem netečného publika. Když dospěl k invalidnímu sedadlu s dvojicí dědulů, humoru už mu zbývalo sotva na to, aby s pokud možno nepošramocenou reputací nejlepšího komika Dopravních podniků urychleně opustil autobus.

Kabrňák v omšelém manšestrovém saku mu ukázal předplatní legitimaci. Kabrňák manekýn sáhl do pravé kapsy nebesky modré košile a vytáhl z ní hrst různě proštípnutých jízdenek, bezradně pokrčil rameny a nevinně se na revizora usmál, ale ta platná mezi nimi určitě je, pouze si ji račte najít, pane revizore.

I revizor se usmál, chápavě a důvěřivě, a taky byl asi vděčný za příležitost k dalšímu výstupu. Ochotně předvedl frajerskému dědulovi vzor platné jízdenky, podrobně ho obeznámil s osobitým, jedině správným seskupením otvorů. Poté stříbrovlasého dědulu laskavě vyzval, aby si takovou jízdenku našel mezi jejími neplatnými sestřičkami sám, ujistil ho, že se za chvíli vrátí a věnoval svou revizorskou pozornost ostatním cestujícím, které tato drobná příhoda přece jen trochu probudila z mdloby.

Apartní dědula se rozpačitě probíral jízdenkami, ale jen do okamžiku, než se k němu revizor otočil širokými zády. V kostkovaném závětrí dědula hbitě sáhl do levé kapsy košile pro čistou, neoznačenou jízdenku, s kočičí pružností se natáhl k nejbližšímu strojku, zasunul do něho lístek a naprosto nehlučně jej proštípl. To už se ostatní cestující probrali z mdloby docela, netečnost vystřídalo sportovní napětí.

Revizor se vrátil k dědovi šikulovi, prohlédl čerstvě deformovanou jízdenku, se steigerovským úsměvem zdvořile poděkoval, divže dědulu láskyplně nepohládil po bělostné kšticí.

Autobusem prolétla jiskra nadšení, solidarity a mlčenlivých blahopřání. Cestující se radostně usmívali, mladá maminka si dokonce musela dát před ústa ručku, prohýbající se odžínovaný chlapec tamtéž pěst. Jenom nějaký mužík s chrupavčitou kostřičkou, drátěnými brejličkami a počínající pleší se neveselil a dál nevšímavě zíral do novin, odhadoval jsem ho na účetního, kterému neklapla uzávěrka.

Přiznám se, že i na mé dušičce trochu roztálo jíní, dědula, jenž tak elegantně převezl revizora, na chvíli rozehnal jízlivé můry, které si v mé lebce uspořádaly letecký den.

Ale opravdu jen na chvíli.

Úsměvné ovzduší rázně odfoukl druhý dědula jak pěnu z piva. Bojovně vysunul okurkovitý nos, pichlavé oči zabodl do vítězoslavné tváře děduly frajera, hlasem, který by postavil do pozoru rozparáděnou hospodu, ho oslovil a ukazovákem lopatovité ruky zamířil na revizora:

„Z tohoto člověka nebudete dělat vola! Ten tu není pro srandu králíkům ani vám. I když je s ním psina. On tady v tomhle horku maká, jestli jste si nevšim, a vy si jen vezete prdel, a ještě k tomu zadarmo. A myslíte si, jakej nejste ohromnej sekáč, když se vám povedlo tohoto člověka oblafnout.“

Dědula dovedla rychle ztrácel lesk. Nezmohl se ani na slůvko odporu. Proti hlasu žalobce u dřevorubeckého tribunálu ostatně neměl nejmenší naději.

„Já vám ale říkám, že nejste vůbec žádný sekáč. Cvaknout si lístek za revizorovejma zádama dokáže každé blbec,“ pokračoval ten hlas ve smolné obžalobě. „A taky říkám, že vám se to ale setsakramentsky nepovedlo. Protože teďka navalíte tomudle člověkovi stováka, ani nemrknete. A jestli je ve vás za nehet slušnosti, tak se mu omluvíte. To už je vaše věc. Teďka hlavně koukejte vyklopit kilo!“

Revizor se konfliktu neúčastnil. S povytaženým obočím a pozůstatkem ztuhlého úsměvu ve tváři stál taktně opodál a čekal, jak se věci vyvinou.

Vyvinuly se rychle a klidně. Už ne tak štramácký dědula zrudl, což se při jeho čokoládovém opálení dalo poznat jen na uších, ze zadní kapsy sněhobílých kalhot vytáhl svazeček přeložených bankovek, ztenčil je o stokorunu, kterou se

sklopenýma očima podal revizorovi, zamumlal pardon a na nejbližší zastávce opustil autobus takovým způsobem, jako by ho postihla náhlá příhoda břišní.

Cestujících se opět zmocnilo napětí, tentokrát ale nikoli sportovní, autobusem znovu prolétla jiskra, avšak s opačným znamínkem.

Práskač! zasyčel směrem k majiteli dřevorubeckého hlasu mladík v džínovině, rozčilením zamutoval samohlásky a ohryzek s jizvami po první žiletce mu vzrušeně poskočil.

Sprosták! pohrdavě zkřivila malinové rtíky maminka nynější i budoucí.

Galantní dlouhán, který jí uvolnil místo, si zvučně odplivl.

Děťátko v kočárku začalo ječet.

Potěšeně jsem sledoval, jak pěkně to cestující veřejnost klade nerudnému, nesnášenlivému dědkovi na talíř. Patřilo mu to. Neměl strkat svůj nos do cizích záležitostí. Neměl hasit, co ho nepálilo. Neměl porušovat pravidla hry. Neměl podrážet dědulu pašáka, jehož byl trapným negativem. Neměl si zahrávat s veřejným míněním. Měl si hledět svého. Měl držet hubu a krok. I mne zasáhla ta všeobecná jiskra, také můj pohled zabarvila do ruda. Přece tu šlo o docela pěknou hru, sto ku jedné v ní bylo, slušný bank, dost napínavý hazard na takové horko, úhledný dědula rozhodně nehrál při zdi, blufoval statečně, a do hry plné jemných fines najednou vtrhne usmolený dědek jak nádražní pivař do kasina a začne kázat morálku. I ve mně se ta jiskra čiperně propalovala k prachárnám adrenalinu.

Až do nich se však nedostala.

Pojednou jsem si uvědomil, odkud ji znám a proč o ni vůbec uvažuji. Vzpomněl jsem si na neobyčejně květnaté přednášky docenta Gregora, pro něž jsme ho bezmezně milovali a na nichž byl vždycky nával. Na fakultě nám přednášel sociální psychologii a po hospůdkách, kam s námi občas zašel, současnou literaturu, film a divadlo. Obojí činil vtípně, svérázně a neodolatelně. A jedna jeho přednáška se mi vybavila teď doslova:

„Jiskra, již říkáme davová, je dobře známa nejen sociálním psychologům, ale též náboženským fanatikům, sportovním fanouškům, táborovým řečníkům, taktikům válečných tažení, stratégům populární hudby, módním návrhářům jakož i

roztleskávačům všeho druhu. Za příhodných podmínek, milí studenti, se tato jiskra šíří rychlostí světla a působí geometrickou řadou. Pokud jde o její obsah, charakter, o náboj, který nese, je to jiskra nanejvýše lhostejná. Žene lid na barikády i sudího z hřiště, vojáky proti přesile nepřítele i kacíře na hranici. Dívkám zkracuje či prodlužuje sukně, zpěvákům kariéru, diktátorům život. Zapaluje člověka pro věci nesmírné až vesmírné i úzkoprofilově podpultové. Je slepě fungujícím spouštěcím mechanismem vášní, citů, vůle. To na člověku záleží, na jeho obsahu, charakteru, na náboji, který v sobě nese. Tato jiskra doutná staletími, společenskými řády i vrstvami, generacemi od plenek po šediny. A není-li po ruce příležitost zrovna dějnotvorného významu, nevádí, spokojí se i koncertem rockové hvězdy, frontou u pokladny biografu, desetníkovým mariášem v hospodě patřičně nabitě a napité...“

...anebo zrovna v nejlepším přerušenu partií stokorunového pokeru s revizorem, hranou neplatnými jízdenkami v autobusu za horkého podvečera, pane docente. Rozuměl jsem tehdy vaší poutavé přednášce, ovšemže rozuměl, ale teprve teď ji začínám chápat. Teď, když ona proradná jiskra přeskočila i na mou kůži. Teď, když i já povolně strkám hlavu do davového chomoutu a pomáhám táhnout kacířskou káru k hranici, v níž je i mé polínko zloby. Odpusťte, pane docente...

Revizor prohlédl zbývající jízdenky, i nyní zdvořile a s profesionálním zájmem, avšak už bez předchozího vzletu, bez úsměvu. Zkontroloval je strážlivě, věcně a trochu posmutněle. Nakonec se ještě obrátil k cestující veřejnosti, jako by chtěl dámám a pánům přece jen říci pár slov na rozloučenou, ale neřekl nic a na příští zastávce beze slova vystoupil dveřmi u řidiče.

Dědula žalobce stáhl okurkovitý nos z bojových pozic a spustil před něj hledí nezájmu a lhostejnosti. Z odřené aktovky po tatínkovi vytáhl jablko a s ničím nepokaženou chutí se do něho zakousl, mimo jakoukoli pochybnost pořád ještě vlastním chrupem.

Ne, ani teď jsem ho neviděl růžovými brýlemi, očima, z nichž spadly šupiny. Ani teď se nedaly přehlédnout umaštěné vlasy, tvář ošlehaná hospodským větrákem, špína za nehty, ani teď nebyly jeho kalhoty méně oblýskané, sako méně propocené, pivní

břich splasklejší. Těžkotonážní pivaře prostě nemám rád. I teď u mne jednoznačně vedl vymydlený a jak ze škatulky oblečený dědula, líbí se mi, když i starý člověk na sebe dbá. Ale zdaleka tak jednoznačné už nebylo, kdo z těch dvou dědulů je negativ a kdo pozitiv. Nerad si to přiznávám, ale pan docent Gregor mě po letech znovu donutil přemýšlet. Věcně, střízlivě, ano i trochu posmutněle.

A tak jsem přemýšlel, zda kmotříčkami jednání toho děduly žalobce byly opravdu nerudnost a nesnášenlivost, zda záležitosti, do nichž strkal svůj okurkovitý nos, byly tak docela cizí a jestli si vlastně nehleděl svého, zda to, co hasil, ho přece jen nepálilo, zda to byl vůbec on, kdo porušil pravidla hry, a jestli tu nešlo o jinou hru a jiná pravidla, zda dědulu pašáka skutečně podrazil a jestli onen dědula byl vskutku takový pašák, zda je za všech okolností bezpodmínečně nutné respektovat veřejné mínění a jestli člověk vždycky musí držet hubu a krok.

Přemýšlel jsem jako v dobách, kdy mi ke štěstí stačily jedny nebezpečně seprané džíny, dva lístky do biografu a tři měsíce prázdnin, jako v dobách, kdy mě zajímaly dívky nikoli manželsky perspektivní, knížky nikoli vkladní a cesty nikoli asfaltové, jako v dobách, kdy mi na lidech tolik nevadily umaštěné vlasy, ruce bez manikúry a propocená saka.

Přemýšlel jsem a v pokeru s revizorem se až teď začaly vykládat karty na stůl, hra dospěla ke katarzi, pravda se začala objevovat jako fotografie ve vývojce a měla tvář s okurkovitým nosem. A mně se v tu chvíli moc chtělo vytáhnout hlavu z chomoutu a řeřavé polínko z hranice, vstát a jít k tomu dědulovi a veřejně mu blahopřát, říci mu, že jednal statečně a správně.

Jenže jsem nevstal a nešel. Na takové gesto bylo moc horko a moc pozdě. Přemýšlet o skutecích nesmlouvavých, o zásadách neochvějných, o charakterech nezlomných, přemýšlet jako zanícený studentík, tento luxus si člověk, když už je jednou dospělý, může dovolit jenom na chvíli. A pro mne ta chvíle už minula. Nač se zabývat banálním incidentem v autobusu a pošetilým rozmarem nějakého děduly. Mám dost svých starostí, a ty bohužel nejsou ani banální, ani rozmarné.

Zůstal jsem sedět.

Zato vstal mužík s drátěnými brejličkami a počínající pleší. Zvedl až dosud netečný zrak od novin a chrupavčitou kostřičku ze sedadla, přistoupil k dědulovi a téměř se před ním postavil do pozoru.

„Dovolte, pane, abych vám vyjádřil svůj obdiv,“ pravil účetní, jemuž neklapla uzávěrka. „Jednal jste správně, ať se to komu líbí nebo nelíbí. Jednal jste odvážně a spravedlivě. Jsem rád, že jsem vás poznal, a děkuji vám, pane.“ Měl suchý a trochu pisklavý hlas, ale v té chvíli nezněl ani trochu komicky.

„No jo,“ zahučel dědula rozpačité, „já jenom nemám rád, když se z lidí dělaj voli.“

Zmocnil se mě podivný zmátek, ovládl mě pocit, jako bych ztrácel mnohem víc než Bartáskovic ráj, jako by mi cosi nezadržitelně unikalo, cosi podstatného a nenahraditelného, a já už nemám moc času to stihnout, mým vědomím vzlínal jak plíseň šedavý, nenápadný strach, že všechny příležitosti jsem nechal lehkovážně míjet, už nikdy se nevrátí a můj příděl je vyčerpán, a pokud snad ještě přijde nějaká opozdílá, loudavá, kulhavá šancička, že se mi nepodaří chytit ji za řídké vlásky, že mě vždy stačí předběhnout obrýlení mužíkové chrupavčitých kostřiček.

A ještě jedna pachůť se mi škodolibě převalila po patře: zda totiž mezi knihami, které jsem za ta tučná léta redigoval, nebyly takové, nad nimiž mi z toho i onoho důvodu měl potěšený úsměv zmrznout na rtech.

Autobus zastavil. Vystupoval jen odžínovaný mládenec, který rozhodná slova mužíka s drátěnými brejličkami korunoval pohrdavým odfrknutím.

Věděl jsem, že budu muset jít dvě stanice pěšky anebo bůhví jak dlouho čekat na další autobus. Věděl jsem, že budu asi trapně didaktický i kam mě nejspíše pošle mládenec, který by mohl být, bohužel jen teoreticky, mým synem. Ale věděl jsem také, že už si nemohu moc vybírat.

Spěšně jsem vystoupil za pubertákem v džínovině a zavolal na něho: „Hej, kamaráde, počkej na mě, rád bych ti něco řekl.“

Holé ruce

Stopař měl na sobě bledě modrý džínový oblek a bílou sportovní košili, snad proto si pečlivě vybíral auta, před nimiž zamával rukou se zdviženým palcem. Nebyly to ani usmolené nákladáky, ani letité ojetiny, jejichž majitelé už dávno rezignovali na neposkvrněnost svých někdejších miláčků. I ve volbě značky projevoval mladík vytríbený vkus. Novotou svítící banánově žluté ladě mávl jen velmi zdráhavě, a když mu o pár desítek metrů dál zastavila, šel k ní a nastoupil beze spěchu, k němuž by ho pobídl takový ford nebo mercedes.

Interiérem vozu však stopařův vkus pobouřen nebyl. Ovčí kožešiny na všech sedadlech. Japonské stereofonní autorádio s přehrávačem magnetofonových kazet a jejich slušná sbírka v přihrádce u řadicí páky. Na zadním sedadle dvoukazetový magnetofon rovněž japonského původu a v provedení stereo. O řidičově slabosti pro techniku země vycházejícího slunce vypovídal i fotoaparát s nápisem CANON na pouzdře, ležící vedle magnetofonu. Vše nasvědčovalo, že vlastník banánově žlutého vozidla, které neodjelo ještě moc daleko od výrobní linky, rozhodně nemusel v minulých letech večerjet jen čaj a topinky.

„Vy cestujete bez zavazadla?“ zeptal se řidič, štíhlý čtyřicátník se světlými vlasy, sice už dost prořídlymi, ale i tak velmi výrazně kontrastujícími s tváří opálenou snad v Africe. Tento dojem se snažilo utvrdit také mužovo oblečení: olivově zelená košile a jen o odstín tmavší plátěné kalhoty s kapsami i nad koleny.

Stopař nejdříve mlčel, a pak vysvětlil, že jede za kamarádem na chatu – kámoš na ni vyrazil auťákem už včera, a tak mu tam odvezl aspoň bágel.

„Jezdíte stopem často?“ zajímalo řidiče.

„Ani moc ne,“ odpověděl stopař a ušklíbl se. „Člověk nikdy neví, jakej řidič mu zastaví. Takovej srandista nejsem, abych se z fóru nechal rozsekat nějakým začátečníkem. Teda pardon,“

dodal rychle, „nemluvím o vás, je mi jasný, že tohle není váš první auťák...“

„Ne, není,“ usmál se řidič, „a ani vy nejste můj první stopař. Proto s vámi tak docela nesouhlasím. Začátečník většinou stopaři nezastaví. A i kdyby – začátečníci jezdí opatrně, podle statistik mají nejméně dopravních nehod. Vede se ovšem i statistika loupežných přepadení, kterých se dopustili stopaři na řidičích...“

„Proč je teda berete? Proč jste zastavil třeba mně?“ vyhrkl mladík s upřímným, byť mírně navztekáným zájmem.

„Proč? Třeba proto, že nejste otrhaný špinavý vandrák s odpudivou houštinou mastných vlasů ani řetězy ověšený vánoční stromeček s holou lebku. A hlavně proto, že strašně nerad jezdím sám,“ objasnil řidič.

Mladík radostně pokýval úhledně ostříhanou hlavou: „No jasně, slušnej stopař se pozná!“

„Ano. Zpravidla ano. Ne vždy,“ pronesl řidič zamyšleně a s pomlkami. Po chvílce pokračoval: „Před čtrnácti dny jsem zastavil mládenci, jako jste vy. Oblečenému jako ze škatulky, vymydlenému. Stejně atletické postavy. To zejména budilo důvěru – sportovci nebývají lumpové, alespoň ti mladí, aktivní. Na první pohled to byl slušný, dobře vychovaný chlapec. Vlastně byl ještě o pár let mladší než vy. Určitě už máte po vojně. On na ni měl za dva dny nastoupit. Zastavil jsem mu, on zdvořile poděkoval, řekl, že povinností stopaře je bavit řidiče, vyprávěl mi několik dobrých vtipů, zkritizovali jsme film a televizi a zůstali u sportu, o němž věděl opravdu hodně. Když jsme projeli pár větších měst a on usoudil, že se už nedá zjistit, kde jsem ho přibrál, hmátl za bundu a vytáhl na mne tohle.“ Řidič sáhl pod sedadlo a v jeho ruce se objevil hrozivý zabiják. Byl to starý bajonet. Dřevěnou střenku měl zčernalou téměř ebenově, naopak čepel se zlověstně blýskala, její ostří mohlo úspěšně konkurovat břitvě. S restaurováním tohoto instrumentu dávného pěšáka si musel pohrát skutečný odborník.

„No nazdar!“ poznamenal stopař a tiše hvízdal. „Co po vás chtěl? Auťák?“

Muž potřásl hlavou. „Ne. Co by dělal s autem na vojně? Chtěl peníze. Vymyslel to vskutku chytře: v kasárnách by ho jistě nikdo nehledal...“

„A jak to dopadlo?“

„Zrovna dnes jsem se na něho byl podívat v nemocnici,“ oznámil řidič skromně. „Ještě nějaký den si poleží.“

„Prosím?!“ vytřeštil oči stopař.

Řidič si položil bajonet na klín a zakmital prsty pravé ruky jako klavírista před vystoupením.

„Jak to, že je v nemocnici?“ naléhal mladík.

„Zatvářil jsem se vyděšeně, což ho potěšilo,“ pokračoval řidič jako by stopařovu otázku přeslechl, jako by odříkával neměnný part. „Řekl jsem, že mu peníze dám, ale že je tam zákaz zastavení, takže musí chvíli počkat. On se jen zasmál, nemusím prý se obtěžovat, obslouží se sám, a z náprsní kapsy saka mi vytáhl peněženku. Nenápadně, pomalu jsem přidával plyn, a když jsme jeli tak stovkou, zapřel jsem se jednou rukou o volant, druhou rozepjal hochovi bezpečnostní pás a dupl jsem na brzdou. On setrvačností vyletěl ze sedadla a udeřil se hlavou o palubní desku. Pak jsem udeřil já. Těsně u krku. Z každé strany jednou. A nádavkem ještě nějaký ten šťouchanec nazdařbůh. Dojel jsem na nejbližší oddělení VB, a pak s mládencem honem do nemocnice. Měl to splnou parádou, s policejním doprovodem. Také ovšem měl, jak ukázal rentgen, zlomeninu obou klíčních kostí a pár zpřelámaných žeber. No, a bajonet mi dali esenbáci na památku.“

Stopař se zavrtěl na sedadle. „To jste měl teda kliku! Co kdyby se vám to nepovedlo?“

Řidič se důrazně ohradil: „To nebyla otázka štěstí, nýbrž jistoty. Prostě se to nemohlo nepovést. Kromě toho se nabízelo ještě několik dalších spolehlivých možností, jak hoča pacifikovat. Neměl sebemenší šanci. Ani s touto mačetou.“

Stopař se zatvářil nevěřícně.

„Vidíte támhle ten strom?“ zeptal se řidič a ukázal rukou kupředu. „V nejhorším případě, kdybych už doopravdy nevěděl kudy kam, což je ale úvaha čistě teoretická, tedy v úplně krajním případě to napálím autem do toho stromu. A to tak, že vás

zabiji, a sám z vraku vylezu nanejvýš s nějakou tou boulí nebo odřeninou.“

Mladík zbledl. „C-co děláte? Myslím... j-jaký máte to... zaměstnání?“ posléze vykotal otázku.

„Letec. Vojenský pilot. Stíhač,“ odpověděl muž a znělo to jako by říkal, pekař, cukrář, zelinář. „Pochopitelně jsem musel absolvovat speciální výsadkářský výcvik. To byste nevěřil, kolik nás tam naučili zajímavých věcí. Se zbraněmi střelnými, sečnými i bodnými zacházet s virtuozitou artistů. Vše, co má kola, ovládat způsobem, o němž se nesní kaskadérům autorodea. Boj muže proti muži. Nemáte ani představu, co lze s člověkem udělat holýma rukama!“ Znovu sáhl po bajonetu a se zalíbením jej potěžkal. „A což teprve tímhle fešákem! Dokonce několika způsoby: hrotem, ostrím i pouhou rukojetí...“

Mladík se opět zavrtěl, o poznání neklidněji.

„Je to tak,“ pokračoval muž zasněně, „u parašutistů z vás legálně udělají profesionálního zabijáka. Jenže co s tím, když neválčíte, když všechno, co umíte, nemáte na kom uplatnit...“

„Buďte tak hodnej, zastavte mi, potřebuju si odskočit,“ přerušil ho stopař.

„Tady nemohu, je tu zákaz zastavení,“ řekl muž neosobním, monotónním hlasem počítače. Opět se zasněl. „Co s tím, když dílo vašich zázračných rukou je hrdinstvím jen ve válce, zatímco v míru se nazývá zločinem? Tak to ve vás dříme. A občas se to probudí jako svědivá touha. Nepotlačitelná, nepřekonatelná, nesnesitelná. To je zlé. Moc zlé. Tomu se člověk neubrání. Když pak čte v novinách o nějaké zvlášť odporné sadistické vraždě, pojednou mu nepřipadá ani odporná, ani sadistická, spíše z ní má nostalgický pocit čtenářky Červené knihovny. Je to ovšem ještě člověk?“

„Prosím vás, zastavte mi, já už to nevydržím!“ žadonil mladík úpěnlivě. „Tady už přece neplatí zákaz zastavení!“

„Není tu vhodné místo. Až někde v lese,“ zamumlal řidič a plochou čepele ťukal do volantu.

Stopaři vyrazily na čele krůpěje potu.

„Ten bajonet vám esenbáci nemohli dát,“ řekl tiše, „až do soudu by musel bejt vedenej jako doličnej předmět...“

„Správně!“ protáhl muž pobaveně, „vidím, že se vyznáš. Ono to všechno bylo trochu jinak, ale na tom už teď nezáleží.“ Řidič ubral plyn, přeřadil na neutrální a začal brzdit. „No vida, a jsme v lesíčku. A tady můžeme pěkně zastavit. Tohle místo je pro nás jako stvořené. Konečně se nám uleví!“ Bajonet si znovu položil na klín, z přihrádky v palubní desce vytáhl kožené řidičské rukavice a téměř obřadně si je navlékl.

Stopař levou rukou odepjal samonabíjecí bezpečnostní pás a pravičkou současně otevřel dveře.

Řidič byl rychlejší. Ještě než se stačil navinout jeho pás, pravou paží, chvatem, jemuž zápasníci říkají kravata, sevřel mladíkův krk, a tam, kde má skutečná vázanka uzel, nasadil hrot bajonetu.

„Ještě chvíli to budeš muset vydržet, mladej!“ důvěrně sdělil do stopařova ucha, které se nacházelo jen několik centimetrů od mužových bezkrevných rtů. „A taky mi tu necháš něco na památku.“

Pravá řidičova paže uvolnila sevření, povolila kravatu, zato hrot bajonetu se posunul až pod mladíkovu bradu a zvedl ji jako příliš vysoký a příliš naškrobený límeček. Muž sáhl nejprve do levé zadní kapsy stopařových džín a vytáhl masivní železný boxer. Pak mu odhrnul sako a hmátl po pažbě respekt vzbuzujícího bubínkového revolveru za pasem. Zbraň to sice byla stará a omšelá, tím jasněji však v jejím bubínku zářila zbrusu nová mosazná sluníčka více než slušné ráže.

Když už tak muž zkoumal mladíkovu oblečení, poohlédl se také po dokladech, ale žádné nenašel. „Sotva se mi asi toužíš představit, že?“ řekl muž s mrazivým úsměvem. „Svou adresu mi rovněž nehodláš vnucovat, co? A vidíš, já ti přesto dám dobrou radu. Nebuď takový manekýn. Džíny máš sice ohromně sexy, dráždivě přiléhavé, jenže v nich neutajíš ani jízdenku na vlak, natož pořádný boxer. Taktéž sako, jinak ovšem skvěle vypasované, je tomuhle obstarožnímu kanónku poněkud těsné... Jak pozoruji, máš v úmyslu vystoupit. Je mi opravdu moc líto, že tě nemohu ještě alespoň kousek svézt. Co se dá dělat. Třeba se ale brzy uvidíme. Tak, a teď padej!“

Stopař vystřelil z auta, jako by se katapultoval, a zmizel v hustém keřovém porostu, ještě dlouho byl slyšet praskot lámaných větviček.

Muž chvíli zůstal nečinně sedět s rukama na volant. Pak stáhl rukavice a zapálil si cigaretu, na niž měl chuť už dávno. Když dokouřil, uložil rukavice do přihrádky v palubní desce a bajonet pod sedadlo. Účinná věcička, tahle památka na dědečkovo vojančení! Ještě účinnější je ovšem dobře vymyšlený příběh, například o zlomenině obou klíčních kostí a zpřelámaných žebrech. Kolegy v rozhlase jistě potěší, až jim vyličí, jak sugestivní moc má mluvené slovo. Možná budou zas tvrdit, že je ho škoda na práci dramaturga, že by měl psát rozhlasové hry, a možná s tím konečně začne. Teď ale musí jiný příběh dokončit: zastavit se na nejbližší VB stanici a předat revolver a boxer. Samozřejmě, nejraději by tam odevzdal mladíka osobně, ale výsadkářským supermanem byl bohužel jen ve své fantazii. To prostě nemohl sám zvládnout. Rozdíl věku, váhy a tělesné konstrukce byl pro řidiče jasně nepříznivý. A co by si nalhával, především měl strach. Strach z toho, že by mladík stačil v kritické chvíli použít revolver, i z toho, že by naopak musel stisknout kohoutek on sám. Takže předá alespoň lupičskou výzbroj. Doufá, že nesmazal otisky stopařových prstů, a hlavně doufá, že daktyloskopům z kriminálky nebudou neznámé. Podobné mladíky je třeba důkladně odradit od autostopu. Nejenom kvůli řidičům. I kvůli slušným stopařům, jichž je naprostá většina. On to dobře ví, strašně nerad jezdí sám. Ještě má před sebou dlouhou cestu. Není ale tak pozdě, snad mu nějaký stopař zamává.

(1990)

Umění sebeobran

„Páni!“ vydechl mladý nadstrážmistr skloněný nad ležící hromotlucou postavou. Napřímil se a pohlédl na mne s uznáním: „Čistá práce!“

Moc čistá práce to ale nebyla. Na zemi v okolí mamutovité hlavy byly rozsypány zuby, jako když se náčelníkovi kanibalů přetrhne náhrdelník. Nicméně dveře žlutobílé volhy mi nadstrážmistr přidržel s nepřehlédnutelnou úctou.

Poručík Hora, který pak se mnou na oddělení sepisoval protokol, tak uctivý nebyl, ale ani on, přes snahu o nezaujatost a objektivnost, nedokázal zcela potlačit sympatie k mé roli v právě se rodícím vyšetřovacím spisu. Ovšem jen do chvíle, než mu na stole zadrnčel telefon, do něhož řekl pouze tři slova, „slyším“, když zvedl sluchátko, „děkuji“ a „konec“, než je položil.

Rázem byl nejméně o dvě hodnosti přísnější a ostražitější.

Pozorně a jakoby jiným zrakem prostudoval protokol včetně poslední stránky stále ještě vězící v psacím stroji, a pak na mne upřel rentgenový pohled:

„Vy pěstujete karate?“

„Karate?!“ nechápavě jsem vytřeštil oči - opravdu jen pár milimetrů jim chybělo k hranici slabomyslnosti.

„Nebo džudo. Nebo jiný takový sport,“ pokračoval netrpělivě, jako by se nemohl dočkat, až mu vyklopím, že jsem v tomto oboru několikanásobným mistrem republiky.

„Ovšemže ne!“ odpověděl jsem důrazně. Bez nadšení jsem dodal: „A také už je mi pětatřicet.“

Můj věk však bylo to poslední, co by poručíka Horu mohlo svést ze zavěštěné stopy. Sport lze rekreačně provozovat i v pokročilém věku, poučil mě nepřiliš ohleduplně, nu ale dobrá, zeptám se jinak:

„Nepůsobil jste někdy dříve v oddílu karate nebo džuda?“

„Ne, nikdy. Ani v žádném jiném sportovním oddílu. Sport mě vůbec nezajímá. Dokonce ani v televizi,“ objasnil jsem.

„Rozmyslete si dobře, co uvedete do protokolu,“ pronesl nepřijemně varovným tónem, „my si to ověříme!“

„To můžete. Nanejvýš zjistíte, že jsem hrál ve škole fotbal, a to ještě jen proto, že si to přál náš tělocvikář. Jistě vypátráte mé tehdejší spolužáky, kteří tento závažný fakt potvrdí. Nebo snad postačí mé místopřísežné prohlášení?“

Jízlivost, již jsem si nedokázal odepřít, smetla poslední zbytky vyšetřovatelových sympatií k mé osobě. Za mrazivého mlčení doklepal protokol a dal mi jej podepsat. Ostentativně se mě ještě zeptal, zda hodlám v dohledné době opustit město. Ujistil jsem ho, že nehodlám, neboť dovolenou jsem právě vyčerpal, a tak mu budu kdykoli k dispozici. Nakonec mi předal mé věci - peněženku, hodinky a zlatý křížek na přetrženém řetízku - a propustil mě. Avšak rozhodně ne v milosti.

Všechno vlastně způsobil ten zlatý křížek, kvůli peněženke s pár korunami bych to určitě neudělal. Ne že bych byl tak ortodoxní katolík: zlatý křížek je jediná památka, která mi zbyla po matce. Všechny ostatní rodinné šperky na ní stihla ještě za jejího života vymámit má hamižná sestra. Křížek mi na krk zavěsila sama maminka krátce před smrtí, v nemocnici, když jsme ji byli navštívit naposledy, dobře znala svou dceru. Od té doby jsem řetízek s křížkem nikdy neodložil, ani ve sprše, ani na plovárně, dokonce ani při práci pod autem. Vzal jsem si do hlavy, že poprvé a naposledy jej sejmu s hrdla také až na smrtelné posteli, až budu tuto rodinnou štafetu předávat své dceři.

Možná to všechno bylo až přehnaně patetické, ale málo platné, bylo to tak. Už při představě, že by na matčin křížek sáhla nepovolaná ruka, se mi do hlavy hrnula krev.

A právě to se stalo.

První srpnový týden jsem byl slaměným vdovcem, žena s dcerkou zůstaly na chalupě. Nemohu říci, že by mě nějak trápila samota, chvíli neslyšet mé magnetofonové ženské bylo docela příjemné. V redakci vládla okurková sezóna, a tudíž pohoda, každý den v půl šesté jsem chodil do biografu, a úspěšně tak doháněl letní filmové manko, které mi jako redaktorovi kulturní rubriky neslušelo, večery jsem mile proklimbával nad knížkou

nebo u televizoru. Týden vlídně plynul, docela už jsem se začal těšit, jak si v neděli dojedu na chalupu pro ty své holky zlaté. Jenže přišel pátek a nezůstal nic dlužen své osudové pověsti.

Bylo pár minut po osmé, vracel jsem se z kina nádherným letním podvečerem a vylidněným sídlištěm, které ozvučovala jen hlaholící hospoda. A u ní mi vstoupil do cesty a do života ten mládenec.

Vypadl z hospody - přesněji: byl z ní vyhozen, k čemuž podle mého skromného odhadu bylo zapotřebí nejméně čtyř normálně rostlých mužů - a stanul přede mnou v celém svém upoceném třípatrovém majestátu. Opravdu, byl to hromotluk jak panelák. Mohlo mu být tak pětadvacet let. Rozdíl deseti roků a přinejmenším čtyřiceti kilogramů mi žádnou radostnou perspektivu nenabízel. Blízko u sebe posazené překrvené maličké oči zapadlé v brunátném tučném obličejí mě bohužel zaregistrovaly dříve, než jsem se panelákovitému mláďenci stačil vyhnout uctivým obloukem.

Sklonil se ke mně jako k mikroskopu.

„Puč mi kilo!“ dýchl mi do obličejce rum a pivo, rum převládal. Mělo to ovšem daleko k žádosti, o prosbě nemluvě.

Pokrčil jsem rameny a pokusil se o diplomacii úsměvů.

„Kde bych vzal kilo, kámo!“ snažil jsem se komunikovat jazykem jemu blízkým. „Mám přísnou ženu, ta mi nedá ani na biják.“

Diplomacie neuspěla, komunikace selhala a pokrčení ramen ho do hloubi duše urazilo.

„Se přesvědčím, chcípáku,“ zasyčel a pokropil mi obličej slinami. Rukou jak lžíce bagru mi sevřel provinivši se rameno - už přesně vím, co to znamená být upnut dá svěráku. Natrhl mi kapsičku u košile, ale žádné peníze tam nenašel. I jeho zamlženému mozku došlo, že je tu ještě zadní kapsa kalhot. Nemohu říci, co se mě v té chvíli dotklo víc: zda to, že jsem za denního světla poklidně olupován, nebo to, že mi ten ožralý mastodont teploušsky osahává zadek.

S přepočítáváním obsahu mé peněženky se neobtěžoval, zato mi téměř ohleduplně stáhl z ruky hodinky na pružném kovovém náramku, který měl podstatně větší cenu než ony, nepočítám-li ovšem hodnotu památky na mou maturitu.

„Si kecal!“ vítězně odhalil zubním kartáčkem nedotčený chrup. „Co je tohle?!“ zamával mi před očima peněženkou a hodinkami.

Opět jsem pokrčil rameny, a opět jsem to neměl dělat. V nízkém slunci a na tři knoflíčky rozepnuté košili a temném porostu mé hrudi se zablýskl zlatý křížek.

„A hele, ještě něco!“ zaradoval se loupící bagr. "Esli je to vopravdický zlato - dobrý. Fanda Pípa pustí chlast. Esli neni – špatný, chcípáku. Dostaneš přes držku," rozsoudil moudře.

„Nech toho, chlapče. Nesahej na ten křížek. Je po mé mámě. Ty matku asi ještě máš. Já už ne. Tohle jediné mi po ní zbylo. Nesahej na ten křížek!“ Hovořil jsem tiše, ale zřetelně, artikuloval jsem pečlivě jak před mikrofonem. A přes značné opálení jsem také musel dost zblednout.

„Dyž natáhla brka, no tak se aspoň neposere!“ rozjařeně poznamenal na adresu mé matky, špinavou tlapou mi hrábl do rozhalené košile, serval mi z krku křížek a vzal s ním i hrst chlupů, to bolelo méně.

Před očima se mi roztančily tmavorudé kružnice jak drážky na obludně zvětšené a stále rychleji se otáčející gramofonové desce.

Nepříčetně jsem zařval - a pak k tomu došlo. Ruce mi vylétly vzhůru, nezávisle na mé vůli, jako paže loutky vedené střelhibitými prsty zkušeného loutkáře, a strojově, přesně, jistě a spolehlivě udeřily: levička - tenisovou terminologií řečeno - bekhendem, pravička forhendem. Prasečí očka vystoupila neuvěřitelně daleko z důlků, dodala upocenému obličejí výraz takřka bezelstného úžasu, a třípatrový mládenec se zvolna sesouval k zemi, vskutku jak hroučící se panelák ve zpomaleném filmu.

Chvíli mi trvalo, než jsem se vzpamatoval, pak jsem šel do hospody zatelefonovat pro policajty a sanitku. Až mnohem později jsem si uvědomil, že dav chlapů, který zevnitř ucpával vchod, se přede mnou ochotně a uctivě rozestupoval.

„Prostě jsem nějak zašermoval rukama, sám nevím jak, snad v jakémsi sebeobraně reflexu, a bylo to,“ už pokolikáté jsem opakoval poručíku Horovi, když mě za pár dní předvolal k dalšímu výslechu.

Vyšetřovatel pokýval hlavou, ale spokojen nebyl: „Jenže přesně takový reflex mají vypěstovaný karatisté a džudisté. Dlouhodobým výcvikem jim každý úder nebo chvat přechází, jak se říká, do krve, funguje automaticky. A vy tvrdíte, že jste žádný takový výcvik neabsolvoval... Mimochodem - nesloužil jste na vojně u výsadkářů?“

I v tom jsem ho musel zklamat, jsem šťastným držitelem modré knížky. A proč mi pořád předhazuje karate a džudo? Jednoduše jsem se bránil loupežnému přepadení. Co je na tom divného?

„Co?“ opáčil poručík Hora. „Jenom to, že jste toho člověka málem zabil. Fraktura spánkové kosti. Hluboké bezvědomí. Doktoři nevěděli, jestli se z něho vůbec probere...“

„To je mi skutečně velmi líto,“ řekl jsem popravdě, „ale útočníkem byl snad on, ne? Opakuji, že jsem se jenom bránil.“

„Ano. Dvěma údery malíkovou hranou ruky. Jeden úder byl veden na kořen nosu, druhý na spánkovou kost těsně nad uchem. Oba údery patří do arzenálu karate a oba mohou být smrtelné,“ suše shrnul poručík.

„O tom nic nevím. Karate ani džudo neovládám,“ řekl jsem neméně suše. „Ostatně, o jakých úderech mluvíte? Jaký kořen nosu? Pokud vím, tak jsem tomu zlodějskému mládenci vyrazil pár zubů ...“

„Protože jste na něho nedosáhl. Tenhle úder se vede malíkovou hranou ve vodorovné poloze. Na to byl pro vás ten člověk moc veliký, takže jste udeřil o něco níže, do zubů. Zato druhým úderem, který se vede téměř svisle, jste zasáhl bohužel přesně.“

„Jak to všechno tak dobře víte, když mně samému to není vůbec jasné?“

„Otázky tu sice kladu já,“ upozornil mě poručík, „ale na tuhle vám odpovím. Vyslechli jsme spoustu svědků. To byste se divil kolik lidí vás pozorovalo z oken hospody i paneláků.“

To jsem se tedy divil. Hlavně tomu, že mi nikdo z té spousty lidí nepřišel na pomoc...

„Abychom to ale zkrátali,“ náhle přešel vyšetřovatel do ofenzívy. „K odvrácení pachatelova útoku stačil jediný úder, ten první, do zubů. Druhý, jímž jste ho málem usmrtil, byl zbytečný.“

Zákon tomu říká nepřiměřená obrana. A to je trestný čin, za který bych na vás měl podat žalobu.“

„Tak proč to, sakra, neuděláte?!“ rozpálil jsem se. „Aspoň už budu mít pokoj od vašich výslechů.“

„To je právě to ...“ povzdechl si poručík Hora - k mému údivu tak smutně a odevzdaně, jako by to z nás dvou byl on, kdo se tu konečně k něčemu přiznává. „Nelze vám prokázat úmysl. Tedy alespoň zatím!“ rychle se opravil.

„Jak to že ne?“ slyšel jsem se říkat tónem hazardního hráče. „Já přece měl zcela očividný úmysl stříhnout tomu grázlovi jednu za ucho, a pokud vím, ani v předchozím protokolu jsem se tím netajil.“

„Ano,“ souhlasil poručík ještě smutněji, „ale k tomu, aby se jako úmysl dal jednoznačně kvalifikovat váš vydařený karatistický úder na spánkovou kost, aby se vyloučilo, že byl náhodný, k tomu vám musím dokázat, že jste absolvoval příslušný výcvik, zkrátka že jste moc dobře věděl, co děláte a jaké to může mít následky.“ Poručík Hora vstal a oči mu zaplály. „A jestli tomu tak bylo, pak si pište, vážený pane redaktore, že vám to dokážu!“

Nedokázal nic, i když ještě nějaký čas okolo mne snaživě předl síť - usilovně pátral u nás v redakci a v domě, dokonce i v mém rodném městečku na Vysočině. Karate ani džudo opravdu nepatřilo k mé kvalifikaci.

Soud s třípatrovým mládencem se konal v zimě. Mládenec byl tentokrát překvapivě tichý a povětšinou hleděl do země. I nepodmíněný trest přijal se sklopenou hlavou. Bylo mi ho až líto. Těšila mě jen představa, že si hezkých pár měsíců nelízne rumu ani piva. Mládencův obhájce se ještě pokusil zahrát kartu s nepřiměřenou obranou, ale jeho návrh, aby na mne byla vznesena žaloba, prokurátor zamítl.

S poručíkem Horou jsem se už nesetkal.

Na celý ten případ jsem si znovu vzpomněl příští léto. Dovolená se nám moc nevydařila, přšelo, a tak jsem se na chalupě z dlouhé chvíle nostalgicky probíral knížkami v ohromném dřevěném kufru po dědečkovi. V kufru byla pietně

uložena má kompletní dětská a klukovská knihovnička, která se do našeho bytu v sídlištním paneláku už nevešla. Do ruky mi přišla jedna zvlášť salátová knížka. Naprosto přesně si pamatuji, jak se ke mně dostala. Tehdy s ní a očima navrch hlavy přiběhl Jarda Brož, můj kamarád na život a na smrt, můj dvojník ve sprádání fantastických životních plánů i světoborných projektů na příští týden. Okamžitě jsme pro tu knihu zahořeli vysoko šlehajícím plamenem. Bylo nám tenkrát dvanáct let a postupně jsme takto zahořeli například pro stavbu ponorky, horolezectví a esperanto. Nyní to měla být na pár týdnů tato kniha.

V bývalé stodole za stavením Jardových rodičů jsme si z pytlů a sena vyrobili jakéhosi neforemného panáka a s jeho pomocí jsme se hodlali naučit vše, co knížka tak sugestivně nabízela.

Podle instrukcí a obrázků v ní jsme namátkou začali dvěma úkony. Těmi jsme samozřejmě také skončili, to když jsme se pak stejně prudce nadchli pro morseovku a radiotelegrafii, nicméně těch pár týdnů jsme žili jen jimi a ničím jiným. Praštili jsme doma učením a uháněli do stodoly. Trénovali jsme je v každé volné chvíli, dřeli jsme je celé soboty a neděle i kus prázdnin. Do omrzení, do padnutí, do úmoru. Znovu a znovu a znovu.

Dva údery malíkovou hranou. Levičkou na kořen nosu, pravičkou na spánkovou kost těsně nad uchem. Bekhend a forhend, řekl by tenista.

Knížka, kterou jsem teď držel v ruce, měla odřené desky, ale titul byl pořád ještě dobře čitelný: *UMĚNÍ SEBEOBRANY*.

Poručík Hora měl smůlu. Třebaže svědků byla spousta, ten korunní mu chyběl. Jarda Brož. Emigroval do Austrálie. Jeden z našich fantastických životních plánů uskutečnil.

Poručík Hora se ovšem nemýlil. Takový úder, pokud se trénuje dostatečně dlouho, člověku opravdu přejde do krve. To jsem samozřejmě věděl i já. Pouze jsem netušil, že v té krvi vydrží třiaadvacet let.

(1990)

Poušť plná báboviček (Obrázek z rodinného života)

Pískoviště je velikánská poušť. Sahaře. O Sahaře tuhle vyprávěla paní učitelka Řeháková v mateřince a Janinku moc zajímalo, po kom ta poušť sahá, že jí říkají Sahara. Jenže se nikdo nezeptal, dokonce ani velký kluk Olin, jehož jazyk je kaktusem otazníků a vykřičníků, a tak se ani Janinka nezeptala. Proto neví, po kom sahá Sahara, a nikdy se to asi nedoví, protože paní učitelka už pak nevyprávěla o poušti, pak malovali pohádky, Janinka malovala ty, co má nejraději – o kuřátku Holátku, které se vydalo do světa, a o princezně Smutněnce.

Pískoviště je po dopolední přepršce moře žluté plastelíny, moře s křížníky hradů a bárkami báboviček, pískoviště je planeta krutých pohrom i bouřlivé výstavby, svět válečníků i architektů. Jenom Janinka nerozhodně přesypá písek a bezradné úvahy. Bábovičky jí nebaví, ještě tak vloni, ale letos už ne, už je velká, po prázdninách půjde do opravdové školy, chtěla by postavit zámek pro princeznu Smutněnku, nádherný zámek se spoustou věží a s padacím mostem. Jednou už takový zámek postavila, jenomže to jí pomáhal tatínek. A nebylo to na pískovišti a nebyly tam žádné děti. Bylo to v sobotu na chalupě, o níž nesmí nikomu říkat. Tatínek tam ještě s jedním pánem dělal něco ve stáji. Dříve v ní prý bývali konícci, a tatínek se smál, že se sem zase vrátí, ale pod kapotou. Janinka nevěděla, co to je, a tak si představovala, že kapota je zlatý a stříbrný postroj s barevnými stuhami, a těšila se na tu velkou slávu, až se konícci zase vrátí do stáje pod tou kapotou. Za chalupou byla hromada písku, Janinka si na ní celý den hrála a na večer jí tatínek pomohl postavit zámek pro princeznu Smutněnku. Jenomže tam nebyly vůbec žádné děti. Tady děti sice jsou, ale žádné z nich zase nestaví velký zámek, jehož je zapotřebí, aby se princezna Smutněnka usmála. A tak jej nestaví ani Janinka, už je velká a rozumná holčička, nemusí se všude tlačit ku předu, nemusí být všude první, nemusí mít něco extra. Rozpačité přesypá písek a mimoděk vrší úhledný kopeček, jenž připomíná mamčinu novou skleněnou bábovku a skleněný příklop sloupkových hodin ve svátečním pokoji, který Janinka nemá

ráda, neboť jej obývá syčící vítr Nesmíš, a jeho mrazivý bratr Musíš.

□

Zatímco Janinka nerozhodně přesýpala písek a přemýšlela o poušti jménem Sahara, vracel se její tatínek z práce domů, do bytu v pátém patře šedivého domu na návrší nad pískovištěm. Tatínek Novák měl na sobě svou všednodenní uniformu - šedé tesilové kalhoty a šedé manšestrové sako. V zimě ji doplňoval šedým zimníkem, v zaměstnání šedým pracovním pláštěm. Nenápadná šed' je nejoblíbenější barvou tatínka Nováka. Jen objemná aktovka, kterou nese v ruce, je hnědá. Hnědá a poněkud odřená, neboť ho doprovázela už k maturitě. A bude-li mu osud příznivě nakloněn, věrně ho ta solidní, klasická aktovka doprovodí až do důchodu.

Přede dveřmi bytu čekala tatínka Nováka nepříjemná chvilka. Na několik vteřin, než zasunul klíč do zámku, se ho zmocnil vichřičný pocit, že právě teď se rozletí dveře ostatních bytů, na chodbu se nahrnou všichni nájemníci najednou, budou si něco vzrušeně šeptat, dívat se a ukazovat na něho jak na vzácný přírodní úkaz, semknou se okolo něho, obklíčí ho kruhem a nebude úniku, budou natahovat krky, aby alespoň škvírkou ve dveřích nahlédli do jeho bytu, jen dva prstíčky tam strčíme, jen co se ohřejeme, budou se tlačit a strkat, a škvíra jim bude málo, vyvrátí dveře a všechno jim bude málo...

Tatínek Novák zasunul klíč do zámku a otočil jim, poněkud se mu chvěla ruka a také se trochu potil, chvatně se rozhlédl chodbou napravo, nalevo, otevřel a hbitě vklouzl dovnitř. Potlačil nutkání zabouchnout za sebou dveře, pomalu a nehlučně je zavřel, opřel se o ně zády a temenem hlavy spočinul na jejich chladivém laku, zavřel oči a zhluboka vydechl. Byl doma. Nepříjemný pocit zůstal za dveřmi, na chodbě, venku. Dnes ostatně nebyl ani moc silný. Sotva průměrný.

Když se tatínek Novák znovu nadechl, ucítil důvěrnou vůni saponátové čistoty, třené bábovky, ovoce, koření i jemnou, sotva postřehnutelnou vůni čehosi, co nikdy nedokázal určit. Vzdáleně mu připomíná kadidlo a hořící svíce. Naplňovala ho

jakousi vznešeností i příjemně tesknou touhou, rozechvívala ho odhodláním dokázat v životě ještě víc, učinit štěstí rodiny ještě šťastnějším, její pohodlí ještě pohodlnějším a blahobyt ještě blahobytnějším, posilovala v něm víru, že to dokáže a že ta vše také uchová, ochrání a ubrání.

Tatínek Novák otevřel oči, činorodě se odpíchl ode dveří, přátelsky se usmál na svůj portrét v zrcadle a s výrazem muže, který se vyzná, přimhouřil levé oko. Jeho protějšek ten světácký úsměv opětoval.

Podle neměnného rituálu nyní tatínek Novák se přezul z těžkých hnědých bot s mechovou podrážkou do elegantních černých polobotek, jež pomocí důmyslné sady kartáčů neustále udržoval ve vysokém lesku; to byla jeho domácí obuv; tatínek Novák nesnášel všechny druhy trepek, pantoflí a bačkor. Z odřené aktovky pak vytáhl tenký diplomatický kufřík z krokodýlí kůže a s pozlacenými zámky. Aktovku zasunul do mezery mezi skříněmi v předsíni: tam je její místo a tam setrvá do příštího rána, aby v sobě znovu ukryla krokodýlí přepych. S kufříkem v ruce se odebral do svátečního pokoje, kde jej opatrně položil na velký oválný stůl s háčkovaným přehozem a vázou s umělými květy. Otevřel šatník a chvíli rozvažoval, který z řady tmavých obleků pro dnešní den zvolí. Nakonec se rozhodl pro filharmonickou čern s nenápadným proužkem. Jistým problémem se ukázala být volba správné vázanky. Chlad perleťové šedi posléze zavržen ve prospěch dramatickosti vínové červeně. U prádelníku už to bylo jednodušší: zde tatínek Novák ihned pomínil úhledný komínek košil Schwarze Rose, jejichž měkký límec a vyšité černé poupátko byly pro zvolený oblek přece jen poněkud frivolní, a najisto sáhl po neméně úhledném komínku košil Omicro (Limassol-Cyprus) – tuhý límec dokonalého střihu tuto košili k dnešnímu obleku přímo předurčoval. Když si ji tatínek Novák oblékal, znovu ho opojila vůně saponátů a slunce jejich balkónu. Připomněla mu slunce minulého víkendu, kdy se zedníkem Mařinkou omítal svou chalupu na samotě Podlesí. Barvy časného podzimu ho uchvacovaly, manuální práce, jež pozvolna zalévala tělo vlnou příjemné únavy, ho těšila. Těšily ho mužně vyhlížející šmouhy po maltě na opálených pažích, těšila ho očividnost a

hmatatelnost této práce, těšil ho její bezprostředně zjevný výsledek – čistá hladká omítka, která za nimi zůstávala. Ze všeho nejvíce ho ovšem těšilo, že kromě místního zedníka Mařinky široko daleko nebyl nikdo, kdo by se díval, kdo by sledoval a pozoroval. Kdo by začal závidět. Tudíž nenávidět. Tudíž pátrat, zjišťovat a slídit. Tudíž škodit. Nikde nikdo. Jen rudolící zedník Mařinka umlčený roubíkem bankovek, chalupa povstávající z rozvalin k novému životu, vláčná malta, vůně Mařinkova rumu a barvy časného podzimu. Příjemná vzpomínka umocnila pravidelné odpolední štěstí tatínka Nováka a on se tomu štěstí vzdával s rukama vzhůru a s hlavou ve sněhobílém oblaku Omicra.

Ve sváteční pokoji nezůstal tatínek Novák dlouho. Štěstí se člověk nemá oddávat zbůhdarma, musí s ním zacházet jak s drahým kořením, musí je chutnat jak vzácné víno – jen po chvilkách a slunných okamžicích, jinak člověku štěstí nepřeje. Proto tatínek Novák hbitě dokončil každodenní obřad převlékání, levou rukou přitiskl k hrudi diplomatický kufřík z krokodýlí kůže a s pozlacenými zámky, do pravé uchoopil ramínko s šedými tesilovými kalhotami a manšestrovým sakem téže oblíbené barvy a tento oděv pověsil do skříně v předsíni: tam je jeho místo a tam setrvá do zítřejšího rána, aby v sobě znovu ukryl tatínka Nováka.

Před zrcadlem v předsíni prověřil všechny náležitosti svého zevnějšku – od vysokého lesku polobotek až ke správnému poměru mezi objemem uzlu a délkou vázanky –, naposledy pohlédl na vážnou tvář v zrcadle, energicky vysunul bradu, odhodlaně sevřel držadlo krokodýlího kufříku a rázně vykročil ke dveřím do kuchyně.

□

Špičku jazyka povysunutou mezi malinové rty vyklápěla maminka Nováková z průhledné formy třenou bábovku. Napětí, jež v těchto chvílích vždy prožívala, bylo ovšem jen symbolické: máslem už dávno nešetřila, a tak bábovky, které pekla dvakrát týdně – tatínek Novák měl zásadní výhrady k jejich průmyslové výrobě –, se vyklápěly jedna radost. Bábovku udusila závějí

práškového cukru, tak je to správné, to se musí hned, dokud bábovka horce dýchá všemi póry zlatavé kůrky, tak to má tatínek rád. Pak se maminka Nováková posadila ke stolu, dlaněmi si podepřela nevýraznou bradu a s pýchou pohlížela na svůj výtvar, tatínkovi jistě zas připomene rozkošné Ladovy obrázky.

Pravda, stoletá kameninová forma po prababičce utvářela bábovky mnohem hezčího, důmyslnějšího a ušlechtilějšího tvaru než moderní varné sklo bez fantazie a maminka Nováková ji měla mnohem raději, už od dětství jí připomínala jakýsi zvláštní, nevídaný květ. Jednou se ovšem nerozvážně pochlubila zlatě a bíle rozkvetlou bábovkou sousedce – tenkrát se ještě se sousedy stýkali – a ta na ní mohla oči nechat, závistí, samozřejmě, a hned se začala vyptávat, co že je to za podivuhodnou formu, hned začala slídit, odkud že ji maminka Nováková má. Tak v ní raději přestala péci, opatřila si novou, z varného skla, tu přece mají všechny mladé hospodyně, a bábovkovou formou po prababičce si ozdobila kuchyni. Pak se zas tomu prastarému kameninovému květu obdivoval listonoš, a tak maminka Nováková formu raději odvezla na chalupu v Podlesí, to je přece teď velmi stylové, vyzdobit si interiér chalupy starým kuchyňským nádobím. Jenomže prababiččinu formu zavěšovala sama, tatínek měl spoustu důležitější práce, špatně zatloukla hřebíček, forma spadla a rozbila se. Škoda, maminka Nováková ji měla velmi ráda, když ale lidé jsou tak hrozně závistiví a nepřející.

Z předsíně zaslechla šelest, to se nám tatínek vrací domů, zaradovala se. Beze spěchu – věděla, že i tatínek se převléká - svlékla pestrou pracovní zástěru a uvázala si bílou zástěrku s volánkem, tu má tatínek moc rád, na stůl prostřela bílý ubrus, rovněž s volánkem, a doprostřed postavila zlatou a bílou bábovku. Přehlédla kuchyni jak velící důstojník nastoupenou jednotku a přikývla si, vše je v pořádku, vše na svém místě, bábovka na stole, maminka Nováková u sporáku, špinavé nádobí v dřezu, ale přikryto bílým poklopem z umělé hmoty, ano, tatínek Novák může vstoupit.

A tatínek Novák vstoupil, vážná tvář zdrženlivým úsměvem mírně roztála, hezké dobré odpoledne, maminko; jakpak ses

celý den měla, cos celý den dělala. Při pohledu na stůl vážná tvář roztávala stále více a více, úsměv se po ní šířil jak obleva. Rozkošné, opravdu rozkošné, střídavě pohlížel tatínek Novák na bábovku a na svou ženu, jako od Lady, jako by ji Lada namaloval. A maminka Nováková stojí u sporáku, bílá a růžová, uzardělá, tak to má tatínek rád.

Štěstí se ale musí chutnat jak vzácné víno, jen po chvilkách, a tahle chvílka už minula, nuž tedy dál, tatínek Novák pozvedl diplomatický kufřík jak loveckou trofej, opatrně jej položil na stůl, pozlacené zámky diskrétně cvakly, přinesl jsem zajímavé knížky, maminko, pojd' se podívat.

Knihy přinášel tatínek Novák jen velmi zřídka, nerad si bral práci domů, však jí má za celý den v antikvariátu dost. Tohle ovšem bylo něco jiného, tyto knihy přinášel své ženě, která je nutně potřebovala pro důležité známé. Tentokrát pro pana magistra Jeníčka (lékárna), pro pana vedoucího Matouška (ovoce, zelenina), pro pana vedoucího Lukáška (maso, uzeniny) a pro paní ředitelku Marečkovou (základní škola, do níž po prázdninách půjde Janinka). Každou knihu z krokodýlího kufříku tatínek Novák odborně vážil v ruce: Ellery Queen a James Bond (*The Madman Theory* a *You only live twice*; pan magistr je nadšený anglista-amatér a oddaný vyznavač detektivek), Federico Fellini (*5 scénářů*; pan vedoucí prodejny ovoce a zeleniny je obdivovatel filmového umění a zapálený filmař-amatér vybavený nejmodernější japonskou technikou), James Joyce (*Odysseus*; pan vedoucí prodejny masa a uzenin si zdobí obývací jen vybranými a málo dostupnými tituly), Vladimír Páral (*Soukromá vichřice*; paní ředitelka, češtinářka-profesionálka, je zamilovaná do romanticky cynických hrdinů ústeckého autora).

Maminka Nováková zrůžověla ještě více, náhle však její broskvovou pleť prořala starostlivá vráska – kolik si za ty knihy má říci?

Tatínek Novák mávl rukou a vrásku odehnal. Důležitým známým je moudré slevit, cena bude symbolická, jen trojnásobek toho, co on zaplatil prodávajícím. Ti ovšem i tak za knihy obdrželi dvakrát více, než kdyby trvali na řádném

antikvariátním postupu. Spokojenost je na všech stranách, a tak to má tatínek Novák rád.

Maminka Nováková se upokojila, a teprve teď postřehla, že její muž se dnes oblékl ještě svátečněji než jindy. Dnes máme přece v televizi koncert, maminko, pousmál se na ni tatínek Novák, a sotva z poloviny to mínil žertem. Do divadla ani na koncerty zásadně nechodil, občas jen do kina, kam mohl přijít v manšestrovém saku. Okresní město na štěstí mnoho příležitostí nenabízelo a na ochotníky a místní amatérský symfonický orchestr nebyl tatínek Novák zvědav. Jeho umělecké nároky daleko víc uspokojovala bohatá knihovna, stereofonní hudební skříň Grundig a japonský barevný televizor, a k vytvoření sváteční atmosféry úplně stačí sváteční oblek. Ani do toho biografu by chodit nemusel, ale to už by mohlo být nápadné, on se přece vůbec nechce lišit ani stranit.

Když tatínek Novák viděl, že jeho žena postavila na kávu a chystá kobaltově modré šálky se zlatým okrajem, vyndal z diplomatického kufříku noviny a odebral se do obývacího – káva se vždy podávala v obývacím pokoji –, usedl do otáčivého finského ušáku a otevřel noviny na stránce inzerátů. Malý oznamovatel byl nejoblíbenější četbou tatínka Nováka, ani knihovna, k níž teď seděl zády, ji nemohla konkurovat, za dlouhá léta se tatínek Novák stal vysoce kvalifikovaným čtenářem inzerátů. Dnes už ovšem zcela pomíjel rubriku Volná místa, neboť on už své místo jednou provždy našel, nevšímal si ani rubriky Byty, neboť i svůj útulný byt po určitých komplikacích získal, ten ale jistě ne jednou provždy, ujišťoval se, když snil nad rubrikou Nemovitosti, ale to chce svůj čas, člověk musí být trpělivý, nemůže mít všechno najednou, tedy zatím ani klavír pro Janinku, inzerovaný v rubrice Hudební nástroje, na něj je tenhle byt zas až příliš útulný, pobaveně pročítal rubriku Seznámení, tu ale opravdu jen pro zábavu, neboť svou ženu dobrého jména už také dávno našel, obezřetně, trpělivě a s napětím prosíval inzeráty v rubrice Prodej, kde občas nalezne něco, čeho se lidé lehkomyšlně zbavují a co jemu se může hodit, něco užitečného, příjemného nebo vzácného, pilně studoval rubriku Koupě, zde se však specializoval výhradně na nedostatkové knihy, on sám by totiž

zásadně nic neprodal, a v poslední době se vážně zajímá o rubriku Auto-moto.

Pravda, bývaly doby, kdy Malý oznamovatel nebyl pro tatínka Nováka příliš vzrušující četbou, kdy inzeráty v rubrikách Koupě, Byty, Nemovitosti a Auto-moto četl s pískem pohoršení mezi zuby.

Tehdy se tatínek Novák ještě jmenoval Jiří Buřič a své jméno upřímně nenáviděl. Takové nápadné jméno, tak provokativně řinčivé! Mnohokrát si je chtěl změnit, ale nikdy si netroufl. Nejdříve nebyl ještě plnoletý a potom už věděl, že změna jména je vždy mnohem nápadnější než sebenápadnější jméno samo. Naštěstí se tím netrápil dlouho. Do antikvariátu, kde tenkrát pracoval, jednoho dne vstoupila dívka broskvové pleti a projevila zájem o dívčí romány a Staročeskou kuchařku. To se mu líbilo – ostatně jako sama růžolící dívka. A když mu s uzarděním vyjevila své dobré jméno Jana Nováková, bez váhání se s ní oženil, přijal to jméno za své a bylo po trápení. To se ví, trochu nápadné to přece jen bylo, ale to už se mohl vymluvit na manželčinu neústupnost, prosím vás, kdo by se chtěl jmenovat Buřičová! Jeho rodina mu to ovšem nikdy neodpustila. Nu což, však ani on už nechtěl mít s žádným z nositelů jarmarečnického jména Buřič nic společného. Rozchod byl oboustranně vítaný, úplný a definitivní. S novým jménem a růžovou ženou opustil Prahu, na jeho životní představy byl antikvariát, kde dosud pracoval, moc veliký. Opět mu pomohl věrný přítel Malý oznamovatel, na inzerát nastoupil jako vedoucí a jediný zaměstnanec miniaturního antikvariátu v nevelkém okresním městě. Přesně tohle hledal, jeho životní představa došla naplnění. A nikoli jen tato jediná. Po určitých nesnázích získal přiměřený byt a osvobodil se tak od ponižujícího a nestydatě drahého podnájmu. Malý oznamovatel mu i nadále zachovával věrnost. Inzeráty Koupím Tarzana a Káju Maříka, zn. Cena nerozhoduje, zněly stříbrnou zvonkohrou a cinkaly stále hlasitěji, takže dnes už může tatínek Novák oprávněně snít nad rubrikou Nemovitosti a vážně se zajímat o rubriku Auto-moto.

Dneska ho však Malý oznamovatel nechává tak trochu na holičkách. I o svém budoucím autě má tatínek Novák přesnou a

jasnou představu, a Malý oznamovatel mu ji stále ne a ne naplnit. Bývaly doby, kdy rubrika Auto-moto byla přímo záchytným parkovištěm vozů, které se ještě nestačily ohrát v garáži, a už je z ní vyháněly inzeráty zn. Rodinné důvody nebo Stavím nebo Pobyť v zahraničí. Jenže podobné inzeráty tehdy ještě tatínek Novák čítával se žlučovitým pohoršením. Cožpak směl v oněch malátných časech vůbec pomyslit na hříšnou vůni benzínu? A dnes, kdy už si takový automobil může dovolit, je parkoviště prázdné, auta, o něž by měl zájem, z Malého oznamovatele houfně odjela, zůstaly jen vraky, nanejvýš vozy zn. Po GO. Samozřejmě, tatínek Novák by si mohl koupit nový automobil, třeba hned dva, ale to on nechce, nechce zbytečně dráždit lidi, dovede si představit, kolik by takové nové auto vzbudilo závidění a tudíž nenávidění, a tudíž pátrání a zjišťování a slídění. Kdepak, on si pěkně počká na svůj inzerát, on čekat umí a Malý oznamovatel ho ještě nikdy nezklamal. Potom bude mít také nové auto, a přesto bude moci pohrdlivě mávnout rukou, prosím vás, taková rachotina ojetá... Jenom ještě sehnat někoho, kdo mu příslušně upraví počítadlo na tachometru. Tatínek Novák starostlivě studoval rubriku Auto-moto a káva mu stydla.

Káva ti stydne, jemně si ho dovolila upozornit maminka Nováková, a dokonce se ještě zeptala, zda musí pořád číst ty noviny.

Tatínek Novák na ni vážně pohlédl, s povzdechem odložil tisk (tak dneska zase nic...) a důrazně uvedl věci na pravou míru, já přece vůbec nečtu noviny, miláčku, já sleduji inzeráty. A s výrazem muže, který pro sebe nemá čas, jedním douškem vypil vlašný obsah šálku. Ani dnes ženě ovšem neprozradil, že tak jako vše, i kávu má nejraději vlašnou.

Maminka Nováková se zapýřila, takového má pracovitěho muže, a ona si tu sedí s rukama v klíně, chopila se alespoň šálků od kávy a odnesla je do kuchyně, pohlédla na hodiny, no prosím a má nejvyšší čas začít s večeří. Večeře připravovala zásadně teplé, tak to má tatínek rád, velmi si na ně potrpí, je to vlastně taková malá slavnost na závěr úspěšného dne, večeře se rozhodně nemají odbývat. Dneska si tatínek opravdu pochutná, pan vedoucí Lukášek schoval pro maminku Novákovou krásný

kousek svíčkové, to budou biftečky jedna báseň, a telecím pamatoval i na Janinku. Janinku by už měla zavolat domů, tohle ji stále nemůže naučit, Janinka pořád neví, kdy se chodí domů, ta by snad mohla na pískovišti i spát. Maminka to ale Janince přeje, za pár měsíců už půjde do školy, už jí to chuděrce začne a nikdy nepřestane, tak ať si ještě užije volnosti a bezstarostnosti, ať má hezké vzpomínky. To pískoviště před domem je vlastně k nezaplacení, maminka Nováková má při práci klid, sem tam si může něco pěkného přečíst, sem tam si vykouřit cigaretu, potají, u otevřených dveří na balkón, tatínek to tuze nerad vidí. Teď už ale musí Janinku opravdu zavolat, sluníčku už se ukládá do růžových peřinek, ta holka snad nikdy nebude vědět, kdy se chodí domů. Maminka Nováková si utřela ruce do zástěry, samozřejmě už zase pracovní, zástěrka s volánkem je vítací, vyšla na balkón a naklonila se přes zábradlí, Janinko, domů! chtěla zavolat, ale slova jí uvízla na rtech. Janinku na pískovišti nikde neviděla, nepomohly ani pečlivě utajované brýle. Zděšeně couvla zpět do kuchyně, tatínku, pojd' sem honem!

Tatínek Novák rozvážně vyslechl vzrušený výčet nebezpečí, která Janince hrozí, noc na krku, šílení automobilisté, chuligáni na motocyklech, vztekli psi, úchylná individua, a náhle zasažen vlnou něžné účasti a naléhavého rytířského nutkání ochraňovat svou ustaranou ženu, pravil konejšivě, nic se neboj, maminko, já se po Janince podívám. Laskavá vlna však rychle opadla a obnažila problém, jež tatínek Novák nastolil svým neuvážlivým slibem. Což pak takto oblečen může jít ven, aniž by nebudil pozornost? Ovšem, mohl by se převléci do šedého manšestrového saka, šedých tesilových kalhot a přezout do těžkých hnědých bot s mechovou podrážkou. Už při pouhém pomyšlení na to se ale tatínek Novák otrásl. K tomu nenalezne sílu dříve než zítra ráno. Z trapných rozpaků a ponižující bezmocnosti ho vysvobodila velkolepě prostá myšlenka: slíbil, že se po Janince podívá, neřekl přece, že ji půjde hledat. Svůj slib prosím dodrží, na jeho slovo je spolehnutí. Povzbudivě se usmál na vyplašenou manželku, šel do svátečního pokoje, otevřel sekretář a vzal z něho velký lovecký triedr. Jím pak pohlédl z balkónu směrem k pískovišti. Když se po chvíli v zorném poli dalekohledu objevila mezi mrňaty a bábovičkami

Janinka, prolétla tatínku Novákovi hlavou příhoda, která se udála nedlouho po Janinčině narození.

Při nedělní procházce se nad kočárkem sklonila bývalá učitelka hudby, nahluchlá slečna Kyselová, vrásky ve tváři rozvila do líbezného vějíře, blýskla se porcelánem v ústech a jihla, to je to pěknoučké, to je to roztomiloučké, ty rozkošné vlásy, ty sladké faldíčky, kuk! Tatínku Novákovi to bylo tehdy velmi nepříjemné, zrovna na jejich kočárek z dovozu musí ta baba upozorňovat. Janinka ovšem tou dobou ještě žádné vlásy neměla a faldíčky nebylo pod peřinkou vidět. A nahluchlá slečna Kyselová na odchodu poznamenala – domnívajíc se, že jen šeptem a že jen pro sebe –, ty děti jsou ale všechny stejné, ale dočista všechny. To ovšem bylo po tatínka Nováka veliké zadostiučinění, ta věta ho hluboce uspokojila a naplnila hrdostí, tím spíše, že nebyla určena jeho sluchu. Zněla mu příznivým proroctvím. Jestliže tohle s Janinkou poroste, pak bude pro život vybavena opravdu dobře a z ničeho na světě nebude muset mít strach. Díky, hodná sudičko, slečno Kyselová!

A nyní, po létech, prožíval tatínek Novák stejné uspokojení a stejnou hrdost, neboť viděl, že proroctví se potvrzuje, a zdálo se mu, jako by triedrem dohlédl daleko do Janinčiny budoucnosti.

Vrátil se z balkónu do kuchyně a se slavnostní tváří a dalekohledem na hrudi mamince Novákové zvěstoval, tak abys, maminko, věděla, Janinka náhodou na pískovišti je, ale není hned vidět, protože už je rozumná a netlačí se kupředu, nemusí být všude první, protože naše holčička je co? - protože naše holčička, maminko, je nenápadná!

A teď běž a zavolej ji domů, ať nezůstane na pískovišti sama. Poslední bývají stejně nápadní jako ti první. Rozumíš, maminko?

(1985)

Trnkové víno

Na tabuli bylo vyvedeno barevnými křídami:

SBOHEM, ŠKOLO !

DOBRÝ DEN, ŽIVOTE!

Moniku udeřil nápis do očí, sotva otevřela dveře třídy. Písmena omračovala barvami jak plantáže růží na pouťové střelnici. Monika měla lepkavý pocit cukrové vaty, vřískavá iluminace vyvolávala mžitky a kopřivku.

Přesto si Monika zdráhavě přiznávala, že to není jenom ta strakatá hrůza na tabuli, co ji v této chvíli tak pobuřuje, že cípeček její krasocitné dušičky třepí také drápek raněné ješitnosti. A kromě toho mumraj, u jehož prahu stanula, že je trapné nedorozumění, že pohřební průvod jejích obav a strachů pojednou kráčí prvomájovou ulicí, že je smutečným hostem, jenž místo do krematoria omylem vstoupila do varieté.

Třída se změnila k nepoznání. Na rozloučenou se vystrojila jak na ples potulných komediantů, ničím nepřipomínala přísný chrám pramenů vědění. Soumrak posledního dne posledního školního roku zažehl náhrdelníky lampiónů pod stropem malířského ateliéru, který ještě odpoledne byl užívánou učebnou třídy 9.A. Zmizela katedra, mračné obětiště žakovských knížek, její trůnní postavení zaujal ohromný malířský stojan. Místo obrazu z něho však shlížejí šťastné tváře čerstvých absolventů zdejšího povinného učení, mezi nimi neméně šťastná tvář zatím jen kandidáta tohoto titulu, který si pro velký úspěch v záškoláctví a na zvláštní přání rodičů zopakuje ročník. Památečným fotem z rodinného alba přispěla rovněž ředitelka školy i třídní učitelka. Ke stojanu je připevněna paleta, zkřížené štětce na ní představují římskou devítku a písmeno A. Stěny třídy pokrývá souvislá pestrobarevná tapeta - přehlídka životního díla členů výtvarného kroužku. Lavice v nemilosti poslány do vyhnanství na chodbu, s výjimkou těch, které poslouží za barový pult a studený bufet. Katedra uvyklá jen váze kantorských notesů těžce nese potupné břímě gramofonu a magnetonu. Ateliér 9.A je připraven rozsvítit indigové plátno

letní noci pastelovými barvami představ, jejichž obrysy vystupují z mlh, průzračnými barvami nadějí na dosah ruky, ostrými barvami dychtivého spěchu, zářivými barvami světa dokořán. Mateřská loď 9.A, slavnostní loď s girlandami barevných světél vplouvá do zdymadla posledních prázdnin, dává se unášet vzhůru, kde tuší vody bez břehů, nezčeřenou pláň, marnivé zrcadlo bezmračné oblohy.

To všechno Marek, uvědomila si Monika neochotně, to všechno jsou komediantské nápady potrhleho Marka, strašlivého kluka Marka, Marka vládce. Jméno Marek prolétne Moničiným vědomím jak jestřábí stín hejnem kuřátek. Monika pocítila bezděčné nutkání couvnout a zabouchnout za sebou dveře. Horečně těkala očima po třídě, znepokojeně sledovala hemžení pod lampióny a hledala - hledala epicentrum všech zemětřesení, jádro všech cyklónů, ložisko všech požárů, které kdy postihly její třídu, hledala Marka Mareše, notorického průšviháře, mnohonásobného nositele dvojky z chování, a svého osobního despotu. Vedena zkušeností spolehlivě se vyplňujících předtuch, hledala raději předem, trvale odjištěnou minu jménem Marek Mareš se doporučovalo nespouštět s očí.

Třída se roztočila na disku gramofonu. Lampióny se houpou, parkety sténají a otřesená katedra rezonuje rytmem, jež násobí nohy až dosud svírané klatbou školních škamen, a každé odpoledne zocelované mezipanelákovými fotbalovými turnaji a hokejovými přebory zamrzlých louží, nohy s věčnými cejchy odřených kolen, i nohy hladké a úhledné, modelované baletem a rytmikou a klopýtající za rittbergry a salchovy rodičovské ctižádosti, rána mrzutých tramvajáků a zoufale ospalých holčiček.

Laserovým zrakem Monika systematicky pročesala džungli nohou a rukou, prověřila štáb zvukařů za katedrou, ostražitému zkoumání podrobila dokonce i četú servírek v gastronomickém koutku. Marka Mareše však nikde neobjevila, Marek Mareš se nekonal. Teprve když dospěla k této nezvratné jistotě překročila Monika práh třídy a zavřela za sebou dveře. S ulehčením za nimi nechala svůj věčný raneček tísně. Ne nadlouho. Zatím, *zatím* tu není, začala hned čelit nebezpečnému pocitu úlevy, on ovšem přijde, a to je jistota rovněž nezvratná, takovou

příležitost si pan Mareš rozhodně nenechá ujít, takovou jedinečnou příležitost nasadit všem pohromám, které kdy rozpoutal, korunu královskou. Ještě se máme na co těšit, zlatý hřeb tohoto večera a hromovládne kariéry Marka Mareše teprve přijde. To přece nemůže ten laureát slavných průšvihů zůstat dlužen své skvělé pověsti a nehynoucí památce na této škole, pan Marek Malér musí přece ještě na poslední stránku svých smolných análů přičinit vykřičník, pokud možno v podobě atomového hříbu.

Nebe pro svůj blesk tedy vyčistil přímo do azurova, jen co je pravda. Už kolik dní předem halasně roztruboval, že tenhle dětský karneval není nic pro něho, ale když jinak nedají, no tak dobře, tak jim tedy pro ten jejich ples batolat něco vymyslí, ne, díky netřeba, on to chápe, musí jim přece poradit někdo dospělý, takže to tedy ano, to zařídí, to pro ně konečně ještě může udělat, když jinak nedají. Nikdo ale ať se na něm neopovazuje chtít, aby v jejich maňáskové truchlohře účinkoval, s politováním musí vzdát účast, ale z karnevalů ho bolí zuby, na mejdany má své lidi, a ti ho zrovna ten večer nějak nemohou postrádat, no není to prostě směla? Takže navrhuje: dělejte, co umíte, a já budu dělat co? No přece taky, co umím, vám tak budu vykládat příběhy ze života, vy postavičky! Nafukovací panák! Je jen o rok starší, a vytahuje se jak žvýkačka. Monika se při Markově úšklebném proslovu dusila pobouřením. Kdo mu dal právo tak bezostyšně vláčet tržištěm posměchu, tak beztrestně hnát uličkou opovržení jejich večírek na rozloučenou? Cožpak nikdo nevyžene toho otrlého mamuta z jejich skleníku? Monika spatřila Markův pohrdavý a pobavený výraz, uviděla i pohledy ostatních, které pořád a zase a jako vždycky směřovaly jinam, a před očima se jí zešeřilo.

„No tak si táhni, můžeš třeba hned, nikdo tě tu přece nedrží!“ vypálila na Marka a její hlas zavadil o strunky hysterie. „Jen si klidně táhni za těmi svými lidmi,“ to slovo s odporem vyplivla, „táhni si k těm svým upoceným vřiskalům z diskoték, k nepřekonatelným virtuosům na kytaru a tři akordy! Tak na co ještě čekáš? Utíkej, ať to všechno stihneš! Už se koukají na hodinky, už netrpělivě přešlapují, už tě žádostivě vyhlížejí, ti tví

králové parků, co s sebou ze zvyku ještě tahají kolečkové brusle!“

Pod šapitó velké přestávky mezi matematikou a biologií zavládlo ochrnuté ticho, jaké provází salto mortale, manéž se vyprázdnila, všichni Moniku opustili jak bakterie družku nakaženou penicilínem, zůstala sama uprostřed kruhu, sama s Markem Marešem, sama pod reflektory žádostivě rozžatých pohledů, které ještě před chvílí bloudily po stropě a počítaly parkety a zkoumaly počasí za oknem.

Ale Moniku už nic nezastaví.

„A jestli si snad myslíš, že kvůli neúčasti Jeho Veličenstva Marka Nepostradatelného rozpustíme večírek, tak jsi na trapném omylu,“ pokračovala tónem dobře seřízené cirkulárky, „tak ukrutně zas po tvé přítomnosti netoužíme, ty nafukovací kulturisto! Samozřejmě to všichni chápeme. Co tak asi může pro světáka tvého formátu znamenat nějaký utrápený večírek na rozloučenou, že? To by přece bylo pod Mistrovu důstojnost, přijít naposledy říci ahoj jakýmsi vyděšeným spolužákům, s nimiž jen čirou náhodou utíral tabuli, a to ještě jen pouhopouhých devět let! Něco tak žalostně přízemního přece nemůžeme po Mistrovi chtít, že? Kde se v nás jenom vzala taková opovázlivost! Tak nám milostivě odpusť, a už tady moc nezacláněj a stěhuj se k těm svým hvězdám nočního nebe čtvrté cenové skupiny, chvátej, ať nic nezmeškáš, a hlavně už zmiz, ať se na tebe nemusím koukat, protože bych z toho mohla ještě dostat žloutenku, ty... ty mamute!“ ukončila Monika svůj hazardní let výšinami šapitó. Oči labilnějších diváků nevydržely ten nervy drásající pohled a zase se opíraly o strop a o podlahu a okna a uši se napínaly ke zvonku, který už přece musí, musí každým okamžikem ukončit velkou přestávku mezi matematikou a biologií.

Ale mamut Marek Mareš jen nevzrušeně zaklesl palce za kapsy džíns, dvěma houpavými kroky stálého zákazníka firmy Smith and Wesson překonal vzdálenost, jež ho dělila od Moniky, a chvíli mlčenlivě hleděl do její hněvné tváře. Pak odepjal levou ruku od džíns a vztáhl ji na Moničiny dlouhé vlasy podoby medové plástve, ale tentokrát to nebyla ruka plenící, bezohledná ruka nezvaných česáčů v cizích zahradách, ruka

biřic, tentokrát to byla až k úžasu vlídná, vláčně laskající tekoucí med, ruka nepochopitelná.

„Postavičko Málková,“ řekl do ojiněného ticha Marek konečně, „oblíbená postavičko Mateřídoušky a jiných světových magazínů, rozkošná postavičko Moniko Málková. Milostivě a shovívavě ti odpouštím mladickou nerozvážnost, protože jsi ještě maličká, nepoučená buchticka neboli mošnička, a to mošnička rozhořčená, což se mi líbí dobře, kupodivu, neboť bývaly časy, kdy se mi to líbilo špatně.“ Znovu zavěsil ruku poblíž domovské krajiny koltů a trpělivě, téměř konejšivě vysvětloval: „Až budeš doopravdická buchta neboli mošna, tak pochopíš, jak jsou tyhle vaše báječné radovánky uhozený, jak zoufale jsou nudný a mrňavý, přesvědčíš se, že bezva parta chodí do úplně jiného lokálu, zjistíš, že v mlíčném baru se nejde zrovna moc odvázat. Jenomže to je marný ti dneska objasňovat, anžto a jelikož a protože jsi ještě docela maličká mošnička, buchticka nedopečená...“

A pak zazvonilo a začala biologie.

A pak Marek vykouznil ze třídy 9.A fantastický malířský ateliér. Takže jeho pohrdavé deklaráci, jíž zvěstoval svou neúčast na večírku, důvodně nikdo nevěřil, jenom to zas dělal napínavé, jako vždycky. Takže raneček tísně, který teď Monika nechala za dveřmi třídy, je povážlivě hubený, zatímco obava, jež ji neodbytně provází, je vypasená gardedáma.

„Mona! Jupííí!“ zaječela Malá Hanka jak Indián nad čerstvým skalpem, když ze svého vyvýšeného stanoviště v občerstvovacím koutku zaznamenala Moničin příchod. Zahodila utěrku, seskočila s vršku švédské bedny, který si sem dopravila z tělocvičny, aby měla přehled o celkovém dění, vrhla se do vln davového tance, zápasila s proudy a záludnými víry, občas zmizela pod hladinou, ale její nakrátko ostříhaná hlavička se vždy znovu vynořila a jako pingpongový míček poskakovala po divokém hřbetě peřejí.

„Ut!“ se zdrženlivostí indiánského stoika komentovala svůj výkon, když ji příboj donesl k Monice. Pečlivě si upravila zástěrku, fiší a čelenku, kteréžto odznaky hodnosti servírky doznaly za její strastiplnou poutí značné újmy, mávla na Moniku smetáčky svých borůvkových očí a řekla, ahoj, Mono!

„Ahoj, Haničko!“ pokusila se Monika o úsměv. Ten se jí celkem vydařil a černé myšlenky poněkud zešedly.

Malá Hanka už nabrala dech: „Já to věděla, já to říkala, já to tvrdila furt!“ křepčila okolo Moniky jak okolo totému na konci válečné stezky. „Ale kdepak, mně se nevěří, mně se neposlouchá, mně se jen mávne rukou! A na čí slova vždycky dojde? Na moje! To bych tě přece nesměla znát, taky jsem říkala, že na beton přijdeš, když holky říkaly, že asi určitě nepříjdeš, prý kvůli tomu Marešákovi marešáckýmu, a co si zase na tebe asi vymyslí za ten tvůj náramnej projev, panečku, žes mu to ale dala! Ale já jim říkala, to jste vedle jak ta jedle, to si teda pište, že Mona si klid'ánko pijánko přijde, za ty roky už ji nějaký Marešák marešáckej přece nemůže rozházet, jsem jim říkala, a to jsem rada, že jsi přišla, no prosím, neříkala jsem to?“ rychlopalně se svěřovala Malá Hanka. A za neutuchajícího monologu popadla Moniku a vlekla ji jak bojový remorkérek zajatý křižník úzkým pásmem klidnějších vod podél stěn třídy a triumfálně ji dotáhla do přístavu pod standartou OSVĚŽOVNA. Teprve tady Malá Hanka zastavila magnetofon své výmluvnosti, vyskočila si zas na švédskou bednu, založila si ruce a mlčky vychutnávala svou velkou chvíli.

Haniččiny uniformované kolegyně Moniku rozpačitě pozdravily a najednou měly plné ruce práce. Jen Velká Hanka neuhýbala očima, zčervenala jak lakmusový papírek a začala ze sebe soukat kostrbaté prohlášení, aby se Mona nezlobila, že to tak fakt nemyslely, ony prostě myslely, že Mona po tom vystoupení s Marešem... to že nebylo jen tak, ony samy by asi..., takže ani neříkaly, aby..., takže s Monou jaksi..., ale hlavně že je Mona tady, to jsou fakt moc rady, a ať už se tedy na ně Mona nezlobí...

Velká Hanka, hlavní stěžeň školního basketbalového družstva, se rozpačitě kývala na svých dlouhých nohou a ruce jak lopatky větrných mlýnů ji pojednou silně překážely.

Na Moničinu dušinku zase zaškrábal drápek uražené ješitnosti, už jen docela málo a šrámy se pod náplastí pokorných slov Velké Hanky rychle hojily. To nic, usmála se Monika a ten úsměv teď už zazářil sám od sebe a protrhl šedivé mraky obav, vlastně se vůbec nemusíš omlouvat, Hano, já si taky do poslední

chvíle myslela, že zůstanu doma, a pak ti mě popadl takový vztek, že jsem si řekla, a zrovna půjdu, ať se Mareš staví třeba na hlavu, ten náfuka mi přece nebude dávat nějaké domácí vězení. Tak jsem tady a už se krucinál pojďme bavit o něčem zajímavějším, například tuhle jsem ti, Hano, přinesla skrovný příspěvek do kuchyně, předešla Monika další případné diskusi o aféře Málková—Mareš a předala Velké Hance objemnou plochou krabici.

Malá Hanka s lítostí zjišťovala, že slunce jejího triumfu zapadá, ale naštěstí tu hned bylo po ruce něco, co probudilo její neúnavnou zvědavost. Hbitě opustila svou pozorovatelnu, dravě se zmocnila Moničina balíku a její prstíčky se pustily do nerovného boje s uzly, až jí někdo podal nůž a ona udělala s provázkem krátký proces. Zdvihla víko krabice, pokoulela své borůvky a vydechla, jezusmankote, Mono, to snad ani nejsou obložené chlebíčky, to je snad jenom namalované pastelkami, červená, žlutá, zelená, růžová..., to se mi snad jenom zdá, řekněte honem někdo, že se mi to nezdá!

Velká Hanka, mimo palubovku také všeobecně uznávaná kuchařka, zakomíhala nad tou nádherou lopatkami větrných mlýnů a s péčí dětské sestry něžně překládala obložené chlebíčky z krabice na ohromný táč, přičemž rozechvělým hlasem komentovala i nevídanou architekturu jednotlivých kousků.

Někdo sice podotkl, no ovšem, Mona musí vždycky a všude a za každou cenu dokazovat, že je hvězda výtvarného kroužku, avšak ve všeobecných ovacích, jichž se dostalo Moničiným chlebíčkům, zanikl ten hlas jak falešný tón pikolky v koncertu spojených dechových hudeb. Ale Monika jej nepřeslechla a bezstarostný růžový opar, jenž ji před chvílí obestřel, najednou odvál zlomyslný severák. Pro nadšené veřejné mínění ponechala dál zářit skromný úsměv, ale její oči přikovala úzkost znovu ke dveřím. Stále ještě zůstávaly zavřené. Zatím, zatím! Monika se bezděčně rozhlédla po stěnách a neubránila se jízlivému ušklíbnutí: ano, nejvíce obrázků v této galérii namalovala opravdu ona. Předpokládaný pocit uspokojení se však nedostavil. Ještě tu byl ten nápis na tabuli. Ještě tu byl drápek zatnutý v cípku dušičky. Hvězda výtvarného kroužku.

Vždycky a všude a za každou cenu. A kdopak si na ni vzpomněl, když se tu skotačilo s barevnými křídami, kdo? Kdopak si vzpomněl, že právě ji vždycky a všude za každou cenu prosili a nutili a přemlouvali psát slavnostní nápisy na tabuli a na nástěnky a do pionýrské kroniky? Jistě, mohlo jim to uniknout, trvalo to jen devět let... A dnešní odpoledne se do toho všude a všudy a za každou cenu jaksi nepočítá? Patrně ji jen ohleduplně šetřili, patrně se domnívali, že by nebylo důstojné hvězdy výtvarného kroužku něco tak banálního, jako je výzdoba třídy na rozloučenou. Jaká ohleduplnost! Anebo si mysleli, že už je konečně dost toho vždycky a všude a za každou cenu? Tak proč se teď, proboha, trhají nadšením, proč se tak potěšeně šklebí, proč piští blahem, že jsem tady! Nebo já sot opravdu patří jen těm umolousaným chlebičkům? To doma nenají co jíst, že šílí jak sirotci u vánočního stromku?

Monika se přinutila dopít skleničku domácího lepkavého trnkového vína, kterou jí kdosi vtiskl do ruky, a omluvně se usmála, musí si ještě prohlédnout vzácné sbírky zdejší galérie, ne, odborného průvodce nepotřebuje, sama se dokonce s některými umělci tak trochu zná...

To není galérie, opravila se Monika, když si razila cestu soutěskou mezi stěnou třídy a tanečním rejem, to je obrázkový deník, Sněhulák, máma, táta, já. Soudružka učitelka, třída na vycházce, První máj. Sběr odpadových surovin, třída na bramborové brigádě, První máj. Portrét spolužáka, lavička v parku, První máj. Portrét spolužáka: ano, tady je, spolužák, bezmocný, připíchnutý na zeď jak motýl smrtihlav na korek sběratele, jak padouch v klasickém westernu - HLEDÁ SE, ŽIVÝ NEBO MRTVÝ! Tady je: Marek Mareš. A koho jsem tehdy měla kreslit, když seděl vedle mne, vždycky seděl vedle mne, a každý kreslil někoho poblíž. Koho portrétoval on? Ne, Moniku ne. Ten výkres tu chybí. Byl zabaven. Marek tehdy velmi zdařile portrétoval třídní učitelku.

Monika míjí stránky devítidílného obrázkového leporela. Mezi obočí se jí usadily dvě kolmé vrásky. Už je nemusí schovávat pod mejkap úsměvu pro veřejnost, veřejnost už ji propustila z reflektorů zájmu, nejdůležitějším všeobecným zájmem je teď být co nejveselejší, co neztřeštěnější, co

nejšťastnější, neboť, pozor, tato chvíle už se nikdy nebude opakovat, už ji nelze vrátit, tak ať jsou vzpomínky co možná nejbarevnější. K čemuž povolena armáda udatných decibelů, k čemuž popíjeno víno rybízové, šípkové, jeřabinové, ostružinové a trnkové - mok to vinic zdejšího kamenitého kraje. Pohledy sice občas žádostivě zalétnou k devíti lahvím šampaňského, jimž vyhrazena zvláštní lavice a jež ozdobeny na hrdlech stuhami modrými a růžovými, jsou to však pohledy plné sváricích se pocitů - první šampaňské, senzace, ano, ale až po půlnoci, a to už bude konec všeho, všeho, všeho...

Moniku přestalo bavit listování obrázkovým seriálem, proč také, jako by jej důvěrně neznala, jako by nepatřila k jeho postavám i autorům. Usadila se na židli pod svůj portrét Marka Mareše, schválně tam, příznačně to vystihuje letitou skutečnost, a tudíž je to právě dnes večer stylově čisté, navíc to tam krásně fouká do řeravých uhlíků její roztrpčenosti, a ještě navíc odtud má utěšený výhled na dveře třídy. Jen ať se pokochá, až vstoupí, jen ať vidí nade mnou viset svůj portrét jak Damoklův meč! Tu radost mu klidně dopřeji, sama mu ji dokonce připravím, už je to naposled, a proč by to zrovna dnes mělo být jiné, takže vstoupí a řekne do ticha - protože ticho zaručeně bude, docela určitě se najde někdo příčinnivý, kdo zastaví gramofon -, a to se podívejme, nad Málkovou mečí Damokl! nebo něco podobně nejapného, a tudíž jedině správného.

Monice zase někdo přinesl sklínku trnkového vína, je teplé, a hlavně trpké, a to se jí moc hodí, přesně tohle Monika teď moc potřebuje. Také pro ni přišli určení tanečníci, a ona pokaždé odmítla, kdepak jste se zapomněli odpoledne, kavalíři, když se tu šeredilo s barevnými křídami, to nepřišel nikdo. A kromě toho tu má jisté poslání, víte? Nemohu přece pana Mareše připravit o poslední radost, nemohu opustit tenhle pranýř, to by ode mne opravdu nebylo hezké, to si ten hoch nezasloužil.

Takže tanečníci postupně přestali docházet, konečně, to jim to trvalo. Monika teď nespouští oči se dveří. Vpaluje do nich písmeno, které žhne jejich obolavělého vědomí.

Písmeno M.

Písmeno břitké jak zub pily. Morové znamení. Pečetidlo s monogramem jízlivé náhody. Matrice příběhů nikdy nechladnoucí. Písmeno motiv. Písmeno mrzutost, malér a mizérie, písmeno podobné marám. Hrotité písmeno, jež se řetězí a vine po devět roků Moničiným životem jak ostnatý drát.

Paní učitelka spatřovala v totožnosti monogramů Moniky Málkové a Marka Mareše, ke všemu ještě tvořených toliko jediným písmem, roztomilou náhodou, z níž ovšem, třeba náležitě pedagogicky vytěžit, a tak již na začátku prvního postupního roku přidělila Monice a Markovi společnou lavici. Občas dvojici žertovně nazývala Emánci. Ze žertovného oslovení však záhy sešlo, ježto Marek Mareš se ukázal býti jej nehoden. Žertovnou přezdívku Moniky Málkové si spolužáci časem upravili na Monu. S Markem Marešem už pak nikdo nežertoval.

I nadále však paní učitelka ponechala dvojici M&M sedět vedle sebe, od kteréžto pedagogické rafinovanosti si dosti slibovala. S jistotou očekávala, že vzorná žákyně bude mít žádoucí vliv na neukázněnce, neboť příklady táhnou. Pravda, lidová moudrost neuvádí nic bližšího o povaze příkladu ani směru tahu, kdyby však v případě M&M mělo snad dojít k působení opačnému a nežádoucímu, paní učitelka už by si jistě dovedla poradit.

Ve skutečnosti oněch pět let pobytu ve společné lavici minulo obě žakovské knížky značně nevšímavě. Paní učitelka nicméně od svého pedagogického projektu neustoupila. To všechno chce čas, čas a zase jen čas, oni teď přicházejí do *těch let* a právě ten dramatický věk konečně vydá plody soustavně a cílevědomě pedagogické péči, učitel je moudře trpělivým spojencem času. A protože čas případu M&M již přesáhl hranici její aprobační, předala paní učitelka svůj lstivý projekt jak štafetový kolík třídnímu 6.A. Tak rozhodnuto, že Monika Málková a Marek Mareš budou sdílet lavici i po příští čtyři roky.

Bud' to v těch letech přšelo moc nebo málo, žádoucí plody soustavné a cílevědomé pedagogické péče pořád nějak ne a ne dozrát. Ani nežádoucí byli ovšem nevybujelo. Takže pedagogický zápas M&M ukončen remízou, štafetový kolík ponechán osudu, Málková a Mareš vysláni do života. Vzorná

žákyně s hrdostí, neukázněnc s povzdechem - však on tě, chlapče, život naučí, ještě rád si vzpomeneš, ještě zalituješ...

Ovšem, samozřejmě, zajisté - přímo už vidím, jak pan Mareš vzpomíná, ach, co ten se vám navzpomíná, skoro pořád! A taky úplně přesně vidím, jak lituje, ach, ten vám ale lituje hořce! Zahanbující vzpomínky a pozdní lítost. Přerývané vzlyky, slzy jak tenisové míčky. To je teď přímo jeho! Co chvíli si odskočí z diskotéky nebo z mejdanu, aby si v šerém koutku zavzpomínal, zalitoval, tiše poplakal...

Kapku po kapce upíjí Monika trnkové víno, sveřepě na jazyku převrací trpkou chuť.

Zato ovšem hodní žáci, ti se mají! Jejich vzpomínky jsou ukázněně slunné a vzorně šťastné. A proto jimi také nekrouží žádné černé můry neodčinitelných lítostí, kdepak, to se nám, hodným žákům, nemůže stát!

Monika občas zamává neumdlévajícím tanečnickům, občas pozdvihne sklínku a na dálku opětuje něčí přípitek, neustále a štědře na všechny strany rozdává zářící úsměvy, jaký že je to báječný a vydařený večírek, prostě senzace.

Pohled se ale vždy znovu a znovu vrací k jedinému místu: ke klice dveří. Teď, teď už se musí pohnout, teď se rozletí dveře, a vtrhne Jeho Veličenstvo Mareš Ukruťný. Jen račte dál, pane Mareši, račte vstoupit do své oblíbené herny, klidně si ještě jednou křesněte na požár, ještě jednou ukažte postavičkám, kdo je tady pánem. Už jen jednou, pane Mareši, už naposledy. Tak neváhejte, jen do toho, mistře práva útrpného!

Klika však stále ještě zůstává nehybná a dveře se neotevírají, opona posledního dějství se stále ještě nechce zdvihnout.

Publikum dupe, křičí a hvízdá.

Monika se zamkla ve svém domě s fasádou zářivých úsměvů a sklepem trnkového vína. Jímavě slunné vzpomínky vzorných žáků. Květy šťastné krajiny, již nekrouží černé můra lítostí. Vonné květy, na nichž dovádějí jen rozkošní modří a růžoví motýlci, podobní těm, kteří tu dnes usedli na láhve se šampaňským.

Nebyla snad Monika vzorná žákyně? Což její vysvědčení nebylo vždy nudnou alejí jedniček? Což její žakovskou knížku někdy poskvrnila jediná poznámka? Což někdy někomu

ublížila? Čím, řekněte jí, čím se to provinila, zrovna z jejích vzpomínek vylétají jen samé černé můry!

Laboratorní práce z fyziky: do kovového stojanu na Moničině pracovním stole zaveden elektrický proud. Do školy povolán Mareš otec.

Laboratorní práce z chemie: podrážky Moničiných bot natřeny jododusiíkem. Zbytek třaskaviny spolu s Markem Marešem předán Veřejné bezpečnosti.

Rýsování: pouzdro Moničina inženýrského kružidla prázdné, kružítka nalezena zabodaná do okurek na školním pozemku.

Zimní lyžařský výcvik: skluznice Moničiných lyží značky Kästle, které jí tatínek přivezl z Rakouska, pomazána asfaltem. Nikdo se nikdy nedověděl, jak si Mareš na horách opatřil asfalt.

Narozeniny paní učitelky: všem čtyřiceti nádherným žlutým růžím ustríhány květy dříve, než Monika stačila kytici předat. Byly to tenkrát jediné řezané květiny ve třídě, bůhvíckde je maminka sehnala a bůhvíco stály, paní učitelka se narodila pátého února.

A tak dále a tak dále a tak podobně.

Jen jednou nebyl Marek pro Moniku tím Marešem trápení a Marešem výsměchu a Marešem pokoření, jen jednou byl jiným, jen jednou a jen krátce: tehdy na samém začátku, v první třídě, když jim paní učitelka přisoudila společnou lavici. Byla to jediná lavice, v níž vedle sebe seděli kluk a holka. Všechny ostatní přísně rozlišovaly v mluvnických rodech. Tato pobuřující odchylka od společenské normy, umocňovaná navíc vyzývavým akordem písmenka M, uváděla třídu do stavu trvalé nervozity. Avšak Mareš Marek spolužáky rychle uklidnil. Tehdy poprvé a naposledy, si Monika přála brášku. Tehdy poprvé a naposledy jí bylo jméno Marek Mareš ochranou, bezpečím, jistotou. Jen jednou a jen krátce. A pak už nikdy.

Čas je hnán vichřicí rock'n roll, tryskem přesypá poslední zrnka písku posledního školního roku, večírek 9. A je vysoká pec před odpichem, vulkán na prahu zrození, a Monika, osamělá a zapomenutá jedničkářka Monika Málková stále ještě přibíjí na dveře třídy zmítající se netopýrky svého strachu. A dveře zůstávají zavřené, semknuté jak mlčenlivé rty, sotva už se asi otevřou, stěží už se asi rozletí před Markem Marešem,

i Moniku už skoro přesvědčují. Ale třeba je jen poslední Markův trik, objeví se, až už ho vůbec nikdo nebude čekat, jen ona bude, to je mu podobné. Jen Monika ho bude čekat, jen ona bude připravena, jen ona mu nenaletí. I když samozřejmě vůbec nechce, aby přišel, to tedy určitě ne!

Monika shlížela na rej pod lampióny jak hemžení bakterií pod mikroskopem: zpola pobaveně, zpola štítivě. Tohle že je tanec? Spíše hromadný záchvat křečí! Strašlivá epidemie v Maňáskově. Ubozí maňásci. Svíjejí se jak po nezralém angreštu. Poskakují jak děti nad prvním jarním důlkem kuliček. Vůbec jim ještě nedošlo, že se žakovskou knížkou se mohou dát nanejvýš vyfotografovat. Ubozí šťastní maňásci. Avšak pozor, na této jedinečné scéně nevystupují sami. Své prkno tu mají i loutky. Jejich provázky napíná nedočkavost, dřevěné končetiny úporně a toporně hledají stopu starších sourozenců, stopu vedoucí územím našim loutkám dosud nedostupné, stopu na parketách tanečních kursů. Šťastné ubohé loutky. A potom jsou tu figury. Jsou zdrženlivé, nevtíravé, jsou důstojné, jsou tu zkrátka postavy na úrovni. S lehce povytaženým obočím stojí stranou lidové veselice, ne, to přece již není nic pro ně, ony přece dobře vědí, co váží občanský průkaz, jim už přece patří velký svět mládeži nepřístupných filmů. Tyto exponáty jsou skutečnou ozdobou panoptika dnešního večera. Nezrodily se z vosku, figury, kdepak, u nás je všechno jinak, vždyť ani víno se tady nerodí z révy. U nás si moc potrpíme na brambory, to je to pravé požehnání našich lánů, proto i vzácné figury našeho panoptika jsou věrny rodné hroudě, kampak na ně s voskem: jsou ze škrobu.

Monika si přejela rukou po obličejí, jako by s něho chtěla smést pavučinu vrásek. Žádnou nenašla. Dotkla se pobavené a usměvavé tváře. A ta tvář je hladká, studená a tuhá jak dobře naškrobený límec. Ruka se zastavila před ústy. Představení se stává poněkud nudným, zívla Monika. Režie únavná. Hudba nemožná. Žalostné kvílení, rachot, jako když se sypou brambory do sklepa. Orchester Dunihlav. Čtverylka Debilka a Bohnický kvapík. Nevtíravě podmalováno syčením odřených pásků a chrastivým škobrtáním poškrábaných desek. To není nahrávka, to je úraz. Rovněž dekorace jsou přiměřené. Svědčí

o vkusu skutečně vybraném, vytríbeném, originálním, téměř pouťově. Lampióny, to je přece nápad! To by si snad ani u kolotoče nevymysleli! Nebo ty malířské štafle. Jak neotřelé, jak vynalézavé, jak třeskatě originální! Docela si hned můžeme zahrát na ateliér a vhodně uplatnit bohaté sbírky výtvarného kroužku. Panebože, co mě to jen kdy napadlo dávat se do party takových barvokazů. A jak tak Monika zšeřelým pohledem bloudí tou divokou výstavní síní, klopýtne její zrak o zavřené dveře. Trhne sebou, jako by byla přistižena při nepozornosti v hodině matematiky, jízlivý film se přetrhne, Monika chvatně pohlédne na hodiny. Avšak hodiny jí nic nenapovědí, ukazují jiný čas, odtikávají zcela jiný příběh.

Mé nádherné potápěčské hodinky! vzpomene Monika hořce. Chlouba i závist a spousta barevných ciferníků. Pouto pokoření svírající mou ruku. Úšklebný dárek Marka Mareše. Odtikávají příběh, který nikdy nenechaly Moniku zapomenout, ukazují čas, který se vysmívá.

Ty hodinky patřily původně otci, přivezl si je ze Švýcarska, a na Moničino zápěstí se dostaly dramatickou oklikou přes Marka Mareše. Tenkrát v létě tatínek se starostlivou i slavnostní tváří potřásl Markovi rukou a pak na ni připjal své drahé potápěčské hodinky. Tenkrát Marek Mareš poprvé a naposledy prohlášen hrdinou. Škoda že byly zrovna prázdniny a nedalo se mu to do žákovské knížky.

Marek Mareš si hodinky přezíravě prohlédl a drze se na tatínka ušklíbl, jen si nedělejte škodu, pane inženýre, takové hodinky já bych jistě neuměl nosit, jen ať pěkně zůstanou v rodině, na potápění je náramný přeborník vaše Mona. Nedbale stáhl hodinky s ruky a navlékl je na Moničino zápěstí.

A Monika měla ústa a nos a plíce plné vody a hučelo jí v uších a cítila, že bude co nevidět zvracet. Takže mlčela a Marek Mareš pochopitelně také. A tak se nikdo nikdy nedověděl, jak to tam uprostřed řeky tenkrát doopravdy bylo. Jak byla Monika vyklopena ze svého nového nafukovacího člunu, ohromného žlutého člunu, který dostala za vysvědčení, a člun se převrátil na ni a nemilosrdně ji tlačil dolů pod hladinu. Už se topila, a zdola se vynořil Marek, od úst mu stoupaly bublinky, a bezpečně dovlekl Moniku na břeh. A jak těsně předtím, než se pod ní

otevřela voda, v posledním zlomku vteřiny přes okraj člunu spatřila triumfálně se šklebící tvář Marka Mareše.

Teď se Monice pošklebují její nádherné potápěčské hodinky, zlomyslně pomrkávají barevnými ciferníky a ručičkami ukazují na dveře třídy. A Monika už ví, že ty dveře se neotevřou, že se nerozletí před Markem Marešem, čas třídy 9.A se naplnil, všechn písek je přesypán, teď už si Monika může být jistá, že Marek nepřijde, že splnil svůj slib a že to nebyl trik, čas Marka Mareše je všechny prostě o rok předbíhá, bůhví kde je dneska Markovi konec, teď už Monika nemusí mít vůbec žádné obavy, teď už může být úplně klidná, teď už se může bezstarostně veselit s ostatními, ty dveře už navždy zůstanou zavřené.

A Monika vstává, odkládá na židli skleničku s trnkovým vínem a prodírá se divokou taneční houštinou k zavřeným dveřím. Než se k nim dostane, hudba dozní, tanečníci zchváceně popadají po židlích, Monika náhle stojí sama uprostřed třídy, kdosi volá, Mono!, a ona si toho nevšímá, udělá několik zbývajících kroků k těm zavřeným dveřím a stiskne kliku. Ve dveřích se ještě otočí a zahlédne vřiskavý nápis SBOHEM, ŠKOLO! DOBRÝ DEN, ŽIVOTE!, a také svou opuštěnou židli a poloprázdnou sklenku trnkového vína. A nad tím vším na Moniku hledí triumfálně se šklebící tvář Marka Mareše. Monika za sebou prudce zavře dveře a vykročí do tmy na chodbě.

□

Za oknem u stromu dozrává měsíc k úplňku. Za oknem u stropu potřásá temná obloha hvězd, padající okvětní lístky. Za oknem u stropu hřmí letní noc. To praskají kukly - ráno z nich vylétnou motýli, slunce osuší a napne vlhká křídla a rozzáří jejich barvy.

Okno je vysoko, je úzké, je otevřené. Proudí jím chlad i vůně.

Železná mříž, která na konci chodby až ke stropu uzavírá šatnu, se skřípavě zachvěla, když Malá Hanka vzala za kliku.

„Tady jsi, no konečně, že mi to ale trvalo, ani nevíš, kde všude jsem tě hledala, dokonce v parku před školou, stejně jsem si ale říkala, že tam asi nebudeš, co tam, že jo, a to jsem

ráda, že jsem tě konečně našla, Mono!“ sypala ze sebe Malá Hanka zadýchaně.

Monika sedí na lavičce pod prázdnými věšáky, s hlavou schýlenou, závoj dlouhých světlých vlasů jí zakrývá tvář. A nepohne se, nezdvihne hlavu, jen hlasem jak z mlhy přicházejícím tiše řekne: „Jdi pryč.“

Malá Hanka ale neslyšela nebo nerozuměla nebo nepochopila.

„Tak už přece pojd', Mono, už to začíná, kluci už chystají šampus, všechno je to ohromně slavnostní, všichni se tváří nejmíň jak o promoci, a taky si někdo vzpomněl na školníka, a to prý mu nemůžeme udělat, to by od nás nebylo pěkné, nepozvat školníka, tak ho šli vzbudit, páni, jak ten nadával, až nahoru to bylo slyšet, když mu ale vysvětlili ten šampus a vůbec, tak si vzal dokonce bílou košili a do klubovny si došel pro fanfárky, že jako taková slavnostní chvíle chce svoje, on prý musí vědět, co se patří, on prý byl na vojně trubačem, no něco úžasného, děsná legrace, to prostě musíš vidět, a až bude každou chvíli půlnoc, tak honem pojd', nebo to zmeškáš, fakticky to už začíná, Mono!“ chrčila Malá Hanka s netrpělivostí.

„Prosím tě, Haničko, jdi pryč!“ opakuje Monika oprýskaným hlasem do záclony vlasů.

Teď už ji Malá Hanka slyšela. Její borůvkové oči ještě více potemněly. Co se Moně stalo? Kdo jí ublížil? Co jí trápí? Proč nemá radost? Proč je tu sama? Otázky jí padaly jako hrách ze sáčku úzkosti. Pak se tichounce zeptala: „A proč mě odháníš, Mono?“

Monika náhle zdvihla hlavu, odhodila závoj, roztrhla záclony, vlasy zavíří jako křídla zlatého motýla.

„Tak jdi už přece pryč, kolikrát tě ještě mám prosit! Už jsi mi všechno řekla, díky, jsi strašně hodná, ale teď už mě nech být, nestarej se o mne, já už nic nechci, mne to prostě nezajímá, mne to totiž děsně nudí, víš?“

„Neodháněj mě, Moniko,“ tíkla Malá Hanka hlasem žebráčkem, „nebo já fakt půjdu, já fakticky odejdu, Mono!“

„Prosím tě. Buď tak laskavá. Udělej mi tu radost!“ sveřepě vrhá Monika člunek vzteku do osnovy lítosti. „Tak na co ještě čekáš? Běž, ať nezmeškáš poslední scénu! Co by si bez tebe

počali tví kamarádi. Víš přece, že bez tebe to není ono, roztomilý diblíků, ty sladký maskote třídy! A mně už dej pokoj, všichni mi dejte pokoj, z toho vašeho báječného večírku je mi nanic! Klidně to všem můžeš říct, slepičko. Že jim to vzkazuji. Že je to můj slavnostní přípitek. A že se dávám poroučet. Cestou si to opakuj, abys na nic nezapomněla. Tak už přece jdi, běž, uháněj, ty... postavičko!“

Malá Hanka ale nešla, neběžela, neuháněla. Přistoupila k lavičce pod prázdnými věšáky, pohladila Moniku po tváři a zašeptala: „Neplač, Mono.“

Monika se pustí lavičky, jíž se celou tu dobu křečovitě držela, prudce obejme Malou Hanku okolo pasu, slzami smáčí její džínsy.

„Já nechci, vždyť já vůbec nechci! Co to plácám, husa pitomá, proč zrovna tobě musím ubližovat! Odpusť mi, Haničko, já jsem úplně trapná, já přece vůbec nechci, abys odešla, já tě přece nechci ztratit! Prosím tě, Haničko, neodcházej, nikomu nic neříkej, já nikomu nic nevzkazuji, nikomu se nedávám poroučet, já jenom chci, abys mi odpustila a abys tu se mnou aspoň chvíli zůstala...“

Malá Hanka, bezmocná Moničiným sevřením, bezbranná proti strmě vzedmuté vlně slaného příboje, bezradná nečekanou proměnou kostýmu na otevřené scéně, rozpačitě hladila Moniku po vlasech a sama cítila, kterak odkudsi připlouvají moldánkové obláčky a omžívají její borůvky, v nose štípají jak šumák za horkého odpoledne a v hrdle pálí jak pátá bábovička zmrzlina. I rozehnala ty darebné mráčky, strásla rosou s řas, potáhla a důrazně si odkašlala. Nic to však nebylo platné, sotva se sklonila k Monice, byly tu zas, obláčky proradné.

„Mono, já už musím jít,“ vypravila ze sebe hlasem napjatým jak včelařský drát, „musím, Mono, čekají na mne, já tu s tebou fakt nemohu zůstat, to nejde, víš, já bych strašně ráda, fakt, ale když oni na mne čekají a já tam musím být, už to začíná, Mono!“

Malá Hanka se nenápadně vyprostila z Moničina objetí - Monice klesnou do klína prázdné ruce -, pomalu a nejistě ustupovala ke dveřím šatny. S rukou na klice ještě chvíli nerozhodně přešlapovala, ještě váhala, ještě se pokoušela uplést síť z chmýří pampelišek.

„Mono, pojd' se mnou, vždyť na tebe taky čekají, to oni mě za tebou poslali, fakt, můžeš se jich klidně zeptat, všichni se divili, kam jsi zmizela, všichni se po tobě sháněli, všichni mi říkali, běž, najdi Moniku, přiveď tu naši Monu, vždyť už to začíná, ať to jezusmankote nakonec ještě nezmešká, mi říkali,“ drmolila Malá Hanka a mlýnek její výmluvnosti poháněla časová tíseň. Když jí v jednom okamžiku došel dech a mlýnek dohrčel, třesklo v šatně nečekané ticho. A do toho ticha zdálky přilétají údery zvonu na kostelní věži. A pak tóny vítězoslavné fanfárky. A pak divoký pokřik, exploze šampaňského, cinkání sklínek.

„Vidíš, už to začalo!“ Haniččin hlas se zachvěl akordem lítosti, zklamání a výčitky. Hned však vklouzl do mollové tóniny, do tóniny vroucí a naléhavé. „Pojd', Mono! Vrať se tam se mnou! Už je to naposled. Takhle se už nikdy neuvídíme. Vydrž to ještě chvíli! Mono, prosím tě!“ apelovala Malá Hanka jazykem zajímavých Sirén a usilovně drtila kliku dveří.

Monika prudce zavrtěla svěšenou hlavou, rozhodně, jednoznačně a nevyvratně, dlouhé světlé vlasy zavlaží jak šátek za odjíždějícím vlakem.

Malá Hanka jen zašeptala, sbohem, Mono, tak tiše, že jí Monika neslyší, a pomalu za sebou zavřela dveře šatny, mříž se skřípavě zachvěla.

Nic víc už Malá Hanka neřekla. A mlčela i po návratu do rozjásané třídy, s nikým neztratila ani slovo, nepřidala se k všeobecnému veselí, jen si do rohu odtáhla vrchní díl švédské bedny, který jí po celý večer sloužil za pozorovatelnu, obrátila jej vlezla si do něho, posadila se do něho se skříženými nohama a zarputile odmítala mluvit, a vlastně ani nebylo s kým, vlastně si jí nikdo ani nevšiml.

Za oknem u stropu šatny dozrává měsíc k úplňku. Za oknem u stropu potřásá temná obloha kyticí hvězd, padají okvětní lístky. Za oknem u stropu hřmí letní noc. Do rozednění zbývá ještě několik hodin, ještě několik hodin nevyjde slunce.

Okno je vysoko, je úzké, je otevřené.

Proudí jím chlad i vůně.

DOSLOV

Léto našich radostí

Přicházel vždy počátkem léta, fialovým podvečerem, kdy paprsky nízkého slunce kreslí na pláž roztodivné stíny. A nikdo nevěděl, odkud přichází, a nikdo neznal jeho pravé jméno.

I toho léta se objevil až docela na konci pláže, mezi zaprášenými akáty a starými barely od benzínu, tiše a nenápadně. Ti, kteří ho uviděli nejdříve, spěchali, aby byli první, kdo mu potřese rukou. Muži na rozsvícené terase hotelu přerušili důležité rozhovory a vyšli mu vstříc. Z vody vystupovaly krásné dívky s drobnými kapkami na dokonalých tělech a běžely ho políbit.

Stál na konci pláže a usmíval se. V ruce držel kytaru.

Tu noc a pak mnoho dalších seděl až do úsvitu na terase hotelu. Mezi sněhobílými košilemi a decentními vázankami působila ta jeho – snad kdysi zelená, nyní do neurčita vybledlá sluncem – poněkud nepatřičně, ale nikdo se nepohoršoval. Byl obklopen dívkami, které ho obdivovaly, a silnými, smělymi chlapci, kteří se ho marně snažili napodobit. Na stole před ním stála sklenice červeného vína, jež se mu nikdo neodvažoval zaplatit. Vynucoval si zvláštní úctu, a právě ta by z nabídnuté sklenice činila neomalenost. A všichni ztichli, když začal zpívat svou píseň, kterou chtěl každý slyšet znovu a znovu.

Zpíval o slunci, které ta píseň přináší do letních nocí, zpíval o vzrušujících letních snech, strmých jak štíhlé stromy k modré obloze, o čase lásek a horečných příslibů, o světle, jež bude svítit i do dešťů podzimních dnů, zpíval o všem, co přichází s jeho písní.

□

Slunce pálilo stále více, léto stoupalo k zenitu. Lidé spali za horkých odpolední ve stínu za rozžhavenou pláží, spali ve vodě,

spali v lepkavých hotelových pokojích. Teprve k večeru se začínali probouzet. Avšak horký den, který prospali, v nich zanechal své stopy: písečné sucho v ústech, neurčité chvění, podivný zmatek.

Už nesesávali na terase hotelu, byl konec klidných, idylických nocí. Zdálo se jim, že čas strnul v jediný závratný okamžik, a jestliže jej promeškají, nenávratně ztratí celé své léto. Hlasitý, velmi hlasitý smích jim byl důkazem, že všechno stále ještě trvá.

Jen on se nezměnil. Dál se klidně usmíval a někdy si tiše pohvizdoval. Navečer vždy vypil svou sklenici vína, a přibývalo stále víc lidí ochotných mu ji zaplatit. Zprvu nejistě, později se zatvrzelým naléháním. Jako by si tím chtěli koupit jeho, léto, všechno. Nikomu se to nikdy nepodařilo. Zvětšoval se tím pocit dychtivosti, bezmoci a zvláštního strachu.

Pak sestupoval dolů na pláž a za ním – ne už okolo něho, ne už společně s ním – šli opálení chlapci a krásné dívky, kteří podlehli vábení a touze. Nastal čas vzrušujících příběhů, v nichž jemu připadla role trubadúra. Šel pískem a vodou a zpíval svou krysařskou píseň. Avšak později tu píseň občas přerušil tlumený, vyzývavý smích.

Zpíval o nocích dlouhých her a krátkých lásek, o hodině klidu a usmíření, o té přízračné hodině na předělu noci a dne, zpíval o slunci, jež slábne, o mlze, která přichází, o šedivých jitrech, o písni dešťů, o smutku zpíval.

Ale tomu ještě nikdo nechtěl věřit. Snad ani tu píseň dost dobře neposlouchali.

□

Pak přišel déšť a všichni se vrátili do hotelu. Končili tam své letní příběhy. Příjemně unaveni si přicházeli odpočinout a shovívavě se zasmát letním pošetilostem. Smáli se rozumně a zdrženlivě. Rozprávěli nekonečné rozhovory při partiích kanasty. V hotelových pokojích někdy plakaly krásné dívky a silní, smělí chlapci stáli u okna a kouřili.

Po oknech stékal déšť.

Léto končilo.

Ještě chvíli seděl na opuštěné terase a tiše zpíval svou píseň. Věděl, že se na ni lidé rozpomenou s příštím létem a touhou znovu ji slyšet. Zpíval svou píseň, a nikdo ho neposlouchal.

Zpíval o stesku odchodů a marnosti návratů do známých míst, zpíval však také o příchodu příštích letních nocí, příštích lásek, her a příslibů, zpíval o příštím netušeném, novém a oslnivém – zpíval Sluneční píseň.

□

Za úsvitu pak odešel, a nikdo to neviděl, odešel a usmíval se. Zmizel mezi sežehnutými akáty a starými barely od benzinu, až docela na konci pláže.

(1968)